

NOVOSTI HUBOČIJA

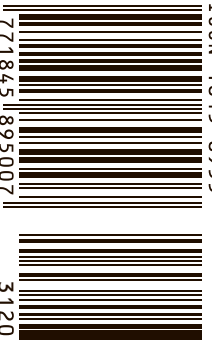
#1076

Samostalni
srpski
tjednik

Petak 31/07/2020
10kn/100din/1.20€

9 771845 895007

3 120

Fontana te strefi

Kad naš grad tone

Nakon potresa okrivio je građane da ne održavaju svoje nekretnine, a nakon kolapsa gradske odvodnje izjavio da su poplavu u stanovima imali zato što su 'radili po sistemu sam svoj majstor'. Milan Bandić se sve više politički utapa str. 2.

RABLJENA SEDMICA

Za posljedice potresa i poplave Zagrepčani su si, prema gradonačelniku, sami krivi (Foto: Slavko Miđžor/PIXSELL)

Bandić

Sve aktualne zagrebačke priče počinju i završavaju s MILANOM BANDIĆEM, još uvijek gradonačelnikom. 'Zato što su građani radili po sistemu sam svoj majstor imali su poplavu u svojim stanovima', zaključio je ovih dana. Kao što su već zapazili novinari, slične je riječi izgovorio i prije četiri mjeseca, kada je metropolu zadesio gadan potres. Samo što su Zagrepčani tada, po gradonačelnikovim riječima, bili krivi jer ne održavaju svoje nekretnine. Premda ga nije mudro podcijeniti, Bandić se čini politički gotov. Konačno. Propali su mu *dealovi* s HDZ-om, iz SDP-a je odavno izletio, a ni građani, kako se čini, nisu oduševljeni njegovom mahnitom energijom utrošenom na poziranje i fontane umjesto na rješavanje konkretnih problema. Nećemo nagađati, ali ne bismo se kladili na dugu političku budućnost prvog među Zagrepčanima.

Kako bilo, u ovom je času Zagreb tema zbog posljedica potresa i poplave. Kvalitetna obnova porušenog nije počela, jer je HDZ pričekao da prođu izbori, pa tek sada ozbiljno krenuo s procedurom donošenja zakona o obnovi. A on je, u međuvremenu, postao tema žestoke ideološke rasprave – o tome kako i kome treba pomoći. Te treba li uopće pomagati. Priča se i o poplavi, podsjeća se da je glavni sustav odvodnje zagrebačkog centra izgrađen na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće. O tome koliko se grad od tada širio ne treba vjerojatno govoriti ni ljudima koji nikad nisu vidjeli Zagreb. Dva stoljeća grad je rastao, razvijao se, bubrio, a sustav odvodnje ostajao je isti. Stručnjaci ukazuju i na dotrajalost cijevi, nekontroliranu urbanizaciju, mješoviti sustav odvodnje u kojem su udružene oborinske i otpadne vode, loše crpne pumpe zbog kojih poplave stvaraju problem na istim lokacijama kao i prije 50 godina. O lošoj infrastrukturi danas se ne bi govorilo da se Zagrebom proteklih desetljeća upravljalo kao ozbiljnim gradom. No vodio ga je i vodi ga populist kojem je iznad svih gradskih problema stvaranje predodžbe o sebi kao samoprijegornom borcu za grad, čovjeku koji ne spava da bi građani imali miran san. Sada se vidi da Bandićev manjak slobodnog vremena nema neke osobite veze

s kvalitetnim upravljanjem gradom, koliko s izraženom gradonačelnikovom potrebom za samopromocijom. Dogodine su lokalni izbori, bit će zanimljivo vidjeti jesu li iskustva neuspješne borbe s posljedicama poplave i potresa, udružena sa svim ostalim što su proživjeli u njegovu mandatu, Zagrepčanima dovoljni da ga pošalju u političku mirovinu. Ili će još jednom odigrati na krivu kartu. Tj. na Milana Bandića. Jednu od lošijih političkih karata u Hrvata.

Blagus

Kad smo već kod poplave, jednog od njezinih junaka TIHOMIRA BLAGUSA privela je policija. Blagus je, javljaju mediji, provalio u zgradu Hrvatskih voda i podigao branu, nakon čega je bujica prestala divljati po Trnju. No zaposleni u resoru ministra DAVORA BOŽINOVIĆA očito gledaju drugačije na Blagusov čin, pa su ga priveli. Točnije, iritalo ih je što ih je snimao dok su provodili očevid u zgradi Hrvatskih voda. Njega je očito iritalo što je bio prisiljen raditi posao državnih i lokalnih vlasti, no, kao što znamo, policijska iritiranost je najopasnija.

Gradonačelnici

Ako je vjerovati u upućenost prijestolničkih glasila, dogodine bi na lokalnim izborima moralo biti većih promjena. U Rijeci se dugogodišnji gradonačelnik VOJKO OBERSNEL više ne namjerava kandidirati, a upitno je ima li njegov SDP dovoljno jaku zamjenu.

Ni u Osijeku nezavisni IVICA VRKIĆ ne kani opet na izbore, u Splitu HDZ, navodno, traži zamjenu ANDRI KRSTULOVIĆU OPARI, a s Bandićem nitko neće, potrošio je silnu zalihu političkih savezništava i s njim u ovom času nitko ne želi. E sad, ono ozbiljnije pitanje je tko će umjesto njih. Zasad se najozbiljnijim kandidatom čini TOMISLAV TOMAŠEVIĆ u Zagrebu, a njegove će šanse dobrim dijelom ovisiti o spremnosti lijeve političke scene da stane iza njega. No to je ionako buduća politička tema, a ovdje smo samo odlučili kratko informirati o tome kako će veliki gradovi dobiti nove čelne ljude.

Predsjednik

Dok se metropola obnavlja i ne obnavlja, dok traju nagađanja o novim gradonačelnicima, država pluta u polulegalnom stanju. Činjenica je da predsjednik ZORAN MILANOVIĆ skreće pažnju da je ponašanje Stožera civilne zaštite, vrhovne vlasti u Hrvata, na rubu legalnosti. Znamo već to, ali sada je aktualizirano. Milanović je nekidan u programu N1 televizije zapazio da je ovo prvi put 'da ovako nešto gledamo... Otpočetak govorim da je ovo situacija koja se pretvorila u izvanredno stanje, živimo u njemu, a nismo to uskladili s Ustavom. Kad bi se to učinilo, ne vidim ulogu predsjednika, nego Vlade i

Živimo u izvanrednom stanju, a nismo to uskladili s Ustavom – Zoran Milanović (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

Sabora... Nije normalno da grupa ljudi koja nije birana od naroda određuje koliko ljudi smije biti na svadbi. Ja sam za to da idemo u inicijalnu odluku dvotrećinskom većinom. Vlada treba punomoć za to koliko će ljudi biti na svadbi, ja bih im dao da mogu. Kome se građani mogu žaliti na rješenje o samoozolaciji? To morate pitati pravne stručnjake, ali u principu nikome'.

Iz Vlade su, očekivano, minorizirali značaj njegovih opaski, uobičajeni neimenovani izvor zapazio je kako je neuobičajeno da

Što je napravio, napravio je – Vojko Obersnel (Foto: Goran Kovačić/PIXSELL)

predsjednik, istodobno, covid-19 uspoređuje s karijesom i zaziva uvođenje izvanrednog stanja. No neovisno o stavu vrijednog neimenovanog izvora, Ustavni je sud suočen s tridesetak ustavnih tužbi građana zbog odluka Stožera civilne zaštite, o čemu će, najavio je njegov predsjednik MIROSLAV ŠEPAROVIĆ, odlučivati 'odmah nakon povratka s godišnjih odmora', jer sve prije toga bilo bi prebrzo. To nije rekao Šeparović, nego zaključujemo mi.

Hrebak

Dobar povod za prozivanje stožera bio je i slučaj DARIJA HREBAKA, gradonačelnika Bjelovara te HSLS-ova čelnika i zastupnika. On je izašao iz samoizolacije, otišao na testiranje, a KRUNOSLAV CAPAK, ravna-

Održavanje tanke većine u eri korone – Dario Hrebak (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

telj Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, potpisao mu je mišljenje kojim mu je dopušten dolazak na konstituiranje Sabora. Gdje je, u skladu s povlaštenim statusom, glasao na novu Vladu. Bit će ovo zanimljiv mandat, održavanje tanke većine u eri korone čini se ogromnim izazovom. A kako ionako nemamo neku tradiciju ravnopravnosti građana, suradnje poput ove dueta Hrebak & Capak nikoga, zapravo, neće uzrujavati. Kako se to lijepo veli – znamo gdje živimo.

Savjetnici

DAMIR KRSTIČEVIĆ nije znao ili nije htio valjano ispuniti imovinsku karticu, dobio je dva stana kao branitelj, pozdravljao je ratnog zločinca MIRKA NORCA i... eno ga u timu ANDREJA PLENKOVIĆA. Krstičević i MATE GRANIĆ su mu savjetnici-volonteri, dok će mu akademik ZVONKO KUSIĆ biti posebni savjetnik za društvena pitanja. Proslavio se faktičkom legalizacijom ustaškog pozdrava, šteta je izgubiti takvog čovjeka. A 'Glas Koncila' preuzelo je novo uredništvo. Bit ćemo skeptični dok se ne pokaže drugačije.

IMPRESSUM

Godina XXI / Zagreb | petak, 31/07/2020

NOVOSTI
HOBOCIJA #1076

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Dragana Jeckov
i Aneta Vladimirov
GLAVNI UREDNIK
Nikola Bajto

ZAMJENICE GLAVNOG UREDNIKA
Tamara Opačić
i Andrea Radak
IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal
Novosti), Petar Glodić
(Kronika), Boris Postnikov
(Kultura)
REDAKTORICA Darija
Mažuran-Bučević

KOLUMNISTI
Marinko Čulić, Boris
Dežulović, Viktor Ivančić,
Sinan Gudžević,
Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina,
Mašenjka Bačić, Jerko
Bakotin, Dragana Bošnjak,
Milan Cimeša, Zoran
Daskalović, Ivica Đikić,

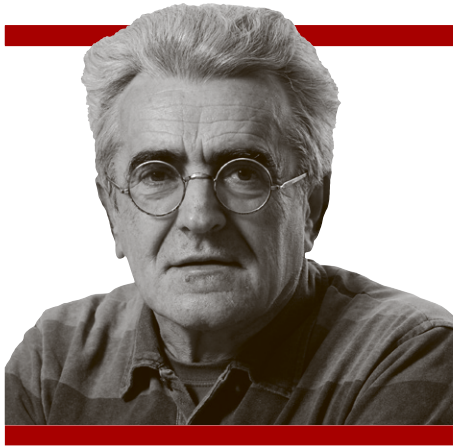
Tena Erceg, Milan Gavrović,
Dragan Grozdanić,
Tomislav Jakić, Mirna Jasić
Gašić, Nenad Jovanović,
Vladimir Jurišić, Davor
Konjikušić, Saša Kosanović,
Anja Kožul, Igor Lasić,
Bojan Munjin, Srećko Pulig,
Hrvoje Šimičević, Alem
Čurin (ilustrator) i Borivoj
Dovniković (karikaturist)

TAJNICA REDAKCIJE
Vedrana Bibić
GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak,
Darko Matošević
DIZAJN
Parabureau / Igor
Stanišević & Damir
Bralić, Nikola Đurek
ILUSTRACIJA NASLOVNICI
Alem Čurin

ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6500

Novosti su financirane
sredstvima Savjeta za
nacionalne manjine Vlade
Republike Hrvatske.

REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

ARITMETIKA
POLITIKEDeformirane
reforme

PIŠE Marinko Čulić

Hrvatska je uz dobar honorar pritekla u pomoć vodećim evropskim zemljama da se napokon otarase štetne politike radikalne štednje, ali taj je austerity, vidi vruga, kod kuće ostavila na snazi

EH, reforme, reforme. Nema u hrvatskom političkom bogoštovlju riječi koja se upotrebljava češće od nje, počevši od dokazanih neoliberala do navodne ljevice. Ali nitko od njih nikada nije stavio na papir barem nekoliko suvislih rečenica koje bi objasnile što te navodno čudotvorne reforme dodavala znače. Neki su napravili i prava mala čudesa u politici pozivajući se na tu presvetu riječ, ali čak ni čuvari tog bogotvornog pečata nisu htjeli odati u čemu je zapravo štos. Zato si morao čitati između redaka, što, srećom, nije bilo osobito teško. Da, naši reformisti žele neki drukčiji kapitalizam, u kojem će se država povući na zadnje linije obrane svojih interesa, a navodno spasonosno privatno poduzetništvo dobit će zraka koji mu, kao, nedostaje. Tu su zagovornicima takvih tvrdnji pale kao zrele kruške u krilo najave da se BAT povlači iz istarske duhanske industrije, a Meggle iz slavonske mljekarske prerade. Oni su, naravno, proglašeni žrtvama tobožnje porezne represije, malone poreznog totalitarizma hrvatske države, ali se nitko ne pita kako te i druge bjelosvjetske zvijezde današnjeg kapitalizma izdržavaju u drugim zemljama, pogotovo onim skandinavskim, u kojima je taj porezni 'totalitarizam' još i puno veći.

Tu je mjesto da se udjene jedan slatki detaljić. Hrvatska uopće ne spada u te porezno grabežljive, skupe države, naprotiv, prema meni dostupnim evropskim statističkim smjestila se negdje u sredinu. Dakle, ima jeftinijih, ali ima i skupljih, a vidi vruga, među njima je debeli prstohvat najbogatijih zemalja Evropske unije. Kako sada to? Nisam ekonomist nego politolog, ali lako mi je zbrojiti dva i dva, a moralo bi biti lako i svima drugima. Te bogate i budžetski zahtjevne zemlje ne ubiru poreze zato da bi njima punile vanjske i unutrašnje zašivene džepove (sjetite se primjera nekih tamošnjih ministara koji su morali posramljeno otići zbog obične čokoladice kupljene o državnom trošku), nego zato da se taj novac tzv. socijalnim transferima vrati u džepove građana, koji time postaju platežno sposobniji kupovati ono što se proizvede u njihovim zemljama, što znači da postaju ugrađeni motor privrednog napredovanja svojih navodno preskupih zemalja. To su, uostalom, morale preko volje priznati i neke vodeće financijske institucije sadašnjeg kapitalističkog svijeta, čime su priznale da je dosadašnja politika famozne radikalne štednje (*austerity*) doživjela kolaps. Pa se tragom toga ovih dana u Bruxellesu prvi put i javila ideja zajedničkog fonda solidarnosti, istina mukotrpnost i s još neizvjesnom perspektivom na što će to izaći.

Sada, međutim, slijedi još jedan zgodan detaljić. Hrvatska podržava spomenuti fond, što je razumljivo jer joj se odande smiješi lijepih dvadesetak milijardi eura, a usto sigurno i zbog briselskog miljenika ANDREJA PLENKOVIĆA, koji se kao desnocentrički federalist pridružio struji u EU-u koja napokon počinje dominirati (da je na nedavnim hrvatskim izborima pobijedio desni kon-

Ministar financija Zdravko
Marić i premijer Andrej
Plenković (Foto: Patrik
Macek/PIXSELL)

federalist MIROSLAV ŠKORO, spomenutih dvadesetak milijardi sigurno bi se istopilo barem na polovicu). E, ali sada imaš jedan paradoks koji je nemoguće zaobići. Ako je Hrvatska pomogla uz pristojan honorar evropskim federalistima da napokon počnu micati štetočinski *austerity* s tla EU-a, kod kuće kao da je zaustavila sve satove. Škrtački *austerity* i dalje ostaje dio službene politike, čak zakovan u doktrinarne zvijezde otprilike kao katolička religija ili domovinski rat. Što je zapravo taj nesretni *austerity* dobro se zna iz nedavne evropske prošlosti, to je odbijanje bogatog evropskog sjevera da pomogne siromašnijem jugu da izađe iz krize, čemu je glavni ton davala Njemačka, pa sada od toga ipak oprezno odustaje, ali se tu ubacio glavni današnji evropski 'škrtač', Nizozemska. Ona jeste veliki uplatitelj u evropski budžet, ali je istodobno, iako relativno mala, i najveći izvoznik poslije Njemačke u ostale zemlje EU-a, a to sigurno ne bi radila da joj se ne isplati. Ili, malo drukčije rečeno, ne bi radila kada bi relativno siromašni jug iskorištavao bogati sjever, dok sada, sasvim suprotno, sjever iskorištava jug.

KADA to preslikate na Hrvatsku, dobivate isto. Ovdje imućni slojevi i njihovi politički i medijski propagatori uporno tvrde da ti imućniji uzdržavaju, čak 'hrane' slojeve ispod sebe, iako ne moraš biti nikakav marksist nego naprosto dovoljno zrna soli u glavi da shvatiš kako je upravo obratno. Oni ispod hrane one iznad, iz jednostavnog razloga što jedini stvaraju novu vrijednost i, ako nema nekakvih revolucionarnih prevrata, pristaju da se dio te nove vrijednosti prelije u džepove njihovih poslodavaca. To je maksimalno pojednostavljena i ujedno maksimalno točna definicija kapitalizma, koja je oduvijek vrijedila, a jedino novo je to da se i unutar kapitalističkog tabora počinje u najnovije doba shvaćati da nešto s njom nije u redu. Nije u redu to da teret očito zakonomjernih kapitalističkih kriza snose samo siromašniji, dok one bogatije jedva dotiče, zbog čega se u sve većem broju zemalja uvodi tzv. progresivno oporezivanje imućnih. Ali ne i u Hrvatskoj. Ovdje je već uhodano, a najave govore da će se ta deformirana reforma i nastaviti, da porezne olakšice uživaju najviše oni imućniji, dok

idući naniže socijalnom skalom one kopne ili čak sasvim nestaju.

To je nešto kao socijalni darvinizam ugrađen u temelje države, a time već zalazimo u područje samoproždirućeg kapitalizma, kao što je samoproždiruća i ova kuknjava oko odlaska Meggla i BAT-a, uz obavezno lelekanje da je to dokaz 'antipoduzetničke klime', koju navodno dokazuje bodljikava žica koja se raznim birokratskim barijerama postavlja pred strane investitore. Evo, nudim stranice ovih novina da se jave svi strani investitori koji su preuzeli hrvatsku energetska, bankarska, farmaceutska, medijska, turistička i druge industrije da nas obavijeste o tim barijerama. Neće se javiti nitko jer tih barijera jednostavno nije bilo, naprotiv, spomenuti su se investitori u hrvatsku ekonomiju uvukli lako kao u mekani kravlji sir, otprilike onakav kakav u hrvatskim trgovinama nudi, ili je dosad nudio, razmaženi Meggle. Ovo nije kraj priče, čelična metla radikalne štednje mete i drugdje gdje ne bi smjela. Ima, doduše, izuzetaka. Navodno pijano rastrošno zdravstvo trenutno je na poštadi zbog više nego očitih razloga vezanih uz koronavirus. Ali zato dodatno fasuje lokalna samouprava, kojoj slijedom najavljenih poreznih reformi predstoji značajno smanjenje budžetskih isplata, ali se nju i dalje smatra parazitom koji treba srezati. Ne, doduše, županije, jer su one utvrde HDZ-a, a ni SDP nije za to zbog koalicijskog partnera IDS-a. No zato će dobiti po repu općine ako se nisu u stanju samofinancirati, jer ih je, kao, previše.

Da, duplo ih je više nego u Sloveniji, ali i Hrvatska je duplo veća zemlja, pa se vidi da je i to zapravo nategnuto histeriziranje. Osim toga, namjerno se prelazi preko toga da općine služe nekakvim vražjim životnim potrebama građana, pa bi ubuduće ionako odbačeni Ličani, Slavonci ili otočani morali putovati možda i stotinjak kilometara do prve preostale općine za nekakav gruntovni izvadak ili čak za potvrdu o cijepljenju psa. Pa dobar vam put, pseći podanici, dok se budete drndali malobrojnim preostalim autobusnim i još malobrojnijim željezničkim linijama, pokušajte se sjetiti koga ste zaokružili na nedavnim izborima. ■

Smirivanje 'Oluje'

Odluka o prvom dolasku u Knin na obilježavanje 'Oluje' za čelnike srpske zajednice nije jednostavna. 'Kada sam rekao da se za to moraju stvoriti pretpostavke, htio sam naglasiti da bi bilo dobro da se spomenu žrtve i da ne bude poruka mržnje kao što su 'nismo dovršili posao' i slične. Ne radi se o uvjetovanju, nego dogovoru da ne čujemo ratne poruke i poruke bez empatije', kaže Boris Milošević

Boris Milošević i Milorad Pupovac
(Foto: Emica Elvedji/PIXSELL)

SPRIBLIŽAVANJEM 25. obljetnice 'Oluje' rastu pritisci na čelnike srpske zajednice da prvi put sudjeluju na obilježavanju u Kninu, unatoč tome što hrvatske vlasti nikada nisu pokazale spremnost da se suoče s naličjem ratne pobjede, tijekom i nakon koje su pobijene stotine civila, spaljene tisuće kuća, a približno dvjesto tisuća građana srpske nacionalnosti je prognano i izbjeglo pred Hrvatskom vojskom. Za navedeno ni u Hrvatskoj ni u Haagu nikada nije kažnjen nitko važan – ili jedva tko uopće – dok u javnosti uglavnom ne postoji svijest o žrtvama i uništenju srpske zajednice, štoviše, odlazak Srba čak se i proslavlja. Premda je još STJEPAN MESIĆ kao predsjednik govorio o nespornosti zločina za vrijeme i nakon 'Oluje', a njegov nasljednik IVO JOSIPOVIĆ 2010. otkrio spomen-obilježje pobijenim civilima u selu Varivode, narednih se godina sve svelo na neuvjerljive prigodne izjave državnih predstavnika i protokolarnе geste nižerangiranih dužnosnika. Kao izaslanik predsjednice KOLINDE GRABAR-KITAROVIĆ, NIKICA VALENTIĆ je 2016. bio na komemoraciji u Varivodama i Gošiću, dok je predsjednica više puta tijekom mandata izražavala žaljenje zbog srpskih žrtava. Međutim, nakon što je JADRANKA KOSOR krajem 2011. otišla s čela HDZ-a u čijoj je dotadašnjoj vladi bio SDSS-ov SLOBODAN UZELAC, nakon što su 2012. u Haagu oslobođeni generali ANTE GOTOVINA i MLADEN MARKAČ, nakon što je predsjednik HDZ-a postao TOMISLAV KARAMARKO te nakon šatoraške revolucije, Hrvatskom se ponovno raširio duh šovinizma. Žalilo se što i Vukovar nije oslobođen ratom, na ulicama se masovno izvikivao ustaški pozdrav. SDP-ova vlada 'Oluju' je 2015. obilježila vojnom paradom i duhom trijumfalizma, militarizma i isključivosti. Naredne 2016. sa službene govornice u Kninu 'predstavnik branitelja' pukovnik IVICA GLAVOTA ovako je govorio: 'Ispričavam se svima kojima nismo bili u stanju pomoći od srbočetničkih hordi. Najviše se ispričavam tebi narode, jer nismo dovršili posao do kraja, pa sad moraš trpjeti ovakva sranja u vlastitoj domovini.' Opća klima u društvu jasno je poručivala: u Hrvatskoj nema mjesta sjećanju na srpske žrtve i egzodus, a možda je upitno i do kada će se trpjeti i same preostale Srbe.

U tom je kontekstu razumljivo da odluka o prvom dolasku (jer Uzelac unatoč nekim medijskim tvrdnjama nije bio takvom prigodom u Kninu) na obilježavanje Oluje za čelnike srpske zajednice nije nimalo laka. Neizravne su pozive proteklih dana putem medija upućivali i premijer ANDREJ PLENKOVIĆ, i HDZ-ovac DAVOR IVO STIER, i predsjednik države ZORAN MILANOVIĆ. Ekstremno desna oporba oličena u MIROSLAVU ŠKORI i ZLATKU HASANBEGOVIĆU smatra da u Kninu 'treba biti cijela vlada', što je skoro zahtjev za privođenjem srpskih predstavnika. Rečeni su pozivi i pritisci u prvom redu usmjereni prema potpredsjedniku Vlade za društvene djelatnosti i ljudska prava BORISU MILOŠEVIĆU. Gostujući u utorak na N1 televiziji, Milošević je istaknuo da razgovori o dolasku u Knin još uvijek traju te da će SDSS odluku donijeti najkasnije početkom idućeg tjedna, ali i da HDZ i SDSS razgovaraju 'otvoreno, na način na koji nikada do sada nismo razgovarali'. U medijima se nagada da bi kao protu-gestu za dolazak u Knin izaslanik Vlade ili netko od ministara mogao otići na komemoraciju srpskim civilima pobijenim u Gruborima, a sam Plenković je rekao da se 'razgovara o mogućnosti obilježavanja srpskih stradanja'. Milošević tvrdi da u SDSS-u eventualni dolazak u Knin ne uvjetuju takvom protu-gestom.

— Kada sam rekao da se za dolazak u Knin moraju stvoriti pretpostavke, htio sam na-

glasiti da bi bilo dobro da se spomenu žrtve i da ne bude poruka mržnje kao što su 'nismo dovršili posao' i slične koje su se mogle čuti sa govornice. Ne radi se o uvjetovanju, nego dogovoru da ne čujemo ratne poruke i poruke bez empatije – kaže Milošević za Novosti.

U spomenutom je televizijskom intervjuu naglasio da, uza punu svijest o tome da je 'Olujom' uspostavljen ustavno-pravni poredak i o značaju te akcije za Hrvatsku, ne može zaboraviti ubijene civile i zapaljene kuće, egzodus i ljude čiji je povratak opstruiran te da to sjećanje čini dio njegovog identiteta i osjećaja većine hrvatskih Srba.

'Bilo moj odlazak, bilo neodlazak u Knin za mnoge će značiti pogrešku. Za mene i za većinu Srba 'Oluja' je teško pitanje i traumatično iskustvo. Ako odem, to će biti s iskrenom namjerom poboljšanja atmosfere u društvu, položaja srpske zajednice i položaja svih koji žele pomirenje i dijalog', istaknuo je. Milošević smatra da 'ova vlada i parlamentarna većina mogu jamčiti smanjenje tenzija i podjela', dok su dosadašnji narativi oko 5. kolovoza težili razdvajanju društva. Suzdržano je komentirao Milanovićevu izjavu da je pitanje 'hoće li kolege iz SDSS-a imati želudac za dolazak u Knin'. Predsjednik države je rekao i da na 'Oluju' Hrvatska može biti ponosna unatoč 'pogreškama kojih smo svjesni i za koje je plaćena cijena'. Nije jasno na kakvu cijenu Milanović misli, s obzirom na sudsku praksu i službeno sjećanje u Hrvatskoj. Milošević je rekao da 'izjave predsjednika nisu pomogle situaciji', no da on ima želudac za svaku vrstu geste koja bi poboljšala atmosferu u društvu. Od gesti je, istaknuo je, važnije raditi na dijalogu, pomirenju i pravdi za sve žrtve bez obzira na nacionalnost.

— Bilo bi dobro da stvaramo zajedničke narrative, da obilježavanjima ne slavimo rat, nego mir, i da obilježavanjima iskazuju empatiju za pobijedene. Od toga smo sigurno daleko, a kada ćemo to doživjeti... možda ne tako brzo – zaključio je za Novosti.

Predsjednik SDSS-a MILORAD PUPOVAC kaže da medijski ili politički pritisci da se netko od predstavnika Srba pojavi u Kninu 'radi pojavljivanja' nisu produktivni.

— Takvi su pritisci daleko od neophodne svijesti o tome kakva je odgovornost ondašnjih vlasti za to što se dogodilo sa Srbima, koje su bile posljedice za njih i čitavu Hrvatsku. Rezultate mogu postići samo razgovori sa svijesću o tome što bi taj dolazak trebao donijeti. U kontekstu godišnjice 'Oluje' primarno pitanje je kako se vratiti obnovi kulture mira, a ne kulture rata i duha militarizma kakav se nametnuo od 2011. Kako se vratiti poštivanju i priznavanju i hrvatskih i srpskih žrtava te kako se distancirati od onih koji su uzrokovali te žrtve i koji snose odgovornost za zločine. Kako postići da Srbi osjete da pravde ima i za njih i njihova stradanja – ističe Pupovac.

VESNA TERŠELIČ, direktorica Documente – Centra za suočavanje s prošlošću, kaže da je otvoren poziv čelnicima srpske zajednice 'dobrodošao, u svakom slučaju bolji od ignoriranja'.

— No bez obzira na (ne)odazivanje neće riješiti probleme nasljeđa inzistiranja samo na proslavi pobjede bez uključivanja pomena za žrtve ubijene tijekom i nakon 'Oluje'. Ne znam kad će, ako ikada, biti moguće osmisliti i dogovoriti višednevni protokol obilježavanja unutar koga bi se slavila pobjeda i komemorirale žrtve – kaže Teršelič.

Što se eventualne posjete Vladinih izaslanika Gruborima tiče, zapitala se koga bi oni mogli sresti u Gruborima, s obzirom da sela više nema nakon što je 25. kolovoza 1995. izbrisano.

— Zločin u Gruborima, gdje su pripadnici ATJ Lučko na brutalan način ubili šestero srpskih civila u dobi od 40 do 90 godina, pred

Kninska tvrđava – obilježavanje 'Oluje' 2018. godine (Foto: Hrvoje Jelavić/PIXSELL)

sudovima u Hrvatskoj ni u Haagu nije dobio sudski epilog u vidu osuđujuće presude. Zbog zavjere šutnje naime nije progovorio nitko od svjedoka smaknuća i paljenja kuća. U Gruborima danas ne živi nitko. Eventualno bi predstavnik Vlade mogao sudjelovati u komemoriranju žrtava u Varivodama i Gošiću gdje mještani organiziraju komemoracije krajem rujna – dodaje Teršelič.

Ističe da je upitno bi li se to moglo okarakterizirati kao napredak, s obzirom da su 2010. u Varivodama bili prisutni Josipović i ministar RADOVAN FUCHS.

— Pitanje je hoće li organizatori uopće zvati predstavnike Vladinih institucija, jer nekoliko godina unatrag zbog porasta govora mržnje i isključivosti, posebice prema Srbima, to nisu činili. No svakako bi mogli govoriti o vrlo važnom pomaku kad bi na komemoraciju došao premijer ANDREJ PLENKOVIĆ – kaže Teršelič.

GOVOREĆI o sjećanju na rat u Hrvatskoj, povjesničar sa zagrebačkog Filozofskog fakulteta BRANIMIR JANKOVIĆ ističe da je ono rascijepjeno 'između trijumfa i traume, pobjede i gubitka. Službeno komemoriranje Vukovara prolazi u znaku traume, a 'Oluje' u znaku trijumfa. U pravilu je praćeno antagonističkom politikom povijesti koja ne uzima u obzir iskustvo Srba u Hrvatskoj, za koje je pak 'Oluja' traumatično mjesto pamćenja.'

— Imamo dva razdvojena i međusobno suprotstavljena kolektivna sjećanja te bismo trebali raditi na dijaloškom, odnosno zajedničkom sjećanju. Jedna od spona od koje možemo krenuti jest ta da smo zbog rata i tolikih žrtava, kao i odlaska sugrađana srpske nacionalnosti, zapravo svi na gubitku – kaže Janković.

Međutim, u postjugoslavenskim društvima postoje političke i društvene snage kojima suočavanje s prošlošću ne samo da nije u interesu, nego za vlastite kratkoročne probitke forsiraju crno-bijela sjećanja na rat i raspiruju netrpeljivost.

— Radi se i o političkim instrumentalizacijama teškog ratnog iskustva u jednonacionalne i nacionalističke svrhe, bilo da se odvijaju u formi trijumfa, bilo traume. Radu na dijaloškom sjećanju stoga ne doprinosi ni trijumfalistička proslava 'Oluje', ali ni traumatsko obilježavanje na način na koji se to čini u Srbiji – dodaje Janković.

Po njegovom su mišljenju ipak mnogi

Ukoliko se radom ove Vlade stvore pretpostavke za zajedničko nastupanje, mi ćemo sigurno biti na mjestima gdje su stradavali Hrvati, Srbi ili netko treći, ističe predsjednik SDSS-a Milorad Pupovac

svjesni da su razdvojena kolektivna sjećanja Hrvata i Srba u Hrvatskoj dugoročno neodrživa. U prilog njihovom pomirenju, ističe, ide to što su u javnosti i dalje prisutna sva pitanja oko 'Oluje' – od pitanja njene legitimnosti i preduvjeta za okončanje rata, preko odlaska i povratka Srba, ratnih zločina nad srpskim civilima i haških presuda, do komemoriranja i hrvatskih i srpskih žrtava 1991. i 1995.

— Postoje određeni temelji na kojima se može graditi. Gledajući višedesetljetni rad na pomirenju Njemačke i Francuske ili iznimne teškoće u Sjevernoj Irskoj, ne treba imati iluzija koliko je tu posla za svaku novu generaciju. Treba početi, odnosno nastaviti raditi na tome. Svaki je iskorak dobrodošao. Kod nas su i mali koraci velike pobjede – zaključuje povjesničar.

Govoreći o konkretnim koracima, Teršelič ističe kako bi vlasti za početak mogle usvojiti dopune Zakona o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata, a onda i novi zakon o pravima svih civilnih žrtava rata.

— Četiri izdanja Knjige nestalih koje je u suradnji s udrugama i udruženjima obitelji i nadležnim institucijama iz drugih postjugoslavenskih zemalja pripremila Uprava za zatočene i nestale, s imenima i prezimenima svih čija sudbina još nije riješena bile su dobar korak u pravom smjeru. Važan bi iskorak bila objava podataka o ubijenima. Svaki je trenutak dobar za okretanje stranice i izgradnju povjerenja – kaže Vesna Teršelič.

Bez obzira na to što iz Srbije često dolaze po svojoj jednostranosti identične poruke kakve upućuju hrvatski predstavnici, predstavnici srpske zajednice u Hrvatskoj napravili su daleko više kada je u pitanju suočavanje s prošlošću i izgradnja zajedničkog sjećanja na devedesete no što je to napravila druga strana.

— Mi jesmo na takvoj poziciji. Sve izjave sjećanja na komemorativnim skupovima Srpskog narodnog vijeća, organiziranim povodom stradanja u 'Oluji', sadržavale su dijelove kojima se prisjećamo stradanja pripadnika hrvatskog naroda – nedužnih civila, ali i onih koji su poginuli kao pripadnici policijskih ili vojnih snaga. Našu smo poziciju iskazali i odlascima u Vukovar i na Ovčaru, što nam nije teško iako nismo praćeni u tom nastojanju i iako smo doživljavali otpore. Za razliku od prisutnih politika sjećanja i komemorativnih praksi u Hrvatskoj i drugim zemljama bivše Jugoslavije, pa i u Srbiji, sjećanje ne vidimo kao priliku za nastavak ili opravdavanje ratnih politika, nego kao

Radu na dijaloškom sjećanju ne doprinosi ni trijumfalistička proslava 'Oluje', ali ni traumatsko obilježavanje na način na koji se to čini u Srbiji, smatra povjesničar Branimir Janković

priliku da se s tim prestane, i da se, kao što su se države međusobno priznale, priznaju i stradanja nastala nastojanjima tih država. Kao što smo mi priznali Hrvatsku, očekujemo i da Hrvatska prizna stradanje građana srpske nacionalnosti i da osudi i distancira se od politika koje su ih uzrokovale. Ukoliko se radom ove Vlade stvore pretpostavke za zajedničko nastupanje, mi ćemo sigurno biti na mjestima gdje su stradavali Hrvati, Srbi ili netko treći – kaže Pupovac.

Istaknuo je i da, kao što je SDSS spreman doprinijeti jačanju kulture mira, poštivanja žrtava i utvrđivanja sudbine nestalih, od ove Vlade očekuje značajne iskorake i po drugim simboličkim pitanjima. To su micanje iz javnog prostora i sa službenih komemoracija pozdrava 'Za dom spremni' i omogućavanje ravnopravnosti ćirilici 'u skladu s najboljom europskom tradicijom, našim Ustavom i zakonima'.

— Time bi se Srbima omogućilo da se osjećaju kao ravnopravni građani i priznati manjinski narod u Hrvatskoj – zaključuje čelnik SDSS-a.

U Hrvatskoj je, međutim, još uvijek slabo prisutna svijest o tome da su pustošenje četvrtine državnog teritorija, a naročito progon i izbjeglištvo stotina tisuća ljudi nenadoknadiv gubitak za zemlju – pa i za većinsko stanovništvo. Na potezu je, dakle, hrvatska strana – odnosno Plenković i njegova Vlada. ■

Traljavi centaršut

Urnebesna je nedavno puštena priča o centrističkom pozicioniranju Domovinskog pokreta. Kad Miroslav Škoro i njegova družina dokazanih ultradesničara kažu da streme centru, to znači da centar nastoje pomjeriti na svoju huškačku marginu

MEDU urnebesnijim idejama koje su na hrvatskoj političkoj sceni osvanule nekoliko zadnjih godina, nalazi se nedavna najava Domovinskog pokreta da će se 'pozicionirati na političkom centru'. Nakon što su objavili prvih izbornih rezultata Hrvatsku obišli prizori njihovih tronutih lica, šokiranih spoznajom da će biti nepotrebnici za sastavljanje vlade, shvatili su da trebaju nešto poduzeti oko činjenice da ih dobar dio javnosti percipira kao družinu plitkoumnihuškača. Puštena je tako ideja o *rebrandingu*. 'Domovinski pokret nije širio mržnju ni prema kome. Sada ćemo se još jasnije pozicionirati tako da desnije od nas budu i Hrvatski suverenisti i Most' – rekao je neimenovani član Domovinskog pokreta Novom listu.

Jedan dan nakon te izjave, KAROLINA VIDOVIĆ KRIŠTO je na konferenciji za novinare poručila da su predstavnici srpske manjine na izborima odabrani protuustavno. Dokaz za tu tvrdnju pronašla je u odluci Ustavnog suda iz 2011. godine. Tamo su, po njoj, neustavnima proglašene 11. i 12. izborne jedinice za tzv. dijasporu, odnosno za nacionalne manjine, što je ona protumačila kao dokaz da ANDREJ PLENKOVIĆ zapravo namjerava

sastaviti vladu mimo ustavne prakse. Pored Vidović Krišto su stajali MIROSLAV ŠKORO i politički tajnik MARIO RADIĆ, potvrđujući da se radi o stavu cijeloga pokreta. Novosti su potom raskrinkale tvrdnju kao notornu budalaštinu: odluka Ustavnog suda je bila sušta suprotnost onoga što je tvrdila Vidović Krišto. Posebnim izbornim jedinicama zapravo su spomenutom odlukom zacemtirana manjinska prava koja im Domovinski pokret negira nepismenim čitanjem ustavnosudskih odluka.

Nakon značajne medijske eksponiranosti, ta je sluzava laž dogmizala i do govornice Sabora. Odande ju je proširio MILAN VRKLIJAN, zastupnik Domovinskog pokreta, liječnik kojeg je prije nekoliko godina zastara spasila od neizvjesnog pravorijeka za optužbu o iznudi mita od pacijenta. Ako je na početku bilo ikakve dvojbe koja je mogla proizaći kao rezultat pravne neukosti njihovih zastupnika, Domovinski pokret i Vrkljan do toga su trenutka morali biti svjesni da pričaju besmislice, ali su svejedno nastavili inzistirati na njima. Tu leži i odgovor na urnebesnu priču o centrističkom pozicioniranju Domovinskog pokreta. Kad Škoro i družina kažu da streme centru, to znači da centar nastoje pomjeriti na svoju huškačku marginu.

Ponavljanjem zapaljivih laži, oni rade na normalizaciji ekstremizma prema srpskoj manjini u Hrvatskoj, kao prirodnom nastavku retorike koju su promovirali u predizbornoj kampanji. Tada su, među ostalim, tvrdili da velikosrbi vladaju Hrvatskom, uspoređivali srpske zastupnike s krajiškim silovateljima i ratnim zločincima te govorili da je službena istina o Jasenovcu dvojbena. Nebitno je pritom da se radi o odvratnim lažima; ključno je da one kolaju javnim prostorom i da podgrijavaju međuetničke tenzije. Da je DP ušao u vladu, takva bi retorika poslužila kao izlika za provođenje antimanjinske državne politike. Ovako je spao na opozicijsku sudbinu proizvođača javne netrpeljivosti prema omraženoj manjini.

Na početku novog parlamentarnog sastava vidjeli smo kako se gradi taj narativ. Još prije laži o Ustavu, počelo je opetovano naglašavanje 'srpsko-hrvatske koalicije' u vladi, koju u Hrvatskoj desnica ionako godinama forsira kao ultimativnu nacionalnu izdaju. Na takvim temeljima, pojedinci poput HRVOJA ZEKANOVIĆA usprotivili su se aktualnom izbornom zakonu, odnosno manjinskim pravima koja proizlaze iz njega. Miroslav Škoro rekao je da neće podržati vladu iz istih razloga, odnosno zato što neće biti promjena izbornog zakonodavstva.

Nasrće se pritom i na antifašizam. Prije nekoliko dana Vidović Krišto je zatražila izvještaj o Vladinom izdvajanju 100 tisuća kuna za komemoraciju u Srbu, dok je tamošnji ustanak nazvala 'genocidnim pokoljem'. Njen zahtjev prisnažilo je zastupnik ANTE PRKAČIN. Čovjek koji samoga sebe naziva pripadnikom ustaške vojske, poručio je da spomenik u Srbu treba ukloniti i ukinuti obljetnicu bez razmišljanja, ali da se to neće desiti zbog 'neprincipijelne' opet – srpskohrvatske koalicije na vlasti. ZLATKO HASANBEGOVIĆ je, k tome, optužio partizane za posljedice zadnjih prirodnih nepogoda u centru Zagreba.

Tako se, dakle, brusi umjerena pozicija Domovinskog pokreta u Saboru. O većini njihovih zastupnika već smo ispisali kratke biografske crte. No dobro je znati i širu postavu ove političke opcije, čisto da se vidi s kakvim kadrovima Škoro namjerava oblikovati priču o centrističkoj desnici. Jer, izgubljenju priliku da sudjeluju u vlasti, u DP-u će u narednim godinama nastojati kompenzirati i terenskim radom, pod uvjetom da se prije toga ne raspadnu.

Prvi test su lokalni izbori sredinom sljedeće godine. Tada će bojno polje revizionista, lažova i huškača neminovno biti Vukovar jer već su pokazali da ne prežu ni od prijetnji nasiljem. IVANA MUJKIĆ, zamjenica gradonačelnika IVANA PENAVE koja se našla na Škorinoj listi, najavila je mogućnost nereda ako se uskoro ne održi uredan popis stanovništva kojim bi točno bio utvrđen broj osoba koje u tom gradu žive. Drugi razlog za moguće nereda je usporeno rješavanje pitanja zločina i nestalih. U oba slučaja, naime, javno bi ispaštali lokalni Srbi. Ako ih prema popisu i dalje bude dovoljno za provedbu dvojezičnosti to će biti okarakterizirano kao prijevara. Prikrivanje zločina krimena koji im Penavini ljudi ionako predbacuju godinama. Sada će to raditi još intenzivnije, uz mantru o suučesništvu 'hrvatsko-srpske koalicije' na vlasti.

Ulični legitimitet Penavi će vjerojatno davati STIPO MLINARIĆ ČIPE sa Škorine liste. Mlinarić je vukovarski veteran i bivši logoraš koji će s DANIJELOM SPAJICEM ući u Sabor kao zamjena za MARIA RADIĆA i KREŠIMIRA BUBALA. Mlinarić se u zadnje vrijeme profilirao i kroz nastupe u Bujici. Marni je branitelj uslika Za dom spremni u insignijama HOS-a, i smatra da kritičari toga pozdrava žele kompromitirati cijeli Domovinski rat. Nedavno je uputio i prijetnju. 'Ako ih sada pustimo da obračunaju s HOS-om, oni će sutra reći da je i ZNG bila paravojna pa će udariti i na njih! Oni bi išli dalje... Ići će dokle god mogu i ako im mi to dopustimo', poručio je, dajući do znanja kakav će sadržaj imati poruke sa saborske govornice.

U Vukovarskim antisrpskim protestima istaknuo se i DAMIR MARKUŠ, koji je iz HSP-a prešao u Škorin pokret. Markuš je 2013. godine u ime HOS-a podržao prosvjed protiv ćirilice, nazvavši uvođenje dvojezičnosti 'nastavkom velikosrpske agresije na podmluki način'. Još je tada zazvao 'Hrvatsku po mjeri Hrvata, a ne lopova, udbaša i četnika'. Nedavno je za MILORADA PUPOVCA ustvrdio da stalno potiče mržnju, sugerirajući i da je povezan s oštećenjem nadgrobno spomenika Markuševa suborca. Neistomišljenike u javnom prostoru Markuš naziva 'pasjim skotovima, kretenima i štakorima'.

Na listi u 10. izbornoj jedinici je bio i general JOZO RIBIČIĆ koji se protivi Istanbulske konvenciji i tvrdi da je ANTE PAVELIĆ 'pokušao uspostaviti kakvu-takvu Hrvatsku'. Dolazak izbjeglica s Bliskog Istoka

Ćirilica kao nastavak velikosrpske agresije – Damir Markuš (Foto: Igor Kralj/PIXSELL)

Proslavila se najavom nereda u Vukovaru – Ivana Mujkić (Foto: Davor Javorović/PIXSELL)

po njemu 'razbija nacionalne vrijednosti i kulturu domicilnog stanovništva, tako i opće nesigurnosti u državama koje su poklekale pred udarom liberalnih ideologija koje promoviraju neprirodan stav prema društvu i državi.' Pozdrav Za dom spremni mu je 'uistinu povijesni', 'prikazali ga kao pozdrav star 70-ak godina ili kao pozdrav star stoljećima'. 'Danas će zabraniti taj pozdrav, a sutra bi' – tvrdi on, – mogli prijeći na himnu, zastavu ili grb. Ribčić predlaže i detaljno istraživanje Jasenovca da bi se utvrdilo dobro poznate ultradesničarske teze o navodnom postratnom logoru.

Domovinski pokret na listu je stavio i krenu braniteljskog aktivizma. Tamo su bila i imena ZORICE GREGURIĆ i TANJE POLIĆ MARKOVIĆ, koje su nasrtale na HRT zbog sufinanciranja filma o zločinima u Dvoru na Uni, kao i HAVC za vrijeme HRVOJA HRIBARA. Gregurić je, slično kao i Vidović Krišto, izjavila da je protuustavan svaki pokušaj kriminalizacije pozdrava Za dom spremni. Kad je Agencija za elektroničke medije oduzela koncesiju Z1 televiziji zbog ispada MARKA JURČIČA o navodnim četnicima koji navodno stoluju u zagrebačkoj pravoslavnoj crkvi, Polić Marković i ona su u zajedničkom pismu poručile da je u toj emisiji prikazana istina s kojom se neki očito boje suočiti. 'Ne pačajte se u slobodu govora jer je to naš hrvatski govor i naše hrvatsko pravo i dužnost ukazati upravo na vašu neukost, primitivizam, četništvo, želju za klanjem i ubijanjem', poručile su Gregurić i Polić Marković, kandidatkinje Škorinog Domovinskog pokreta.

Uz demoniziranje Srba, otežavanje abortusa, uskraćivanje prava gejevima i borba protiv takozvane 'rodne ideologije' svjetonazorske su srčike ove političke družine. Obrazovni i fundamentalistički aspekt programa Domovinskog pokreta prenesen je iz Hrasta, minorne strančice ekstremnih vjerskih ideja. Odande je dobrim dijelom kopiran i koncept zazivanja olakšanog re-

Ponavljanjem zapaljivih laži, članovi Domovinskog pokreta rade na normalizaciji ekstremizma prema srpskoj manjini u Hrvatskoj, kao prirodnom nastavku retorike koju su promovirali u predizbornoj kampanji

ferenduma. Prvi je razlog rušenje manjinskih prava, a drugi može biti preispitivanje dokumenata poput Istanbulske konvencije. Zahvaljujući Karamarkovoj vlasti koja je blokirala svaku suvislu kurikularnu reformu, neki kadrovi na listi Domovinskog pokreta svojevremeno su imali važne pozicije u obrazovnom sustavu Hrvatske. HRVOJE ŠLEZAK bio je državni tajnik u Ministarstvu obrazovanja, a NEVENKA LONČARIĆ JELAČIĆ viša savjetnica u Agenciji za odgoj i obrazovanje, zadužena za građanski odgoj i obrazovanje.

Bivša diplomatkinja TUGA TARLE s liste Domovinskog pokreta slala je svojevremeno pismo Unicefu, optužujući ga da nameće neke nove paradigme obitelji kroz seksualnu orijentaciju i rodni identitet. IVANA MARIĆ iz Centra za prirodno planiranje obitelji bila je stručna suradnica inicijative Istina o

Istanbulskoj te je neuspješno pokušala skupiti referendumske potpise za rušenje tog dokumenta. Tu je i ANTE RAOS, još jedan protivnik Istanbulske. Raos piše o nizu problema s kojima se suočavaju invalidi, a usputno se obračunava i sa srpskom manjinom. Manjinska prava naziva trgovinom, a borbu za njihovo ostvarenje 'prosjachenjem'. Njemu (Miloradu Pupovcu, op. a.) je važan njegov bilten. Njemu je važna dvojezična ploča u Vukovaru, a ne tko je razorio Vukovar. Ali to je tako, nacionalne manjine osigurale su zakon za sebe kako bi uživale sve blagodati ovoga i ovakvog sustava, a najbolje im ide trgovina – tko da više' – poručio je Raos.

Na listi Domovinskog pokreta je bila cijela ekipa koja se u svadi BRUNE ESIH i Hasanbegovića priklonila na stranu potonjeg. Najistaknutiji je TOMISLAV JONJIĆ, odvjetnik i dugogodišnji urednik časopisa Politički zrtvorenik, apologet ustaškog pokreta i NDH, koju je u publicističkim radovima gotovo redovno nazivao 'hrvatskom državom'. Ustaše su za Jonjića 'hrvatski rodoljubi', 'junaci' i 'branitelji' suprotstavljeni 'jugoslavenskom teroru', dok je bitka za Odžak, u kojoj su ustaše 1945. pružale zadnji jači otpor partizanima te predstavlja važan dio proustaške mitologije, 'kristalno čist izraz odlučnosti

Udarne pesnice Domovinskog pokreta (Foto: Željko Lukunić/PIXSELL)

hrvatskog naroda da svoju slobodu i pravo na državu izbori i obrani bez obzira na ikakve kalkulacije i računice svjetskih moćnika'. Na izborima je kandidirana i ANA LEDERER, bivša intendantica zagrebačkog HNK i nekadašnja zamjenica Hasanbegovića u Ministarstvu kulture. Lažno je svojevremeno optužila OLIVERA FRLJIČA za protuzakonite prijestupe u vođenju riječkog HNK-a, premda je Državna revizija utvrdila niz prijestupa u zagrebačkom kazalištu dok ga je ona vodila. Ima tu i niz bivših pravaša, a među njima su najistaknutiji zadarski DANIJEL KOTLAR, koji je kao šef lokalnog HSP-a svojedobno čestitao 'onima koji slave' 10. travnja. U drugoj prigodi je sudjelovao u mimohodu ljudi s ustaškim odorama i slikom Ante Pavelića.

Poznatiji članovi na listi su ROBERT PAULETIĆ i JOSIP JOVIĆ. Njihov rad u medijima savršeno se uklapa u ideologiju Domovinskog pokreta i pridruženih stranaka. Prvi je nekoć uređivao Slobodni tjednik, koji je u ratu huškao na Srbe objavljivanjem lažnih popisa 'četnika', 'kos-ovaca' i 'unutarnjih neprijatelja'. Drugi je bivši komunistički komesar u Slobodnoj Dalmaciji ali zadnjih trideset godina provodi u prokazivanju antihrvata, komunjara i srpskih ekstremista. Budući da su odabrani kao kandidati za političke funkcije, logično je zaključiti da je ovo najbolje što Domovinski pokret može ponuditi. Na listu su dospjeli i utajivači poreza, lokalni općinski dužnosnici optuživani za pronevjeru javnog novca, profesionalni odvjetnici hrvatskog nacionalizma i brojni drugi pojedinci sličnih profila. Spomenuti vinovnici Domovinskog pokreta dovoljan su pokazatelj budućih podviga Škorininih pitomih 'centrista'. ■

Stručnjakinja za film i tv – Zorica Gregurić (Foto: Davor Puklavec/PIXSELL)

Brodotrogir bez posade

Broj radnika trogirskog škvera pao je s tisuću ljudi, koliko je tamo radilo prije privatizacije, na današnjih 340, uglavnom zaposlenih na minimalcu i razmještenih po raznim sestrinskim firmama koje se neprestano otvaraju i gase. Svaki prelazak radnika u novu firmu znači potpisivanje novog ugovora, a novi ugovori obično nose sve veće radne obaveze

Foto: Ivana Ivanović/PIXSELL

BRODOTROGIR više gotovo uopće da i ne gradi velike brodove, nego umjesto njih proizvodi nove tzv. sestrinske firme. Niču takve u škveru svako malo, po njima se pretače ono malo preostalog ljudstva i financija, a zatim ih nakon par sezona već nema. Umjesto njih u isti ciklus kreću neke druge, i tako redom. Stare ne stiže ni dohvatiti ruzina, no već skončavaju u rezalištu. I čini se da je taj model ambalažiranja poslovanja naročito omiljen u hrvatskoj brodogradnji. Samo malo dalje, u još većem splitskom škveru događa se još veća slična aktivnost stalnog prekidanja tvrtki-satelita.

Ali, ajde, držat ćemo se ovom prilikom Trogira, jer odatle nakon dužeg vremena dopire i jedna pozitivna vijest. Država će brodogradilištu DANKA KONČARA potpisati kreditna jamstva od preko 60 milijuna eura, za gradnju naručenih dvaju polarnih kruzera. To je dakle ta pozitivna koja će ublažiti agoniju škvera, a do kraja ćemo teksta, nažalost, nastaviti s drugim vijestima s iste adrese, sve crnjima od crnjih.

Državna jamstva u načelu su poželjan moment u brodogradnji, čak uvjet, za sve škverove koji mogu održavati proizvodnju. U svijetu nema iole potentnije nacionalne brodogradne djelatnosti bez ovakve ili onakve, no svakako spasonosne pomoći države. Pustimo sad pitanje zbog čega je ova ili neka druga država uopće morala privatizirati brodogradnju kao navodno pretežak uteg za javne financije, ako će je i dalje potpomagati. Dok se čeka ishod spomenutog aktualnog jamstva, radije promotrimo u kakvom su stanju trogirski navozi danas. A i zbog toga što postoji određena razlika između Končara i TOMISLAVA DEBELJAKA, vlasnika Brodosplita. Potonji uporno forsira poslovni optimizam bez mnogo realnog pokrića, osim što je ipak riječ o stanovitom industrijalcu-metalurgu. Pa makar bio i kralj šarafa umjesto tankera ili kruzera. Danko je Končar pak više investitor općeg tipa, što se dalo osjetiti i na stanju Brodotrogira.

Uglavnom, nije sasvim jasno kojoj će točno firmi u Trogiru država povjeriti svoje garancije za kredit. Nije jasno ni gdje će tad službeno biti uposleni oni još nerazjurenjeni radnici. Porazgovarali smo o tome s nekima od njih, ali imena im nećemo objaviti. Končar im redovito isplaćuje minimalce s osjetnim zakašnjenjem, i malne svaki mjesec pokreće se tamo postupak mirenja, kao već samo formalni ritual obavezne zakonske procedure. Isto se zbivalo i u proteklim mjesecima nakon primanja državne krizne pomoći tvrtkama za radničke plaće.

Nakon objave podatka o državnoj potpori uslijedio je onedavno novi val interne selidbe ljudstva, no možda je najbolje da taj proces ilustriramo prethodnim njegovim izdanjima. Recimo, prije četiri godine bili su još na okupu takoreći svi škverani koje je Končar zatekao pri kupnji Brodotrogira, tri godine ranije. Prvih pet godina trošila su se naime pogolema javna sredstva za restrukturiranje nakon privatizacije. Monitoring efekata restrukturiranja još traje, i Europska komisija bi ga trebala nadzirati do 2022. godine. Ali to

navodimo samo za one koji svemu usprkos i dalje vjeruju u dobre namjere izvršne vlasti EU-a kad je posrijedi hrvatska brodogradnja.

U ono vrijeme svih je približno tisuću radnika bilo zaposleno u istoj krovnoj firmi Brodotrogir d.d. Te godine 2016. osniva se u njezinu sklopu d.o.o. imena Trogir Piping u koji biva preseljen manji dio radnika, no Piping uskoro zapada u probleme. Naredna godina porađa Brodotrogir Outfit d.o.o. dok Piping odlazi u stečaj, da bi se isto namjeravalo 2019. i s Outfitom. Ali već 2018. osnovan je Brodotrogir Hull d.o.o.

Sad je na redu Hull, mada još nije prihvaćen prijedlog za otvaranje predstečajnog postupka nad njim, no radnicima se naturaju novi ugovori, i planira se njihova selidba u najnoviju sestrinsku firmu Brodotrogir Usluge d.o.o. Ako je netko dobio morskou bolest već zbog iščitavanja ovolikih pretumbavanja, međutim, bolje je da se odmah iskrca s ove medijske rute, jer mu u nastavku plovidbe neće biti bolje, na protiv. Tek dolazimo do potresnijih njezinih detalja.

Prilikom svakog zatvaranja neke sestrinske firme i otvaranja nove, s palube biva spran određeni iznos prikazanih novčanih gubitaka, a bogme i dio radnika. Ovaj ćemo najmučniji dio skratiti: danas u Brodotrogiru d.d. ima još oko 50 zaposlenih, u Hrvatskoj brodogradnji Trogir d.o.o. oko 120, u Hullu oko 80. Ako se tome pridoda oko 80 radnika u firmi Brodotrogir Cruise d.o.o. koja nije izravno vezana za temeljni Brodotrogir d.d. nego je dio Končarove glavne tvrtke Kermas, dolazimo do ukupnog broja od oko 340 preostalih škverana. Sad su na trećini od broja zatečenog u trenutku privatizacije.

Ta privilegirana trećina danas skapava u iščekivanju svakog idućeg minimalca, te se suočava s pritiskom oko potpisivanja novih ugovora. Jer, upravo je izmjena radnih prava i obaveza jedan od bitnih smislova tog pretačenja iz firme u firmu. U novim ugovorima koje smo dobili na uvid, ima i novih detalja tih prava, ustvari više – obaveza. Ali, da i to kažemo, nismo ih dobili od uprave kojoj smo se obratili, i koja se ni ovaj put nije osvrnula na naš upit – adresiran lično na direktora MATEA TRAMONTANU – niti suhoparnom odbijenicom. Svedimo i bez njih odnose na bitno: od radnika se traži da pristanu na bezuvjetni rad na terenu. U zemlji ili inozemstvu, prema svakom poslovnom cilju gazde Danka. A toga je bilo i ranije, ne nužno u brodogradnji i povremenoj kooperaciji s drugim brodograditeljima ili vršiteljima remonta, npr. na sjevernom Jadranu, nego i s građevinskim radovima koje Končar provodi na svom turističkom kompleksu Medena u Trogiru.

Možda je baš takva kombinatorika razlog druge nove ugovorne obaveze koja se pojavljuje u kontekstu nasukavanja Hulla. Od radnika se najednom traži da kao tajne čuvaju informacije o poslovanju poduzeća i kad jednom odu iz škvera. Ne traži se to od menadžera ili inženjera, nego od zavarivača i cjevvara, instalatera i bravara. S druge strane, možda se misli i na detalje poput onog što ga je krajem prošlog mjeseca obznanila jedna škveranka-sindikalistkinja. Ona je na društvenim mrežama kratko otpisala trogirskom gradonačelniku ANTI BILIĆU koji se netom pohvalio donošenjem novog gradskog prostornog plana. U kojem između ostalog, veli on, ni za milimetar nije promijenjena namjena prostora škvera. Ali ona ga je zatim priupitala što onda na škverskoj opremnoj obali rade novosagrađeni pontoni i vezovi s – jahtama. A dobro je znana Končarova strast prema svakom biznisu u vezi jahti. Nije skrivao da bi njima, njihovom remontu i marinama, rado podredio gradnju velikih brodova kao onaj primarno propisani, obvezujući *core business* Brodotrogira.

Gradonačelnik je radnici odgovorio da slučaj slobodno prijavi nadležnim inspekcijama ako tu nalazi nešto nezakonito. Ipak, nije spram škverskog radništva cinična samo trogirski gradski vlast, niz hrvatskih vlada ili Europska komisija. Suštinski nije drukčije ni vodstvo Sindikata metalaca Hrvatske, vodeći radnički predstavnik u hrvatskoj brodogradnji koji kronično prepassivno svjedoči propasti te djelatnosti u ovoj zemlji već jako dugo, i ne pokazuje nikakvu namjeru da se promijeni.

Tako ni njima nije poznato gdje će završiti preostali radnici iz Hulla i Hrvatske brodogradnje Trogir d.o.o. kojoj se navodno isto sprema gašenje. Dio će valjda otići u Cruise, dio će se zavesti pod Usluge, a dio poslati na ulicu. A potom se ne zna ni tko bi više bio nositelj koncesije na brodogradevnu luku, ako se ugasi Hrvatska brodogradnja Trogir kao sadašnji koncesionar. Ali u ovoj su se zemlji i ovoj nesretnoj brodogradnji već uplaćivala jamstva, te razna druga javna sredstva, čak na račune kvazisestrinskih firmi registriranih na Kajmanskim i Djevičanskim otocima. I nikoga očito ni ubuduće neće zasmetati ovakvo lagano potapanje Brodotrogira, samo dok nije naglo i politički burno. ■

UGOVOR
S ĐAVLOMMakarski
memento

PIŠE Boris Dežulović

Nakon tri hiljade spomenika srušenih u sveopćoj, gluhoj i slijepoj šutnji, tridesete godine sistematskog memoricida srušen je, eto, tri hiljade i prvi. I odjednom – šok i nevjerica

OVAKO je bilo: dvije grupe dragovoljaca s makarske rivijere otišle su u Bosnu i Hercegovinu, gdje je bila uspostavljena linija ratišta. Jedna veća grupa, nekoliko stotina makarskih boraca, uputila se prema jugoistoku Bosne i Hercegovine, pridruživši se tamo dragovoljcima iz drugih krajeva Dalmacije i Hercegovine, a nešto kasnije druga, manja jedinica od sedamdesetak makarskih boraca, zauzela je položaj malo južnije, blizu granice s Hrvatskom, u dubrovačkom zaleđu. U bitkama protiv četnika i njihovih pomagača poginulo ih je ukupno više od tristo pedeset, pa su im zahvalni stanovnici rodnog kraja podigli lijepe spomenike: jedan kameni, na mjestu pogibije, u Bosni i Hercegovini, a drugi od bronce, na makarskoj rivijeri, u središtu mjesta na obali mora, kao spomen na sve makarske dragovoljce poginule u borbi za slobodu.

Od ta dva spomenika danas nema nijednog. Jedan je srušen u po bijela dana, oboren s postolja i raskomadani, drugi je u po bijela dana razbijen maljem.

Tu, od tog trenutka, prestaje svaka upadljiva sličnost njihovih priča.

Iako je, baš poput onoga drugog, podignut kao spomenik dragovoljcima s makarske rivijere – poginulima u borbama s četnicima, u ratu za slobodu – rušenje jednog od ta dva spomenika popraćeno je gluhom šutnjom i veličanstvenim ignoriranjem. Nikad nije obnovljen i ostaci mu i danas leže u podnožju. Jedva se itko ikad javno pobunio zbog rušenja, jedva se itko ikad javno pobunio zbog zaborava, jedva ga itko ikad uopće spomene.

Iako je, baš poput onoga drugog, podignut kao spomen na dragovoljce s makarske rivijere – poginule u borbama s četnicima, u ratu za slobodu – rušenje drugog spomenika izazvalo je, međutim, tektonski šok i nevjericu: potresne fotografije njegovih ostataka objavili su svi mediji, bijesni građani traže da se krivci pronađu i najoštrije kazne, novinski komentatori, udruge veterana i predstavnici političkih stranaka natječu se u izljevima pravednog gnjeva, a lokalni funkcioneri već su u općinskom proračunu pronašli novac i počeli s planovima za obnovu: već do kraja ovog teksta spomenik će biti obnovljen i svečano otkriven, uz dojmrljive spomene i opomene.

Nagradno pitanje za čitatelje glasi: koji od ova dva spomenika treba biti obnovljen? Onaj podignut za makarske borce koji su poginuli u borbama s četnicima na jugoistoku Bosne i Hercegovine, ili onaj koji je podignut za makarske borce koji su na jugoistoku Bosne i Hercegovine poginuli u borbama s četnicima? Ili nijedan? Ili oba?

Vi ste – naravno da jeste – do nagradnog pitanja odavno već shvatili da je jedan od dva spomenika u ovoj priči podignut za antifašiste poginule u Drugom svjetskom ratu: samo s makarske rivijere, samo na Sutjesci, poginulo ih je više od tri stotine i pedeset! Na vidljivoj značenjskoj ravni, od onog drugog razlikuje se samo po tome što već točno dvadeset osam godina leži raskomadani i neobnovljen. Riječ je, prepoznali ste ga, o spomeniku palim borcima u Gradcu kraj Makarske, djelu velikog hrvatskog kipara ANTUNA AUGUSTINČIĆA.

Ostaci Augustinčićeva spomenika za dragovoljce poginule u borbama s četnicima – Gradac (Foto: Ploce.com)

Spomenik partizanima iz toga kraja, poginulima na Sutjesci i drugdje za Onoga rata, podignut je 1972., a srušen točno dvadeset godina kasnije, 12. siječnja 1992. Pripadnici Treće imotske bojne u po bijela dana vezali su ga sajlom i povukli kamionom. Mještanima su ljubazno objasnili da je riječ o zapovijedi iz stožera. Tadašnji mjesni župnik fra ANTE ANIĆ imao je pak ambiciozan plan: umjesto brončanog partizana na vrhu desetmetarskog obeliska trebao je niknuti veliki kameni križ.

Iz nekog razloga, križ nikad nije podignut. Augustinčićev partizan i dandanas, gotovo trideset godina kasnije, raskomadani leži u podnožju kamenog obeliska u središtu mjesta, na obali mora. Zbunjeni turisti fotografiraju i pitaju, a mještani vrte glavama – neki posramljeni, neki ponosni, neki ponosni iz jednih, drugi iz suprotnih razloga. Potpisom slavnog autora, svojom monumentalnošću, javnošću i sudbinom, brončani partizan iz Gradca u tih je tridesetak godina, umjesto herojskoj epopeji partizana, postao tako spomenik njihovim spomenicima. I dalje u golemim brončanim komadima ležeći pod slijepim postoljem u centru turističkog mjesta, danas je živ spomen na tri hiljade spomenika organizirano i sustavno rušenih, miniranih, razbijanih, devastiranih, spaljenih i uništenih slavni devedesetih.

ONDA je prije par dana u dubrovačkom zaleđu, u kamenoj hercegovačkoj pustoši Slivnice kraj Ravnog, netko u po bijela dana maljem srušio četiri bijela mramorna križa, podignuta u spomen na četiri pripadnika Postrojbe za posebne namjene 'Kobac' 156. brigade iz Makarske, poginulima u operacijama na južnom ratištu 1992. – upravo onih dana dok su njihovi suborci u Gradcu kamionom i sajlom ratovali protiv brončanog partizana.

Nakon tri hiljade spomenika srušenih u sveopćoj, gluhoj i slijepoj šutnji, tridesete godine sistematskog memoricida srušen je, eto, tri hiljade i prvi.

I odjednom – šok i nevjerica.

'To je sramotan, kukavički i zločinački čin gubitnika i barbara koji se ne mogu pomiriti s činjenicom da je Republika Hrvatska samostalna, neovisna i demokratska država, pobjednica u Domovinskom ratu!' požurili su objaviti iz Koordinacije udruga proizašlih iz Domovinskog rata Makarskog primorja. 'Neshvatljivo mi je da se netko može dirati u križ! Prošli smo sva ratišta i uvijek se znalo da se ne dira u grobove i križeve, što je nepisano pravilo. Želim poručiti svim razinama vlasti

koje mogu utjecati na to da se nađe i kazni počinitelj, ne zato što je meni drago da će ga se kazniti, nego da se pokaže da to nije u redu, i da to ne bi činili i drugi!' izjavio je predsjednik Udruge ratnika PPN Kobac ROBERT BRZICA.

'Ovo je za mene tragedija, nakon dvadeset osam godina opet nas ubijaju i pucaju u srce i glavu preko spomen obilježja, što normalan ljudski um ne može napraviti!' bjesnio je ratni zapovjednik PPN Kobac IVAN GLIBOTA. 'To je teroristički čin, a tko ga je počinio zna se: mladi Srbi iz Trebinja. Sada jedino od državnih institucija možemo tražiti da zaštiti spomen obilježje Kobcima, a od predstavnika srpske zajednice da se ograde i osude takve činove svojih građana, što bi imalo dobar odjek', predložio je predsjednik Udruge 156. brigade HV-a STJEPAN KOTARAC. 'To je zapravo tragičan čin, stvar kulture i civilizacijskog dosega i poštovanja prema poginulima, bez obzira na to za koju stranu govorimo!' rezigniran je makarski gradonačelnik JURE BRKAN. 'Ovaj čin osuđujem kao pripadnik 156. brigade, a kao predsjednik Gradskog vijeća imam pravo reći, i mislim da je tako, da to osuđuju svi naši sugrađani iz kojih je iznikla 156. brigada. Sada ovu stvar treba shvatiti ozbiljno i podići na višu razinu!' prijetio je predsjednik makarskog Gradskog vijeća MARKO OŽIĆ BEBEK.

'Bio sam šokiran kada sam saznao da su križevi razbijeni. Tražim da se počinitelji kazne, svjedoci smo da su naučili rušiti crkve i križeve. Nažalost, mi nismo kao oni, ali možemo napraviti pet puta više križeva nego što ih oni sruše. Sram ih bilo!' vidno uzbuđen izjavio je donaćnik Baške Vode i županijski vijećnik HDZ-a FILIP VIDULIN. 'Dignitet i žrtva poginulih branitelja, koji su najzaslužniji za obranu domovine, ne smiju biti ni na koji način oskrvnuti, i svaka vrsta devastacije spomenika podignutih njima u čast zaslužuje ostru osudu!' priopćili su pak iz Ministarstva hrvatskih branitelja.

Sramotan, kukavički i zločinački čin? Tragedija? Terorizam? Kazna za počinitelje? Gubitnici i barbari? Normalan ljudski um to ne može napraviti? Ponovno ubijanje? Ne dira se u grobove? Nepisano pravilo? Mi nismo kao oni? Sram ih bilo? Poštovanje prema poginulima? Oskvrnuti dignitet žrtve? Stvar kulture i civilizacijskog dosega?

Stvar kulture i civilizacijskog dosega!?

'Ajde?' dodao je na koncu manje poznati jedan hrvatski novinar u svojoj redovnoj kolumni u Novostima. ■

TIHANA RUBIĆ

Sigurnost radnih mjestâ i plaća standard je ljudskih i radničkih prava

Sigurnost koja se stalno provlači kao nostalgija prema bivšem sistemu nije zanemariva i to je nešto čemu ljudi teže, ali godinama nije dolazila do izražaja zbog pejorativnih karakteristika koje su se upisivale u termin socijalizma u Hrvatskoj. No s vremenom su pojmovi radništva, kolektivizma i solidarnosti dobili na značenju koje biva sve pozitivnije

NAKON što je zeleno-lijeva koalicija okupljena oko platforme **Možemo!** na nedavnim izborima došla čak sedam mandata, u Saboru je za očekivati veće zalaganje za politike koje se tiču socijalno-ekonomskog položaja radničke klase. Budući da su povod ovom razgovoru vama bliske teme radništva, neformalne ekonomije i suvremene nezaposlenosti, čije ste istraživanje pretočili i u knjigu 'Nezaposleni u gradu – antropologija rada i neformalne ekonomije', kako vi na to gledate?

Nove političke skupine i usmjerenja na političkoj sceni koje u svojim programima ističu ekološki održiv razvoj i participativnu demokraciju osobno su mi bliske. Pokazuje se da mjera nekog grada ili države može biti i spremnost na digitalnu transformaciju sa socijalnom komponentom koju uz određen postotak solidarne ekonomije donose lijeve stranke. Ljudi oko koalicije **Možemo!** osim što dolaze iz organizacija civilnog društva, što je njihov društveni i iskustveni kapital, okupili su i brojne pojedince iz akademskog svijeta, koji inače nemaju dovoljnu javnu vidljivost sa svojim istraživačkim iskustvima i znanjima. Kako se kod nas često govori da se struka slabo koristi i uvažava, čini mi se da je

sad prava prilika da se neke nove vrijednosti upišu u naše društvo. A te vrijednosti vidim u obliku znanja, intelektualnog rada i zalaganja za socijalnu i humanističku perspektivu na tržištu rada. Iako nije sve mjerljivo isključivo numeričkim pokazateljima pa se tako temi nezaposlenosti i marginalnim skupinama često pristupa samo kroz statistiku, treba reći da se iza tih brojki krije heterogena priča o stvarnim življenim iskustvima ljudi, što može dati smjernice za donošenje političkih odluka. Radništvo je danas posebno kompleksan pojam koji se smjenom generacija jako resemantizirao, odnosno promijenio je svoje dominantne konotacije. Istraživanje koje sam provodila o nezaposlenosti i radnicima koji su 1990-ih masovno bili otpušteni iz velikih socijalističkih poduzeća u procesu tranzicije, pokazalo je da je tijekom tih godina, ali i dvijetisućitih, dominirala negativna percepcija radništva, kolektivizma i solidarnosti, pojmova uz koje su se snažno vezale asocijacije na bivši socijalistički sistem s kojim smo htjeli radikalno raskinuti u tranzicijskom procesu. S vremenskim odmakom i smjenom generacija, ali i transformacijama na tržištu rada, ti su pojmovi dobili ipak na značenju koje konačno biva sve pozitivnije, iz čega tumačim i uspon sindikata nakon svjetske financijske krize iz 2008. Što se tiče

opcije **Možemo!**, nadam se da se može dobro strukturirati i u gradu Zagrebu, gdje se od njih tek očekuju veće stvari.

Smjene kriza

Kakve će, po vama, biti ekonomske i socijalne posljedice aktualne pandemijske krize?

Teško je još govoriti o učincima, ali za sada u medijskom diskursu možemo vidjeti na koji se način posljedično imaginira budućnost, što je i tema kojom ćemo se u okviru etnologije i kulturne antropologije nadalje baviti. U istraživačkom smislu osim aktualne, zanimljive su i postpandemijske faze. Dosadašnja moja istraživanja pokazala su da je puno opipljivije govoriti o velikim rezovima i periodizacijama. S obzirom na temu neformalne ekonomije i neformalnih mehanizama preživljavanja u smislu različitih društvenih odnosa, takvi neformalni sustavi mogu amortizirati razdoblja postpandemijske krize. Treba tek vidjeti kako će se na svakodnevnoj praktičnoj, a onda i diskurzivnoj razini stvari mijenjati ili održavati. Trebat će pratiti koja su se iskustva na mikrorazini u svakodnevnom životu pojedinca promijenila.

Što biste nas primjerice upitali da provodite takvo istraživanje?

Pitala bih vas koliko su vaša radna i privatna sfera prožimajuća sad i prije pandemije. Što su prednosti i nedostaci za vas ove novonastale situacije. Svakodnevne situacije istraživali bismo promatranjem. Pitala bih vas također je li vam cijela situacija oko pandemije stvorila nove razine neizvjesnosti ili imaginiranja budućnosti ili vas je učvrstila u nekim vašim uvjerenjima ili pak u odnosu prema budućnosti.

Recimo da nas je pandemija učvrstila u našem položaju neizvjesnosti. Što i kako dalje?

U tom slučaju bilo bi zanimljivo otkriti koji vam mehanizmi ili aspekti života ipak daju osjećaj sigurnosti, sreće, zadovoljstva, uspjeha. Čovjek ne može stalno konfliktno i negativno funkcionirati ili biti stalno u strahu. Morate se uhvatiti za nešto što vam daje osjećaj digniteta i sigurnosti. Takvo što primijetila sam kod skupine dugotrajno nezaposlenih. Iako su oni načelno društveni i ekonomski gubitnici, istovremeno nisu izgubljeni i besperspektivni jer sebe nalaze u različitim drugim sferama života. Oni su

istovremeno i bake i djedovi, kolege u parku koji najbolje boćaju, dobri susjedi. Postoje različite razine vašeg identiteta koje mogu u određenim društvenim situacijama izrazito doći do izražaja pa tako ljudi sami daju smisao vlastitom postojanju.

Premijer Plenković je danima prije izbora ponavljao kako Hrvatska danas ima više zaposlenih nego prije početka pandemije, no podaci Eurostata iz svibnja pokazuju da je Hrvatska bila među pet zemalja EU-a s najvećim rastom nezaposlenosti u odnosu na prethodni mjesec. Bilo je 44.000 nezaposlenih više nego lani u isto vrijeme, odnosno ukupno 169.000 nezaposlenih. Također, zaposlenost mladih na najvećem je udaru aktualne krize?

Imamo smjene kriza. Možda bismo se trebali prisjetiti krize na tržištu rada koju smo osjetili ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, kojoj su doprinijele velike brojke iseljavanja mladih, što je usput smanjilo formalnu statistiku registriranih nezaposlenih. No ogroman odljev mladih iz zemlje pokazao je i tendenciju nemogućnosti prvog ili kasnijeg zaposlenja. Mladi su pritom kontinuirano jedna od najugroženijih skupina na tržištu rada, jednako kao i žene i stariji od pedeset godina ili primjerice Romi kao marginalizirana manjina. Također, velik broj nezaposlenih, što se također najviše odrazilo na mlade, stigao je s velikom svjetskom financijskom krizom iz 2008. koja je svoje prve ekonomske i socijalne reperkusije imala u Hrvatskoj tijekom 2010. i 2011. godine. Moj istraživački interes unatrag nekoliko godina fokusiran je na stariju populaciju, pri čemu nije riječ formalno o umirovljenicima, nego o onima koji su na tržištu rada percipirani kao stariji radnici koji se suočavaju s različitim oblicima diskriminacije.

U povodu Praznika rada kazali ste da se prekarnost toliko udomačila da je postala normalna pojava i da su vaši studenti rođeni 2000-ih prekarnu poziciju već snažno osjetili na vlastitoj koži, pri čemu, upozorili ste, ni ne zamišljaju da bi se ona mogla promijeniti...

Mladi i mladost su zapravo u deklarativnom smislu kategorije koje nalazimo i u bivšem političkom sustavu, imali smo u tom smislu i praznik – Dan mladosti. U ovom novom sustavu u retoričkom smislu govori se o mladima na kojima svijet ostaje, međutim na tržištu rada i prije zdravstvene krize uočavamo niz problema: što se tiče fakulteta, svjedočimo tome da mladi na tržištu rada participiraju u izuzetno prekarnoj poziciji. Poslodavci su prepoznali studente kao naj-

Poslodavci su prepoznali studente kao najisplativiju radnu snagu. U takvoj njihovoj prekarnoj poziciji trebat će reagirati i fakulteti, za koje je nužno da se nametnu u obrani studija i studiranja

isplativiju radnu snagu i to za poslove koji ne osnažuju profesiju za koju studiraju. U nekim velikim korporacijama, poput pozivnih centara, cijeli odjeli su zamijenjeni studentima. Međutim, mi imamo upisane redovne studente od kojih se očekuje da svoj radni dan posvete studiju i knjizi. U takvoj njihovoj prekarnoj poziciji trebat će reagirati i fakulteti, za koje je nužno da se nametnu u obrani studija i studiranja.

U vašem istraživanju između redaka može se naslutiti određena nostalgija za razdobljem socijalizma, barem kad je riječ o ondašnjoj regulaciji radnih odnosa i prilikama za zaposlenje. Kakvu paralelu između dva sistema možete povući?

Iako su se zadnja tri desetljeća na tržištu rada dogodile ogromne promjene, stava sam da možemo i trebamo izvući najbolje iz oba – bivšeg i sadašnjeg – politička sistema. Sigurnost koja se stalno provlači kao nostalgija prema bivšem sistemu nije zanemariva i to je nešto čemu ljudi teže, ali nije dolazila do izražaja dugi niz godina zbog pejorativnih karakteristika koje su se upisivale u termin socijalizma u Hrvatskoj. Umjesto da se povuku neke vrijednosti po sebi, mi smo radikalno željeli raskinuti s bivšim sistemom. Također, tek smo nedavno spoznali da vrijednost sigurnosti radnika na radnom mjestu i sigurnost plaća nije tekovina socijalizma, već standard ljudskih i radničkih prava koja su, na koncu, upisana u Ustavu kao temeljnom dokumentu države.

Kako će se u uvjetima pandemije kretati neformalna ekonomija – riječ je o sivoj zoni rada koja nije oporezovana?

S obzirom na pad mogućnosti na formalnom tržištu rada uslijed pandemije, za očekivati je da će neformalna ekonomija imati puno više mogućnosti za razvoj – ljudi će se nastojati snaći na nekoj dogovornoj osnovi ili na osnovi poznanstva

Neformalna se ekonomija cijelo vrijeme pokazala perzistentnom, ona postoji u svim državama i po nekim procjenama u nekim zemljama čini i do 30 posto BDP-a. Iako je teško pronaći mjerljive parametre tog neregistriranog rada, postoje alati u području javnih financija uz pomoć kojih se može aproksimativno odrediti koliki udio ekonomije takav rad zahvaća. S obzirom na pad mogućnosti na formalnom tržištu rada uslijed pandemije, za očekivati je da će neformalna ekonomija imati puno više mogućnosti za razvoj – ljudi će se nastojati snaći na nekoj dogovornoj osnovi ili na osnovi poznanstva. Iako snalaženje u sferi neformalne ekonomije ima negativne reperkusije na makrorazini za javne financije, nije za očekivati da će nezaposleni pojedinac sjediti kod kuće i čekati da dobije kakav posao koji možda nikad neće stići.

Rad od kuće

Analitičari kažu da nas čeka teška jesen?

Ako su vam zatvorene mogućnosti da u okviru formalnog obrta obavljate određene djelatnosti, vjerojatno ćete ih moći i dalje obavljati neregistrirane, što nema zakonski i pravni, ali ima društveni legitimitet. Kod nas vlada nepovjerenje u formalne sustave moći i donositelje odluka i ono je vertikalno, ali i horizontalno, što znači uvjerenost da će se svi po prilici nastojati snaći na neki drugi način, što nije samo motivirano financijskom dobiti.

Kakav je vaš stav u vezi rada od kuće koji se jako proširio u pandemiji? Sve je više poslodavaca koji na taj način kontroliraju svoje radnike, dočim dolazi do njihove atomizacije?

Rad od kuće trebao bi postojati kao zakonska mogućnost jer su mnoge prednosti takvog rada. Ali ne samo u smislu financijske zarade za poslodavce, već i oko organizacije vlastitog rada i vremena, ali i boljitka u ekološkom smislu. No on se ipak ne smije zloupotrijebiti u smislu monitoringa koji prelazi razumne okvire. Riječ je o novom poglavlju i za sindikate, o čemu trebaju povesti računa. Rad od kuće još nije na toj razini problematiziran jer donedavno nije postojao kao masovna pojava.

Jednom ste kazali da smo društvo koje je prednost dalo kolektivizmu naspram individualizmu. Proizlaze li iz toga i neke konzervativne vrijednosti: protivljenje nekih aktera pobačaju, dominacija Crkve i slično?

Problem nastaje kad tradicija, bila ona seoska, etnološka ili crkvena, dolazi u raskorak sa standardima ljudskih prava koji su vrlo jasni na europskoj i svjetskoj razini. U tom smislu ne treba težiti konzervativnim vrijednostima, nego vidjeti koji su ekonomski i politički standardi postavljeni u razvijеним društvima, pri čemu najbolje primjere možemo pronaći u nordijskim zemljama. Ondje vlada vrlo visoka osviještenost na području ljudskih prava u svim sferama života, od školstva preko javnog prostora do političkog sustava. Čini mi se da se mi krećemo negdje između kolektivnih i tradicionalnih vrijednosti, pri čemu ipak stremimo ka individualizmu. Usmjeravajući se prema dominantnim vrijednostima na razini standarda ljudskih prava, ne bismo trebali zapostaviti ni kulturni identitet i druge specifičnosti dokle god nisu u raskoraku s tim navedenim standardima, poput prava manjina i drugih građanskih prava. Trebamo se svakako voditi ustavnim i ljudskim pravima. ■

INTRIGATOR

Miklenićeva ostavka i ostavština

Problem Glasa Koncila, u kojem je Miklenić marno sparivao teologiju i politički ekstremizam, puno je dublji od jednog seta skandaloznih članaka

NAKON duge i teške uređivačke politike u Glasu Koncila, smijenjen je IVAN MIKLENIĆ. Svećenika koji je godinama uređivao kaptolsko glasilo razriješio je kardinal JOSIP BOZANIĆ. Novi urednik je BRANIMIR STANIĆ, dosadašnji Miklenićev zamjenik. Kao prvi čovjek Glasa Koncila, Miklenić je obilato promovirao klerikalni nacionalizam, predstavljajući preciznu mjeru intelektualnog i moralnog poštenja vrha Katoličke crkve u Hrvatskoj. Ako pak postoji historijska pravda, njegov dugogodišnji mandat bit će upamćen isključivo zbog činjenice da je dosadni vjerski bilten pretvorio u depandansu filoustaškog šunda.

Uoči njegove smjene Jutarnji list je objavio tekst u kojem je problematizirao raspojasani revizionizam novinara TOMISLAVA VUKOVIĆA koji je nedavno pisao seriju tekstova o Jasenovcu. No problem Glasa Koncila, u kojem je Miklenić marno sparivao teologiju i politički ekstremizam, puno je dublji od jednog seta skandaloznih članaka.

Novosti su zadnjih godina u nekoliko navrata upozoravale da je upravo ovaj medij bio nulti pacijent najnovije epidemije javnog filoustaštva. Sve aktualne teorije o Jasenovcu kao radnom logoru, zabavištu, tvorničkom kompleksu i nekoliko stotina ljudi koji su ondje skončali zbog zaraznih

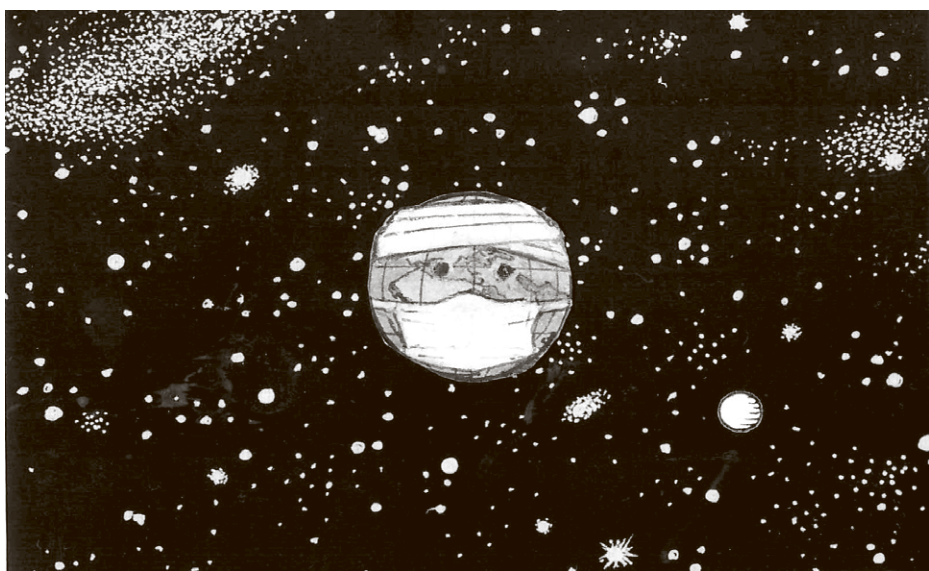

Red vjere, red feljtona o Jasenovcu – Glas Koncila

bolesti najdetaljnije su razrađene upravo u Glasu Koncila. Novinari i povjesničari poput IGORA VUKIĆA, VLADIMIRA HORVATA i spomenutog VUKOVIĆA ondje su tiskali prve rezultate ekstenzivnih 'istraživanja', a zapravo neistina i manipulacija, i to nekoliko godina prije osnivanja Društva za istraživanje trostrukog logora Jasenovac. Feljtoni su uključivali najizravnije negiranje genocida nad Srbima i Romima. Pod okriljem Kaptola i Josipa Bozanića izbrušena je također izmišljotina o poslijeratnom logoru smrti na području ustaškog logora. Riječ je o desecima, ako ne i stotinama članaka ovih i drugih autora, koji su naknadno ukoričeni i objavljeni u raznim izdanjima Glasa Koncila.

BORDOLINE

SVEMIRSKA VIJEST

— SVIMA U GALAKSIJI: GOSTIMA S DRUGIH PLANETA DAJE SE NA ZNANJE DA DO DALJNJEGA NE PUTUJU NA ZEMLJU ZBOG PANDEMIJE!

Miklenić je dakle trebao biti najuren odavno, zato što je godinama širio i promovirao historijski mrak. No čini se da su motivi za ovakvu odluku sasvim drugačiji. Iako je službeno razriješen na vlastiti zahtjev, tjednik Nacional još je uoči izbora najavio Bozanićev plan da ga se riješi. Nekoliko izvora bliskih Kaptolu objavilo je da se razlog krije u Miklenićevoj oštroj predizbornoj kritici PLENKOVIĆA, najavi HDZ-ova gubitka izbora i posrednom podržavanju Mosta i Domovinskog pokreta. Zamjereno mu je i što se prije toga na unutarstranačkim izborima svrstao na stranu radikalne struje HDZ-a.

■ Hrvoje Šimičević

Ministrica u oblacima

DOK čelni ljudi Hrvatskog novinarskog društva i Sindikata novinara Hrvatske HRVOJE ZOVKO i MAJA SEVER traže stvaranje zakonskog okvira za osiguranje slobodnog rada novinara, bez pritiska stotina sudskih tužbi kojima ih političari i drugi moćnici sistematski zasipaju, ušutkuju i financijski ugrožavaju, ministrica kulture i (odnedavno) medija NINA OBUJEN KORŽINEK smatra da je pravni okvir u Hrvatskoj – dobro postavljen.

'U prošlom mandatu smo ukinuli djelo teškog sramoćenja. Tužbe nisu dobre, mi smo se kao Vlada u više navrata oko toga odredili', rekla je ministrica u razgovoru za N1. Tvrdi također da među stručnjacima ne postoji konsenzus oko toga je li potrebno da Vijeće za elektroničke medije rješava sporove ili ih treba prepustiti sudstvu.

U otvorenom pismu u kojem su iznijeli svoje zahtjeve i očekivanja od nove Vlade i ministarstva, Sever i Zovko podsjećaju na 905 aktivnih tužbi protiv novinara i medija, od kojih tužitelji potražuju skoro 68 miliona kuna. Europska federacija novinara (EFJ) zajedno je s 25 organizacija potpisala pismo Europskoj komisiji sa zahtjevom da se poduzmu mjere za rješavanje prijetnji brojnim tužbama čiji je broj u porastu u cijeloj Uniji. Uzroci su postojanje kaznene odredbe o kleveti, zlorabiranje građanskih tužbi za klevetu ili zaštitu ugleda te nedostatak međunarodnog prava EU-a. EFJ je predložio niz mjera za povoljnije demokratsko okruženje u cijeloj Uniji. 'Stoga očekujemo prijedlog mjera kako bi se smanjio pritisak na novinarku i novinare u Hrvatskoj', istaknuli su u pismu. Podsjetili su da nije donesen novi Zakon o medijima ni Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji, a da su Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima kritizirale gotovo sve relevantne strukovne organizacije.

Ministrica odgovara na kritike podatkom da je novi Zakon o elektroničkim medijima na čitanje trebao ići – taman kad je krenula epidemija koronavirusa. 'Nismo smatrali primjerenim u to vrijeme upućivati zakon u čitanje. S jedne strane zbog krize koja je imala negativne posljedice po medije, s druge strane jer sva rješenja treba razmotriti u kontekstu nove situacije', kazala je Obuljen Koržinek. Tužbe se u međuvremenu množe, a zakoni čekaju zbog 'nove situacije'.

■ Nenad Jovanović

KRATKO I JASNO Zaustavimo seksualno nasilje

Nakon samo jednog poziva ženama da iskustva seksualnog uznemiravanja i nasilja objavljuju na mrežama pod oznakom #ženeujavnomprostoru, na površinu su izašla masovna svjedočanstva koja nisu anonimna. Kako to komentirate?

Prema našim podacima, objavljeno je preko 4.000 svjedočanstava s hashtagom #ženeujavnomprostoru, dok je komentara preko 1.600.000. Očito je da je seksualno uznemiravanje u javnim prostorima i institucijama toliko rašireno i nasušna je potreba razgovarati o tome. Nevjerojatno je da nekoliko iskrenih svjedočanstava pokreće takvu lavinu, ali smo zahvalne svakoj ženi koja je, bilo anonimno, bilo pod imenom i prezimenom, ispričala svoju priču. Moramo razgovarati o tome kako bi se nasilje prekinulo, kako bi goruća tema došla u diskurs, kako bi ukazali da seksualno nasilje nije normalno, koliko god mi bile i bili odgojeni da su ženska tijela javno vlasništvo. Cilj kampanje je otvoriti prostor za artikuliranje frustracije, da ukažemo na raširenost problema. Nije normalno da djevojke moraju jedna drugoj čuvati leđa dok se presvlače na tjelesnom odgoju, da deseto-godišnjakinje razmjenjuju iskustva o tome kako nositi šrafciğer da bi se mogle obraniti.

U objavama se vidi da nasilje nad ženama počinje već u ranoj dobi?

Tako je, velik broj žena se javlja s pričama iz djetinjstva – tek su u zreloj dobi osvijestile da su zapravo bile žrtve pedofilije. Zemlja koja se diči sintagmama kao što je 'zaštita života' izuzetno malo čini da se zaštite životi žena.

Što institucionalno i pojedinačno napraviti da se stvari promijene?

Važno je razgovarati o temi seksualnog uznemiravanja, važno je osvijestiti da se ono događa i da je toliko integrirano u kulturološke obrasce, koje je nužno mijenjati. Ključno je raditi na edukaciji, kako roditelja tako i djece, i to kroz specifične obrazovne programe koji trebaju biti integrirani u školski kurikulum, kao i raditi na implementaciji ratificirane Konvencije Vijeća Europe o zaštiti žena od nasilja. Nije normalno da se već godinama u javnom prostoru vrti priča o 'rodnoj ideologiji' koja je navodno u Konvenciji o borbi protiv nasilja nad ženama, umjesto da se svim raspoloživim resursima radi na tome da se ona implementira kako bismo nasilje prevenirali, propisno kažnjavali i pružili podršku žrtvama.

■ Anja Kožul

Imovinska inkvizicija

Najnoviji ideološki lov na vještice usmjeren je na zagrebačku sirotinju koja bi trebala primiti pomoć za obnovu nakon potresa iako navodno spava na pustim milijunima

NEPOSREDNO uoči dugo iščekivane saborske rasprave o Zakonu o obnovi Zagreba i okolice nakon potresa, u javnom prostoru zahuktao se lov na vještice koje prijete da otmu glavne zakonske benefite iz te priče, dakako o trošku poštenih hrvatskih poreznih obveznika. A vještice, kao što je poznato, najbolje se utjelovljuju u liku neugledne babe. I udovice pritom, jer je znano i da takve u pravilu dosta rano isprate muža vragu na istinu. Pa dok neki od vodećih domaćih medija pripremaju infografike u kojima će zloglasnim spodobama dočrtati metlu i dlakavu bradavicu navrh nosa, razmotrimo u kakvoj su šteti zatečene ovaj put.

Najčešći moment prijepora u rečenom istjerivanju načistac bio je: tko će točno biti primatelji javnofinancijske pomoći za obnovu? Sudeći po neformalnom, ali odlučnom identificiranju, to su odreda prijetvorne individue koje posjeduju stan u zagrebačkom centru samo zato da bi dočekale neka budžetska sredstva za njegovo renoviranje. Potres im je ustvari dobra izlika, jer su desetljećima sebično izbjegavale ulagati u održavanje svoje basnoslovno vrijedne nekretnine.

Napretek je primjera u kojima ih oprezniji među nama spremno raskrinkavaju. 'Moraju ljudi naučiti biti odgovorni sami za svoj stan i imovinu', istaknuo je u jednom intervjuu DARIO ZUROVEC, saborski zastupnik stranke

Fokus, gradonačelnik Svete Nedelje. I još: 'Ako ste socijalni slučaj, a imate neke nekretnine u vlasništvu, tu nešto ne štima.' DAVOR HUIĆ, nesuđeni zastupnik koalicije Fokus-Pametno-SSIP, spominje pak pogrešku ispomaganja 'nekoliko tisuća privilegiranih vlasnika skupih nekretnina u centru Zagreba'. Još precizniji bio je ekonomski komentator BRANIMIR PERKOVIĆ, kazavši da takav jedan sumnjivac, ako 'i nema nikakvih prihoda, može lako prodati iznimno vrijednu nekretninu (...) te se preseliti u neki stan koji nije u centru grada' i tako dalje, smjer – periferija.

No pružimo priliku i drugoj školi gledanja na ovo pitanje, onoj koja ne demonizira preostalu sirotinju u donjogradskim blokovima. Onoj koja prezrenim bakicama ne zazidava balkone poput TOMISLAVA HORVATINČIĆA i ne istjeruje ih iz tzv. štakornjaka po uzoru na novinara ŽELJKA ŽUTELIJU, koji je to činio još prije desetak godina. I koja zna da uopće ne postoje statistike o imovinskom stanju žitelja centra glavnog grada, e da bi se prozivalo izdvojene kategorije. Ta zašto liberali ne predlože razvrstavanje tog stanovništva po visini imovine, pa da zaista javna pomoć ne ode u ruke onima koji imaju realno mnogo? A to nisu penzioneri kakvi tamo jedva plaćaju i režije.

Zato što bi im tako propala istinska strategija u pozadini brige za javne financije. Sektor nekretnina treba u cijelosti prepustiti tržištu, naročito tamo gdje dežurni mešetari traže bolje izgled, u centrima velikih gradova. To je politički stav raširen u čitavom svijetu, pa se ni jedina nečija nekretnina ne promatra kao dom sa svim što uz to ide, nego kao imovinski zalog u npr. inače sve gore osiguranome mirovinskom dobu života.

Globalno rastuća egzistencijalna nesigurnost, međutim, ima svoje ishodište upravo u ekonomiji koju određuju nekretninski biznis i kreditorski te osiguravateljski dijelovi financijske industrije. Tamo se ponajviše ispružio notorni krupni kapital, urodivši gentrifikacijom gradskih centara. Naše elite pružale su mu ruku kroz napuštanje svih iole upotrebljivijih javnih, a socijalnih stambenih politika. Ipak, čini se da su barem inkvizitori s misijom trgovanja vješticijem egzistencijama ostali u izrazitoj saborskoj manjini, ravnamo li se po startu navedene zakonodavne procedure.

■ Igor Lasić

Napenavljen na popisivače

IAKO popis stanovništva u Hrvatskoj nije ni počeo, a kamoli završio, vukovarski gradonačelnik IVAN PENAVALA već sada tvrdi da će biti lažan, kakvim smatra i onaj iz 2011. godine. 'To će biti neutjerodostojan popis', rekao je Penava za Jutarnji list, tvrdeći da je to plod trgovine HDZ-a i SDSS-a, stranke koja je zatražila da se na područjima naseljenima nacionalnim manjinama vodi računa o imenovanju popisivača iz redova nacionalnih manjina kako bi se pripadnici manjina slobodno mogli izjasniti o svojoj nacionalnoj i verskoj pripadnosti.

Penava za to nema sluha, već unapred negira rezultate popisa u slučaju da pokažu da Srba u Vukovaru još uvek ima više od trećine, čime bi i dalje imali pravo na službeni upotrebu svog jezika i pisma, koje im je do sada bilo uskraćeno. A to nije nemoguće, jer su iz grada na Dunavu, u kojem Penava kao gradonačelnik nije stvorio uslove za egzistenciju, trbuhom za kruhom jednako odlazili i Srbi i Hrvati. Zato i ne može biti siguran da će se novim popisom okončati priča o ćirilici koja mu je trn u oku, što je pokazao i prilikom napuštanja HDZ-a, kada je popis stanovništva naveo kao 'ključni i prijelomni' razlog.

Nova HDZ-ova vlada je u svom programu navela da će osigurati primenu odredbi Ustava, Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i Zakona o službenoj upotrebi jezika i pisma nacionalnih manjina, što podrazumeva i dvojezičnost u Vukovaru.

'Na nečiji poziv opet se mogu podići tenzije, pa me ništa ne bi iznenadilo, ali je ipak realnije da do objave rezultata popisa stanovništva neće biti činjeno ništa oko tog pitanja', rekao je Penava za Jutarnji. U suprotnom, scenario je dobro uvežban 2013., kada je SDP-ova vlada postavila dvojezične ploče nakon čega je usledilo njihovo razbijanje i nasilje u režiji tzv. Stožera za odbranu hrvatskog Vukovara, čiji je vođa kasnije postao Penavin savetnik.

Tenzije će izostatiti samo u slučaju da broj Srba ne pređe onu famoznu granicu od 33,33 odsto, što bi za Penavu i njegove istomišljenike bilo verodostojno pa makar među popisivačima bili i Srbi.

■ Dragana Bošnjak

LEKSIKON TRANZICIJE

Nepotizam

NEPOTIZAM; riječ latinskog izvora (nepos; nećak) kojom se označavaju rođaka i prijateljska interesna umrežavanja i instaliranja, to jest prakse kada osobe na političkim pozicijama moći, odlučivanja i utjecaja zapošljavaju članove vlastite obitelji, zemljake ili bliske odane prijatelje na radna mjesta i položaje u državnim i javnim institucijama ili kompanijama, što potonjim donosi privilegije, određene tipove sigurnosti i materijalne beneficije. U tom je smislu fenomen nepotizma vrlo srodan i blizak nekim drugim socijalnim devijacijama o kojima smo već pisali u ovoj rubrici (npr. klijentelizam i korupcija).

Nepotizam se najčešće manifestira u području politike, preko stranačkih umrežavanja rodbine i prijatelja sa svrhom ojačavanja pozicija. Dodatak neprihvatljivoj praksi politički posredovanog zapošljavanja rođaka i prijatelja na državnim, javnim poslovima i u poduzećima, jest i to da se ona često provodi bez obzira na (ne)posjedovanje profesionalnih kvalifikacija i formalnih kriterija stručnosti za ta radna mjesta. To su ishodišni konteksti koji su rezultirali raširenim fenomenom problematično imenovanim uhljebljanje.

Političku figuru tzv. uhljeba neki će liberalni i desno orijentirani mediji i portali obilato zlorabiti i naširoko distribuirati u tranziciji, nekritički i neselektivno je šireći, nimalo slučajno, na sve zaposlene u javnim i državnim službama. Provođi se time socijalno-klasna hajka i ideološka demonizacija radnica i radnika koji nisu neposredno izloženi kapitalističkoj kompetitivnosti i 'zdravoj slobodnotržišnoj utakmici'. Stoga je antagonizam: opravdano ozloglašena društveno-politička nepodopština u vidu nepotizma na jednoj, te medijska fabrikacija navodno sveprisutnog 'uhljebizma' na drugoj strani, jedan od putokaza koji nas upućuje na nastajanje i oblikovanje općeg ideološkog profila naše tranzicije.

Pored rodbinskih i prijateljskih veza, do nepotizma može doći i u kombinaciji s motivima podmićivanja, vraćanja usluga ili lobiranja. Nepotizam nije mlada povijesna pojava. Klasični elementi koji ga definiraju u suvremenom smislu te riječi prisutni su već u Papinskoj Državi, današnjem Vatikanu (riječ je o kadrovskim politikama pojedinih papa i visokopozicioniranih dužnosnika te institucije), kasnom srednjem vijeku i renesansi (stoga i latinsko-talijansko porijeklo pojma).

Iako nije isključivo tranzicijski fenomen – poznat je naime kao nerijetka praksa i iz vremena režimâ tzv. realnog socijalizma – do njegove je eskalacije kod nas došlo u protekla dva-tri desetljeća. Nepotizam je opravdano čest motiv novinarskih istraživanja. Detaljan i koristan uvid u fenomen, kao i popis reprezentativnih nepotističkih afera u državama nastalim na prostoru socijalističke Jugoslavije, moguće je pronaći na: <https://sh.wikipedia.org/wiki/Nepotizam>

■ Hajrudin Hromadžić

Lijeni dimnjak čeka nevidljivu ruku tržišta – Zagreb (Foto Sanjin Strukić/PIXSELL)

Svetozar Oro (Veličani, Popovo polje, 24. veljače 1926. – Beograd, 23. svibnja 2020.)

Da je Tito čuo Miloševića, jezik bi mu iščupao!

Novosti donose dijelove kazivanja nedavno preminulog generala Svetozara Ora, koji je s 15 godina stupio u partizane, u JNA ostao cijeli radni vijek, a do kraja života Titov sljedbenik: 'Kaže Sloba, tome Hodži i svim tim da im jebem mater. Ma rekoh, šta to ti kažeš? Kaže, to što čuješ. Rekoh, da te čuje, Tito bi ti jezik iščupao! Tako smo se Slobodan Milošević i ja rastali. Nikad se više nijesmo sastali'

NEZAPAZENO je prošla vijest da je u 95. godini u Beogradu umro general SVETOZAR ORO (Veličani, Popovo polje, 24. veljače 1926. – Beograd, 23. svibnja 2020.). S 15 godina stupio je u partizane i ostao u JNA cijeli radni vijek. Obavljao je brojne visoke vojne dužnosti te neko vrijeme boravio u diplomaciji. U mirovinu je otišao 1986. s dužnosti načelnika političke uprave JNA. Odbio je MILOŠEVIĆA i do kraja života ostao TITOV sljedbenik. Na dan napada na Dubrovnik s drugovima je osnovao Društvo za istinu o Jugoslaviji i NOB-u.

Razgovarali smo u njegovu stanu u maloj zgradi u tihom središtu bloka u Novom Beogradu ravno prije godinu dana, 18. srpnja 2019. Sjedio je u obično namještenoj dnevnoj sobi nasuprot televizora manjeg ekrana s katodnom cijevi, a među slikama na zidu posebno je isticao pejzaž rodnog mu Popova polja, koji je naslikao sin DRAGAN. Bio je bistre svijesti i govorio odlučno. Ponekad se nije mogao sjetiti nekog imena ili bi zbog zamora malo skratio rečenicu. Govorio je hercegovačkim dijalektom kao da je jučer otišao iz Popova polja, samo bi rijetko pustio poneki sistemski ekavizam. Nekoliko puta je zastao, orošenih očiju i stisnutog grla, i čekao da prođe iznenadna navala emocija. Ovo su neki dijelovi njegovih kazivanja.

Da sam bio sujevjeran, zaglavio bih

Kad je došao rat '41., imao sam 15,5 godina. Svi smo morali u zbjeg zbog ustaškog progona 23. juna, koji je bio kao grom iz vedra neba. Onda je došao septembar, ustanak, i ja sam krenuo. Kako sam otišao u junu, više nikad nijesam došao kući.

Kad smo oslobodili Sarajevo, u aprilu 1945. bio sam komesar čete sa 18 godina. Imali smo predah u jednoj seljačkoj kući. Baka, domaćica, gatala nam je u grah i meni rekla: Mladiću, želim vam sve najbolje, ali ovde vam kaže da nećete dugo. Da sam bio sujevjeran, vjerovatno bih negdje zaglavio. Naprotiv, preživio sam i oslobođenje Sarajeva i oslobođenje Postojne i oslobođenje Trsta, i izišo na Karavanke... sve pješke. I vratio se pješke!

Iznad Avtovca, na Miholjačama, Švabe i četnici su minobacačima tukli po nama. Meni se pritužilo da pravim veliku nuždu i mislim, ima da mi ovo bude posljednje (smije se). Tu su poginuli neki drugovi i tu su sahranjeni, ja nisam ni ranjen. I evo dogurao do ovih dana, do 94-e.

Za strelicom: Trst

Ostalo je zabilježeno da je marš od Sarajeva do Trsta u aprilu 1945. sa više od 600 kilometara bio najduži u jednoj turi u NOR-u. Kako smo to izdržali, to bog otac zna. Na Grmeču smo ušli u visoki snijeg. Bihać je ispred nas oslobodila jedna dalmatinska divizija, bio je pun leševa, ljudskih i konjskih.

Od Plaškog preko Srpskih Moravica, kiša je ljuštila. Težak marš bio, ali se gazilo. Sva-ko 500 metara si imo Titovu sliku i kraj nje strelica "Trst" (zastaje, oči mu se zasuzile).

Ne znam kako smo prošli preko Mašuna između Prezida i Šent Petra, današnje Pivke, to je bila kiša, šuma... Oslobođili smo Šent Petar, čak smo gladni našli vruć hleb koji su nam ostavili Švabe (smije se).

Mi smo Hercegovci najviše stradali kod Ilirske Bistrice. Nevesinjski bataljon 10. brigade je ostao u opkoljavanju neprijateljske grupacije u Bistrici, baš na glavnom pravcu njihovog proboja. Strašno su se tukli, mislim

da se taj bataljon prepolovio, ali se Nijemci nijesu probili, nego je zarobljen njihov korpus. I to su u Hercegovini teško primili. Teško je kad sve crne knjige jedne bitke dođu u jedno mjesto. Bilo je jedno poginuti u sredini rata, a drugo poginuti na pragu slobode. Doneseš glavu do slobode i onda je izgubiš.

Postojnu smo relativno lako slomili. Išli smo do sela Zagon, zapadno, koje je utvrđeno branilo prilaze Postojni. Bilo proljeće, otapaju se snjegovi, ravnice pune vode... gazili smo do pojasa, bogami jedno kilometar. Granate padaju u vodu i eksplodiraju kad dođu do dna. Jedino ako te metak pogodi direktno padaš. Ja sam bio u jurišnom poretku i kad smo se dohvatili prvih kuća, odmah su se predavali. Tu smo zarobili jedan bataljon talijanskih crnokošuljaša koji su bili u sastavu njemačkih snaga.

Kuhari su počeli da spremaju da se nešto jede, jer svaka četa je imala svoju pokretnu kuhinju, a žene iz toga sela nisu dale da iko kuha nego one. To je bila milina jedna. U kući u kojoj smo bili, muž i žena uzeli motiku i kopaju nešto. Čujem udari motika u kantu. Izvadiše kantu, iz nje slovenačku zastavu, kaže, zakopali smo je prije 20 godina. Plaču i razvijaju zastavu.

Uzeli zakon u svoje ruke

Mesna obramba u Zagonu je tražila da im predamo talijanske fašiste, iako je bilo naređenje da sve zarobljenike odmah šaljemo u sabirne centre da se nikome ništa ne desi. Postrojiše Talijane, narediše da se skinu i sve ih postreljaše. Naočigled. Komandant njihov kaže, mi smo dvadeset godina njih držali ovdje. Bili su rigorozni prema talijanskim fašistima.

Kad smo oslobodili Bled, kod Radovljice vidimo kako mještani tjeraju batinama jednog čovjeka, nemaju oružja. To je bio mjesni špijun, prebili su ga, tako je umro. Za nevjerovati. Kažu, dosta je nama bilo tih denuncijanata koji su trpali u zatvore u Begunju.

Prije, između Sanskog Mosta i Jesenica u našoj koloni su prepoznali jednog domaćeg ustašu, mještanina. Ulećeli u kolonu, nije se ništa bunio, i izveli ga na prijeki sud. To su bile teške stvari.

Bio sam komesar čete kad smo se vratili u Sarajevo 1946. Komandir je bio MILOŠ JOVOVIĆ, vrlo bistar mladić, završio podoficirsku školu bivše Jugoslavije u Bileći. Krenuo u Kalinovnik da obiđe svoje i prepoznao čovjeka koji mu je ubio brata. Pao mu je mrak na

Šta je bio cilj Jasenovca i drugih logora? Konkretna borba protiv oslobodilačkih pokreta. Presija na narod ubijanjem i klanjem trebala je da zaustavi huk ustanka, i da se kaže: Nama se ne isplati boriti, vidiš, pobiše nam ljude

oči, izišo je: Kako se ti zoveš? Tako i tako. Je li sigurno? Jes sigurno. Izvadi pištolj i ubije ga na licu mjesta. Osuđen je na godinu dana zatvora jer je uzurpirao vlast. Morali smo pokazati da ne može svak uzeti vlast u svoje ruke, ali to se dešavalo. Poslije se vratio u četu.

Logori protiv huka ustanka

Kod nas u Popovu nijesu bili loši odnosi između Srba i Hrvata, nego su u otporu prema Turcima bili dobri odnosi između njih. Nema ni jednog primjera da je ubio Srbin Hrvata zato što je Hrvat ili obrnuto. Prvo ubistvo počinili su četnički nastrojene snage protiv Hrvata poslije Prvog svjetskog rata. Onda je došao Drugi svjetski rat, ljudi su na strašnu prevaru pobacani u jame, a zločine su izvršili ustaše što su došli sa strane. Činjenica je da su stvorili konfrontaciju prema svim Hrvatima, znamo kako se to tragično završilo.

U početku su bacani u jame jer su Srbi, jer je to bila politika, ali kasnije su bacani jer su bili ustanici, antifašisti. Šta je bio cilj Jasenovca i drugih logora? Konkretna borba protiv oslobodilačkih pokreta. Presija na narod ubijanjem i klanjem trebala je da zaustavi huk ustanka, i da se kaže: Nama se ne isplati boriti, vidiš, pobiše nam ljude. Pobili su one s Kozare; nijesu one s Manjače. A Manjača je bila srpska i četnička. Nijesu ih pobili zato što su bili lojalni. Nijesu na Kozari samo Srbi ubijani, nije OSMAN KARABEGOVIĆ Srbin koji je bio na čelu Kozare. Nijesu braća MAŽAR, čuveni komandanti; bili su Hvati. U Beogradu, ubijeno je 100 hiljada ljudi. Nijesu zato što su bili Srbi, nego zato što su bili protiv okupatora.

Titova politika solidarnosti

Ono što se dogodilo '41. stvorilo je grdnu i opasnu podjelu. Mi smo povelj ustanak da bi se snošljivo moglo živjeti. Na Sutjesci, najvećičanstvenijoj bici koja je postojala, u 10. hercegovačkoj brigadi imali smo skoro jednak omjer Srba, Hvata i muslimana. Imali smo svijest da moramo živjeti zajedno. Mješovit brak se nama rodio u NOR-u. Kad je Mostar oslobođen, kad je skinuta feredža, to je bio sasvim novi svijet. Toliko čvrstih mostova i ličnih veza. Da u partizanima nijesmo tako radili, ne bi niko preživio, bili bismo daleko od pobjede, dalje nego od boga. To su partizani, to je najvećičanstvenija stvar koja je mogla biti.

Titova politika solidarnosti razvijanja slabije razvijenih bila je mnogo ispravna. A ona je smetala razvijenim dijelovima. Ljudi božiji, prosto nemoguće na što je ličila ta Priština 1945. Stvorili smo povjerenje Šiptara. Išao sam s načelnikom Generalštaba STANOM POTOČAROM na Kosovo u lov na medede i naizmjenice svaki dežurali s po jednim Šiptarom na čeki. Upozoravali nas, nemoj, pa Šiptar... Bio sam siguran da se ništa neće desiti načelniku Generalštaba. Šiptari su takvi kako se s njima radi. Srbi nemaju nikakva iskustva da vladaju nekim, ni da vladaju sobom poslije stotina godina pod Turcima. On misli kad Šiptaru rekne, ima da trči. Ma nemoj bre.

Jugoslavenski narodi nikakvih problema nemaju jedni s drugima, ali imaju problema s ekstremima. Ekstremiti koji sahranjuju Srbiju i Hrvatsku su srpski nacionalizam koji je iskazan kroz četništvo i hrvatski nacionalizam koji je iskazan kroz ustaštvo. Pošto su to dva najjača naroda na ovom prostoru, njihovi nacionalizmi truju čitav prostor.

Nacionalizam progovorio kroz partiju

Ne mogu se s jednog Gazimestana izgovarati riječi koje je izgovorio Milošević, a da one ne zapale plamen. Ustvari, to je bila objava rata svim jugoslavenskim narodima: znaćete vi ko smo mi! Mi u JNA nijesmo znali kakvi su odnosi u Srbiji. IVICA STAMBOLIĆ je bio vrlo stabilna ličnost, uzeo je njega kao svoj kadar i mi smo mislili da će slijedit Ivicu. Međutim, on je u prvom redu išao na to da osvoji vlast u Beogradu, a poslije Beograda ide prema Srbiji, a poslije Srbije Jugoslaviju. Imao je svoju procjenu, a imao je i advokata koji je bio nezajažljiv, to je bila supruga.

Taj nacionalizam je progovorio, i to kroz partiju, što je bilo potpuno tuđe, da se u Armiji nisu mogli snaći, a ja sam tada odlazio iz Armije u penziju. Kad je Ljubljana zaustavila miting, našli su izlaz da zakažu 14. kongres, i da, polazeći od činjenice da je u jugoslavenskoj partiji najviše Srba, srpskom većinom osvoje vlast. To je bio smisao 14. kongresa i dalje je poznato.

Odbio sam Miloševića

Milošević je mislio da ću podržati njega u politici. Bože sačuvaj, ja sam podržavao jugoslavensku politiku, koja je zajednička, koja nam treba. Jednom sam se našao s njim kod PETRA GRAČANINA u CK. Bio je predsjednik CK Srbije, ali je bio bog i batina. Odbacio je Stambolića i ide, gotovo. Išla je hajka protiv FADILA HODŽE i svih rukovodilaca na Kosovu, da ih se izbacili iz partije. Veli Sloba, sad ćemo mi njima jebat mater. Doslovno tako. Kome, Sloba? Kaže, tome Hodži i svim tim da im jebem mater. Ma rekoh, šta to ti kažeš? Kaže, to što čuješ. Rekoh, da te čuje, Tito bi ti jezik iščupao! Šta bi? Jezik bi ti iščupao. Mi smo imali toliko muke, kad Šiptar u toku rata pljune na Švabe, mi smo rekli da je bacio bombu, samo da bismo ih što više poistovetili sa nama, i tako smo skupili i formirali Prvu šiptarsku brigadu u istoriji sa nama, a ti to?! Rekoh, to nije ni lijepo ni pošteno. Nije mu bilo milo, ali sam ga stjero u škripac. Tako smo se Slobodan Milošević i ja rastali. Nikad se više nijesmo sastali.

Međutim, da TUĐMAN ne bi zaostao za Miloševićem koji se vozio u maršalovom automobilu, on je stvorio neke uniforme da više liči na Tita. To su male karijerne pobude koje skupo koštaju narod. Zavadiš narode i pogine ti 250 hiljada ljudi u međusobnim ratovima, a za oslobođenje Jugoslavije smo izgubili 305 hiljada ljudi ili 30 divizija.

Istina uvijek ostaje istina

Onog dana kad je napadnut Dubrovnik, mi smo donijeli odluku da osnujemo Društvo za istinu o Jugoslaviji i NOB-u. Istina uvijek ostaje istina. Okupili smo prvog dana sve vodeće jugoslavenske kadrove kojima je stalo do tih odnosa. Stavove i poruke s jednog okruglog stola smo poslali predsjednicima republika s pismom da se rešavaju problemi koji se javljaju na tom prostoru, koji je i dalje ostao potpuno zajednički jer rodbinu imaju najmanje u tri-četiri republike. Društvo vodi brigu oko tradicije koja je bila na nivou Jugoslavije, kao Kuće cvijeća i Dana ustanka, a koja simbolizira najveći istorijski uspjeh naših naroda. ■

Brgudac, selo ponosno na NOB

Ovo čićarijsko selo bilo je centar oružanog ustanka naroda Istre i mjesto odakle je preko 90 posto Istrijana otišlo u partizane. Godine 1944. bombardirali su ga Nijemci i kasnije u njemu izvršili pokolj. Brgudac danas ima čak osam antifašističkih spomenika, a na onom palim borcima za slobodu petokraka je nedavno obojena u crveno

Spomen-dom prvog
partijskog savjetovanja
KPH za Istru

BRGUDAC je simbol antifašističke borbe i glavni centar oružanog ustanka naroda Istre. To selo ima čak osam antifašističkih partizanskih spomenika i upravo zbog toga izgleda kao da se nalazi u nekoj drugoj državi, onoj koja se takvih spomenika ne stidi, već se njima ponosi. Nalazi na 747 metara nadmorske visine i jedino je selo na Čićariji koje danas nema adekvatan vodovod. U njega vodi samo jedan put, koji se kružno okreće i posjetitelje vodi natrag odakle su krenuli, prema spomeniku palim borcima za slobodu čiju je petokraku nedavno u crveno ofarbala Udruga antifašista Buzet.

— Ta petokraka nikada nije bila crvena, ali će da radimo. Ako je žele crvenu, neka bude crvena, to je valjda zbog obljetnice, 75. godišnjice pobjede nad fašizmom. I hoćemo dole tablu da nam stoji, na cesti da piše selo NOB-a – dobacuje nam u prolazu jedan mještanin koji je izašao u jutarnju šetnju.

U gradovima su noći već odavno tople i sparne, a ovdje su jutro čak i ljeti hladna, dok se temperatura spušta i do deset stupnjeva. Jutros je bilo dobrih četrnaest, dovoljno da požalimo što sa sobom nismo ponijeli deblju jaknu. Hodamo selom i uživamo u miru. Iako izolirana, sva kamena sela u kršu uvijek imaju specifičan, neodoljiv šarm. U ovo subotnje jutro najveći šušur je oko butige, bijelog kombija pretvorenog u pokretnu trgovinu koja u selo dolazi svake srijede i subote iz Buzeta. Puštamo ljude da obave nabavku i nastavljamo šetati prateći kartu svih spomenika.

Najprije nailazimo na spomen-ploču postavljenu na mjestu osnivanja narodnoos-

Borba za gole živote

Žalimo što je početkom 1990-ih antifašizam bačen pod noge od onih koji su vodili nacionalne pokrete na prostoru bivše Jugoslavije i što su posljedice toga strašne, a nisu trebale, morale niti smjele biti, rekao je Milorad Pupovac u Srbu

U ORGANIZACIJI Saveza anti-fašističkih boraca i antifašista RH i Srpskog narodnog vijeća, u Srbu je obilježena 79. godišnjica ustanka naroda Hrvatske. Zbog epidemiološke situacije, skupu su prisustvovala samo delegacije, bez uobičajenog dolaska velikog broja antifašista iz Hrvatske, BiH i Srbije. Pred 60-ak okupljenih donaćelnica Općine Gračac RAJKA RAĐENOVIĆ zahvalila je svima onima koji su došli.

— Svjesni smo da ne možemo živjeti od prošlosti niti u prošlosti, ali ne možemo ni koračati naprijed bez poštovanja onih koji su nam omogućili da živimo slobodno. Krajnje je vrijeme da se prestanemo iscrpljivati i dijeliti oko ideoloških tema jer su, koliko god ih neki osporavali, antifašističke vrijednosti duboko utkane u temelje ove države. Da smo energiju koju trošimo na teme crnih i crvenih, usmjerili na energiju progresa, gospodarski razvoj, jačanje pravne i socijalne države, ne bi danas imali masovno iseljavanje mladih, obrazovanih pa i cijelih obitelji – rekla je Rađenović. ŽELIMIR BRALA, izaslanik Antifašističke lige RH, istakao je kako je datum godišnjice ustanka do 1991. društvo obilježavalo kao svoj najznačajniji praznik, uz Dana Republike.

— Veliki je značaj osnivanja Prvog partizanskog odreda u Sisku, no pravi masovni, narodni ustanak povelili su zajedno Hrvati i Srbi pod vodstvom JOSIPA BROZA TITA i komunističke partije, protiv režima dovedenog na talijanskim kamionima i dovučenog na njemačkim tenkovima kako bi uspostavili takozvanu NDH. Ustaše su došle na vlast voljom okupatora, bez ikakve demokratske legitimacije. Jedini im je program bio zločin – kao politika i kao svakodnevna praksa. Koliko god nazovi povjesničari od 90-ih godina naovamo tvrdili da je uspostava te tvorevine izraz povijesne težnje hrvatskoga naroda, to nije istina, jer ona nije bila ni hrvatska ni nezavisna, nego je bila samo ustaška – rekao je Brala i dodao kako u ovim vremenima krize, pod sve jačim pritiskom revizionističkih snaga, i Evropska unija pridonosi revizionizmu i pokušajima da Drugi svjetski rat dobiju oni koji su ga izgubili. Predsjednik SABA-e FRANJO HABULIN istaknuo je da ustanak u Srbu 'nije bio četnički ustanak protiv hrvatske države kako to papagajski ponavljaju desničari i njihovi kvazi povjesničari, nego

ustanak protiv strane okupacije i terorističkog režima koji je došao na vlast voljom i milošću stranih okupatora'.

— Ovo društvo ne smije postati društvo laži. Kada to govorim, imam na umu i novi sastav Hrvatskog sabora. Čut ćemo u njemu bez sumnje nove glasove s lijevoga krila, ali čut ćemo i desničarski povijesni revizionizam u njegovom najogoljenijem izdanju. Predstavnicima istine u Saboru i u javnome životu uopće želim da ne posustanu – poručio je Habulin. Bivši predsjednik STJEPAN MESIĆ rekao je da se u Srbu

Podno spomenika u Srbu

slavi ustanak protiv okupatora i onih koji su uveli teror.

— Svi oni koji tvrde da je Jasenovac radio i nakon rata znaju da je to notorna laž. Oni koje hrvatska Vlada plaća, ta politička strašila koja pokušavaju gubitnike iz Drugog svjetskog rata pretvoriti u pobjednike, idu na dušu onima koji se nemaju snage oduprijeti – kazao je Mesić. Dodao je da nakon izbora 'u Saboru više nema nekih političkih strašila', ali da 'tek trebamo vidjeti hoće li sada biti dovoljno političkog otpora takvima'. Predsjednik Savjeta SNV-a i saborski zastupnik MILORAD PUPOVAC

rekao je da su 27. jula 1941. ljudi s područja jugoistočne Like ustali protiv ustaškog režima i okupatorske vlasti te se borili za najviše vrijednosti moderne evropske i svjetske politike – vrijednosti slobode, bratstva i jednakosti.

— Žalimo što je početkom 1990-ih antifašizam bačen pod noge od onih koji su vodili nacionalne pokrete na prostoru bivše Jugoslavije i što su posljedice toga strašne, a nisu trebale, morale niti smjele biti, jer smo svi platili tešku cijenu – rekao je Pupovac. U svom je govoru rekao da su ljudi prije 79 godina pobunili 'jer su režimi koji su do toga vremena uspostavljeni u porobljenoj Evropi, prije svega nacistički, fašistički pa i ustaški, mnoge ljude a prije svega Židove, Rome, Slavene različitih nacionalnosti, među njima Srbe u Hrvatskoj, antifašiste i komuniste, sveli na goli život'.

— Ustali su u obrani gologa života jer je do njih došao glas stradanja u Gudovcu, Veljunu, Glini i Jadovnom, gdje su završavali mnogi njihovi susjedi i rodaci već u šestom mjesecu 1941. Ustali su, ali vrlo brzo su primili ideju koja ih je odmakla od borbe za goli život i koja ih je pretvorila u borce za slobodu, jednakost i bratstvo. Do kraja 1941., od 7000 pripadnika partizanskog pokreta, polovica njih su bili Ličani. Nećemo ih brojati po nacionalnosti jer se oni tako nisu brojali, a ni mi ovdje to ne činimo – rekao je Pupovac.

— Ljudi koji ustali u odbrani golog života, unatoč strahovitom iskustvu koje je ostajalo iza LUBURIČEVIH jedinica, a koje su u periodu od 1. do 3. jula u selima kao što su Gornja i Donja Suvaja, Osredak, Bujanj, Nebljusi, Boričevac ostavili stotine ubijenih žena i djece – dodao je on i potom istaknuo da su u osvetničkoj reakciji onih koji su bili pročetničke orijentacije stradali i nedužni civili Hrvati u Brotnji, Boričevcu i nekoliko drugih sela.

Na cesti podno spomenika i ove godine okupili su se pripadnici proustaške stranke A-HSP predvođeni DRAŽENOM KELEMINECOM. Zatražili su zabranu obilježavanja obljetnice ustanka, pri čemu su ustanike nazvali četnicima. Keleminec je i ove godine zaprijetio kako je Pupovcu ovo 'zadnja godina da dolazi slaviti u Srb' i da 'hrvatska Vlada plaća sramotno slavljenje četničkih zločina'. Iz zadarske policije poručili su da su oba skupa prošla 'bez većih izgređa'.

■ Vaska Radulović

Grabovački ustanak i odmazda

Ustanički pod vodstvom Vasilja Gaćeše prije 79 godina napali su zgradu općine i željezničke stanice u Banskome Grabovcu. Ustaše su potom masakrirali 1.285 ljudi

USURADNJI sa Srpskim narodnim vijećem, predstavnici organizatora ovogodišnjeg obilježavanja 79. godišnjice prve oružane akcije banijskih partizana, ali i grabovačke tragedije, Saveza antifašista antifašističkih boraca RH i izaslanstva antifašističkih udruga ne-

koliko gradova i općina, položili su vijence na spomen-obilježje u Banskome Grabovcu. Uspirkos kiši i mjerama protiv korona virusa, događaju je prisustvovalo više desetina građana. SAŠA UMIČEVIĆ, petrinjski paroh, održao je parastos u spomen na žrtve.

Prije 79 godina, u noći s 23. na 24. srpnja, 42 ustanika pod vodstvom VASILJA GAĆEŠE

su napali zgradu općine i željezničke stanice u Banskome Grabovcu. U toj akciji zaplijenjeno je više od 50 pušaka, itekako potrebnih u prvim danima ustanka. Nekoliko dana kasnije ustaše su, ne samo radi odmazde, već kao dio smišljenog plana istrebljenja Srba, u Banskome Grabovcu zvjerski masakrirali 1.285 ljudi privedenih iz cijele Banije. ILIJU SLIJEPCHEVIĆA (92) iz Klasnića ništa nije spriječilo da i ove godine oda počast grabovačkim žrtvama.

— Kada se dogodio ovaj zločin imao sam 12 godina, dakle, dovoljno da ga dobro upamtim. Dobro se sjećam kada se mojim selom munjevito pronio glas da je u Banskome Grabovcu pružen otpor ustašama i žandarima i da je započeo narodni ustanak. Moj najstariji brat ČIRO je odmah krenuo u šumu tražiti partizane kao i većina muškaraca iz Klasnića. Čiro je završio u Sedmoj banijskoj diviziji. Dvije godine kasnije, u Četvrtoj ofanzivi, moga oca LAZU i još šest mještana Klasnića ustaše su ubili pred školom. Niti jedan od njih nema grob. Eto, zato dolazim svake godine u Banski Grabovac i dolaziti ću dok sam živ – kaže Ilija Slijepčević. ANDRIJA KARAFILOVIĆ, glavni tajnik Koordinacije hrvatskih društava prijateljstva, ovaj put je došao s nekolicinom drugova.

Vijenci za žrtve

— Pratim sve komemoracije stradalih u Drugom svjetskom ratu, jer to je najmanje što mi živi danas možemo učiniti za one koji su položili živote za našu slobodu. Često dolazim u ovaj kraj, pa sam tako nedavno zajedno s ruskim veleposlanikom u RH posadio drvo prijateljstva u Petrinji, a uskoro će u ovom banijskom gradiću biti postavljen spomenik JURIJU GAGARINU. Kad god dođem u Grabovac, u mom srcu istovremeno se miješaju ponos i tuga. Potičem iz antifašističke obitelji. Moji roditelji su se odmah 1941. priključili partizanima. Majka je preživjela Srijemski front, a otac je poginuo tri mjeseca nakon mog rođenja. U spomen na roditelje i njihove poginule drugove obilazim stratišta i spomenike jer to dugujem svojim korijenima – kaže nam Karafilović.

Nema kiše, oluje ili korone koja može spriječiti MILOŠA BRANKOVIĆA da preskoči obilježavanje ustanka u Grabovcu. Lako

Miloš Branković

ga je prepoznati jer uvijek nosi nekakav detalj koji govori o njegovom antifašističkom opredjeljenju. Zatekli smo ga u stavu 'mirno' ispred spomenika, a u rukama je pridržavao veliku zvijezdu.

— Ovu partizansku zvijezdu napravio sam od drveta te sam je obojio u boju krvi proletera. Neka svi vide tko sam, što sam i kako razmišljam. Ova moja petokraka govori šest jezika, pa je svatko može razumjeti. Nikakva priča nije potrebna – uvjerava nas Miloš Branković.

■ Vladimir Jurišić

Ruža za sve žrtve

NA mjestu gdje je nekad stajala pravoslavna crkva u Glini, obilježena je 79. godišnjica jednog od najsvirepijih zločina nad Srbima u NDH.

Tih nesretnih dana između 24. srpnja i 8. kolovoza 1941., mnogi stanovnici Korduna i Banije srpske nacionalnosti, povjerovali su pozivu ustaške vlasti kako će sačuvati živote ako se okupe u crkvi Rođenja Presvete Bogorodice i prijeđu na katoličku vjeru. Ne sluteći zamku, mnogi su nosili i hrvatske barjake. Umjesto obreda pokrštenja, zvjerski je ubijeno više od 1.000 ljudi, što u crkvi, što izvan nje, pa se ovaj zločin svrstava među najveće.

— Na ovom mjestu teško je govoriti, ali je još teže šutjeti – poručio je svojevrjeme ALEKSANDAR TOLNAUER, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine RH, a ova njegova misao po tko zna koji put potvrdila se na svetom i tužnom mjestu nekadašnje crkve Sv. Bogorodice. Duboko su šutjele i glasno govorile VESNA TERŠELIĆ iz Antifašističke Lige RH i saborska zastupnica SDSS-a DRAGANA JECKOV.

— Posljedice revizionizma koji u nas traje već gotovo 30 godina ne mogu biti uklonjene preko noći, ali u posljednje vrijeme

primjećujem male korake koji vode u pravom smjeru. Ako se postupno nastavi priznavati patnju i stradanja iz Drugog

svjetskog rata, kako u Jasenovcu tako i na drugim lokacijama u koje svakako spada i Glina, bit će to spor ali siguran put suprotstavljanja revizionizmu. Vjerujem da će Grad Glina vratiti ploču koja je uklonjena ispred Spomen Doma, te da će započeti proces vraćanja naziva Spomen Dom na objekt podignut na mjestu zločina – rekla je Vesna Teršelić.

— Iako je od zločina prošlo gotovo 80 godina, čini se da su ocjene o ovim događajima, ali i službeni i politički odnos prema njima sve upitniji, umjesto da je obrnuto. Glina je višestruko stradala u ratu devedesetih, a živote su izgubili ne-dužni civili, jednako hrvatski i srpski. Kad u ruci držim ružu i polažem je na stratištu, jednako mislim na sve žrtve. Prije šest godina bio je pokušaj zabrane komemoracije na ovom mjestu od strane lokalnih vlasti. Godinu – dvije kasnije komemoracija je glasnim povcima ometana od strane revizionista. Kao kruna svega, usred Gline podignut je i biskupovom rukom blagoslovljen, tzv. Križ istine, spomenik vojnicima Wehrmachta i pripadnicima oružanih snaga NDH – spomenula je, između ostalog Dragana Jeckov.

■ Vladimir Jurišić

Duboka šutnja i glasan
govor – Glina

Sudbina nam je zajednička

Nitko ovdje nema problema sa svojom nacionalnom pripadnošću, pa svima zajedno nastojimo poboljšati životne uvjete

Kakvo je trenutačno brojčano stanje među pripadnicima srpske zajednice u općini čiji ste donaćelnik, tj. u Saborskom i okolnim naseljima: Begovcu, Blatima i Ličkoj Jesenici?

Prema popisu stanovništva iz 2011., općina je imala 645 stanovnika, od čega onih srpske nacionalnosti 170 ili 26 posto. No, zapravo je ovdje živjelo petstotinjak ljudi, među kojima i 130 Srba. Danas je građana naše nacionalnosti, a i svih ostalih, upola manje. Tako u Blatima živi 17 pripadnika zajednice, u Begovcu jedanaest, u Ličkoj Jesenici 55, a u Saborskom svega četvero. U svim tim naseljima bilo je oko 220 povratnika, no desetak njih prodalo je svoja imanja i ponovno napustilo Hrvatsku, a više od stotinu njih dosad je umrlo.

Kako se nosite s infrastrukturnim problemima i koje ostale poteškoće muče zajednicu?

Za sada je položaj ovdašnje zajednice dobar, radi se na cestama i javnoj rasvjeti, pa je u posljednje dvije godine novcem EU i ostalih fondova asfaltirano oko tri kilometra putova u Ličkoj Jesenici, a rasvjeta je dovršena u svim trima naseljima. U Jesenicama i Begovcu saniran je i vodovod, a nedostatke vodoopskrbe u Blatima pokušat ćemo riješiti u sljedeće dvije godine u suradnji s Hrvatskim vodama. Nedavno je prihvaćen projekt asfaltiranja 1.150 metara puta u Begovcu vrijedan gotovo pola milijuna kuna. Pored toga, iz svih mjesta triput tjedno prometuje autobusna linija za Ogulin i Plaški, no putnika je malo pa postoji mogućnost da bude ukinuta. A što se odnosa na nacionalnoj osnovi tiče, mogu reći da su dobri.

Osim vas, tko je još politički predstavnik zajednice na razini općine te kako surađujete međusobno, ali i s drugima?

Kao donaćelnik Saborskog, predsjednik ovdašnjeg ogranka SDSS-a te vijećnik i potpredsjednik VSNM-a općine i Karlovačke županije, mogu potvrditi da nitko od nas nema problema vezanih uz svoju nacionalnu pripadnost. Predsjednik VSNM-a Saborskog je ĐORĐE MOMČILOVIĆ kojem je ovo drugi mandat, a zamjenica mu je MILICA ČIKARA; svi se trudimo poboljšati životne uvjete ovdje svima, jer nam je i sudbina zajednička.

Kako se zajednica nosila s prvim valom pandemije korona-virusa i možete li i dalje računati na pomoć naših krovnih organizacija i institucija? I od čega inače ljudi žive, kako i čime privređuju za život?

Dosad je ovdje bilo malo oboljelih od Covida-19, što i nije čudno s obzirom na to da je uglavnom riječ o osobama starije dobi koje se ne kreću puno među mnoštvom ljudi i time ne povećavaju mogućnost zaraze; eventualno ih jedanput mjesečno netko od nas odvozi do Plaškog ili Ogulina po mirovinu i u kupnju namirnica. Budući da ovdje i nema baš puno mogućnosti za pronalazak posla, mlađi koji su ionako otišli trbuhom za kruhom više se uglavnom ne vraćaju ovamo. Tako je u svim našim naseljima registrirano svega pet OPG-ova, registriranih obrta nema, a ni bavljenje turizmom nije razvijeno u mjeri da bi garantiralo dobar život, posebice ove godine kada je turista ionako malo ili nimalo. Sa svim organizacijama i institucijama zajednice i dalje dobro surađujemo, pogotovu stoga jer nitko ne zna što nam budućnost nosi.

Sljedeće bi se godine trebala zbiti dva, za zajednicu iznimno važna događaja – lokalni izbori i popis stanovništva. Pripremate li se za njih?

Pripremamo, naravno: to su za nas doista važni događaji i bitni zadatci, jer o njima ovisi naša budućnost i zastupljenost na lokalnim razinama vlasti. U ovom smo mandatu pored mene, donaćelnika, u Općinskom vijeću imali dvojicu vijećnika, predstavnika naše zajednice, a nadamo se da će tako ili još bolje biti i nakon popisa stanovništva te lokalnih izbora koji bi trebali biti održani u proljeće 2021.

■ M. Cimeša

MANJINSKI ZASTUPNIK

Čizmom po Ustavu

IZA Borisa Miloševića nisu ostale nikakve zastare. Niti poslovne niti ratne. Zato molim da tog mladog čovjeka oni koji su u jednom trenutku posnuli u životu, neki lakše, neki teže, ostave na miru. Da radi posao za koji je izabran. I da se nosi sa svojom savješću, rekao je u svom govoru predsjednik SDSS-a MILORAD PUPOVAC i zaradio pljesak dijela zastupnika u Hrvatskom saboru.

Na sjednici Sabora glasalo se o povjerenju novoj, 15. vladi koju vodi aktualni premijer Andrej Plenković. Raspravu, koja prethodi glasanju, zastupnici Domovinskog pokreta MIROSLAVA ŠKORE iskoristili su za napad na koaliciju HDZ-a i SDSS-a, posebno na Miloševića, koji će u novoj vladi obnašati dužnost potpredsjednika

Pustite Miloševića da radi svoj posao – Milorad Pupovac
(Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

zaduženog za manjinska pitanja i ljudska prava.

— Boris Milošević ne sjedi tamo gdje treba. Mi nemamo ništa protiv niti jedne manjine. Tu smo liberalnije od mnogih stranaka koje se svrstavaju lijevo, ali hrvatska vlada ne bi smjela biti izglasana glasovima nacionalnih manjina – rekao je zastupnik MILAN VRKLJAN, na čije se izlaganje potom referirao Pupovac.

— Svi smo se dužni pozivati na Ustav i svatko onaj koji nas ovdje želi učiti ratnom ili tobožnjem domovinskom patriotizmu, ako zaboravi ustavni patriotizam, zaboravio je temelj svake, pa i ove zemlje. Tko god prije ustavnog patriotizma stavi nešto drugo, stavio je čizmu na Ustav. Stavio je čizmu na ovo mjesto, na ovaj dom i na ovu zemlju – rekao je Pupovac. Osvrnuo se i na izlaganje HRVOJA ZEKANOVIĆA, zastupnika Kluba Hrvatskih suverenista. Zekanović je novu vladu nazvao hrvatsko-srpskom trgovačkom koalicijom i zbog toga zaradio opomenu.

— Trebali biste znati da je pripisivanje karaktera trgovačkog političkog ponašanja pripadnicima etničkih, vjerskih ili rasnih manjina od 1930-ih godina pa do 1945. rezultiralo politikom istrebljenja Židova, Roma i slavenskog stanovništva u znatnom dijelu tadašnje okupirane Europe. I kada to govorite, budite svjesni da stvarate tlo za takvu sudbinu i takvu priču o ljudima koji s time nemaju ništa. Oni pregovaraju o svojim pravima, o tome da im se obnove kuće, da imaju vodovo-

de, ceste i posao. Što mislite da je posao zastupnika Hrvatskog sabora osim toga? Da mogu živjeti u miru, da ne moraju svako malo slušati da ih netko vrijeđa i da im govori gdje im je mjesto – poručio je Milorad Pupovac.

Hitno donijeti 'mliječni paket'

DRAGANA Jeckov govorila je o posljedicama gašenja posljednje velike mljekare na istoku Hrvatske nakon odlaska Meggla iz Osijeka. Jeckov je iznijela podatak da će svih 160 zaposlenih dobiti otkaze te da će se 280 kooperanata naći u velikim problemima. Rekla je da se radi o osobama srednje stručne spreme, kemijskim tehničarima, tehničarima poljoprivredne struke i upravnim referentima. Među njima ima pedesetak onih koji imaju više od 50 godina. Iako su im obećane otpremnine, starijima od 50 će biti izrazito teško naći posao za nastavak normalnog života i radnog odnosa, a to podrazumijeva otplatu njihovih kredita.

Ona je ukazala na važnost mljekarske industrije rekavši da nije riječ samo o proizvodnji mlijeka i mesa nego o negativnim učincima na preživljavanje ruralnog prostora, gdje govedarstvo i mljekarstvo imaju ključnu ulogu.

— Potrebno je hitno donošenje mliječnog paketa kako bi se u najkraćem roku zaustavio proces rastakanja sela i postavila solidna baza za održiv rast – objasnila je saborska zastupnica. Kazala je da manjim i srednje velikim obiteljskim gospodarstvi-

Osječka mljekara zaslužuje da radi
(Foto: Dubravka Petrić/PIXSELL)

ma treba vratiti ulogu glavnih nositelja proizvodnje mlijeka i mesa.

— Podsjećam da su neke europske zemlje poput Slovenije, Poljske, Češke ili Slovačke u potpunosti samoodržive po pitanju proizvodnje mlijeka. Naša proizvodnja je toliko mala da nas prestiže i Luksemburg koji na površini jedne manje hrvatske županije proizvodi više od 400.000 tona mlijeka. Do kraja godine imamo vremena naći strateškog partnera koji je spreman preuzeti tvornicu i nastaviti s proizvodnjom, a svi mi, posebno struka, moramo poduzeti ozbiljne korake, spasiti radna mjesta i OPG-ovce koji taj posao znaju dobro raditi – rekla je Dragana Jeckov u ime kluba SDSS-a.

■ T. Opačić, A. Kožul

Lijek za nesreću

Bogdanu Petroviću je nabavljen materijal za gradnju nove kuće i on je počeo pripreme za lijevanje betonske deke

Kuća Petrovićevih ide u obnovu

STANOVNICI gorskokotarskih Moravica, ali i drugih dijelova zemlje, kao i srpske institucije pokazali su se u humanitarnoj akciji prikupljanja sredstava za **BOGDANA PETROVIĆA**. Njegovu je kuću u Moravicama u kojoj je živio s majkom, početkom aprila progutala vatrena stihija. Vatra je uništila i svu njegovu ušteđevinu, tako da je ostao bez ičega, pa s majkom od nesreće živi u stanu svog rodaka. Srpsko narodno vijeće odmah je nakon požara Petroviću doniralo 3.000 kuna interventne pomoći, a onda je u suradnji sa Vijećem srpske nacionalne manjine Grada Vrbovskog od 1. juna do 1. jula organiziralo humanitarnu akciju s ciljem osiguravanja sredstava za obnovu kuće. Sakupljeno je oko 18.000 kuna uz čak 31.000 kuna koju

je prikupio Mjesni odbor Moravice. — Akcija je značajna zato što pokazuje proaktivnost lokalnih vijeća srpske nacionalne manjine i važnost međusobne institucionalne suradnje. Ovakve akcije potiču solidarnost i omogućavaju da se kroz relativno kratko vrijeme uspiju donekle umanjiti negativne posljedice nesretnih događaja, pri čemu je takve događaje važno je gledati u kontekstu socijalne države. S jedne strane pozitivno je što su zajednica i snv pomogli čovjeku u nevolji, ali je negativno što za ovakve probleme ne postoji sistemsko rješenje i što po tko zna koji put svjedočimo sporoj i neadekvatnoj stambenoj politici u Hrvatskoj — rekla je Tatjana Dragičević iz Odjela

za socijalna i humanitarna pitanja snv-a. Akcijom i odazivom ljudi zadovoljan je i predsjednik vsnm-a Grada Vrbovskog **MILAN VUKELIĆ**.

— Osim što su snv, ali i sdss donirali po 3.000 kuna, u akciji koju smo pokrenuli s snv-om skupili smo preko 18.000 kuna. Akciju je organizirao i Mjesni odbor Moravice i tu smo skupili preko 31.000 kuna. Petroviću je nabavljen materijal za gradnju nove kuće i on je, nakon što je raskrčio zgarište, počeo pripreme za lijevanje betonske deke. Hvala svima koji su pomogli u vrijeme kad je solidarnost bila potrebna, a ova akcija jeste i dokaz da naše institucije funkcioniraju. vsnm Vrbovskog bio je također uključen u podjelu humanitarnih paketa. Ovih dana stiglo nam je i zvono za crkvu Sv. Ilije koje će biti postavljeno za crkvenu slavu — rekao je Vukelić za Novosti. Zahvalnost pojedincima i institucijama koji su pomogli izražava i sam Petrović koji se ovih dana primarno bavi 'papirologijom', odnosno skupljanjem svih dozvola i atesta za gradnju.

Novi krov za Petra Panjkovića

Zima pod novim krovom

Zahvaljujući zajedničkoj akciji snv-a i vsnm-a Ličko senjske županije, 84-godišnji **PETAR PANJKOVIĆ** iz ličkog sela Raduč, općina Lovinac, ovu će zimu dočekati pod novim krovom. Petar koji je slabije pokretan, živi sam u trošnoj kući s vrlo niskim primanjima. Bezuspješno se godinama obraćao za pomoć općini Lovinac pa su se srpske institucije uključile kako bi mu pomogle.

— Petar Panjković nam se duže vremena obraćao jer mu je prokišnjavao krov. Zbog toga smo za 7.500 kuna svojih sredstava nabavili materijal, a snv je izdvojilo sredstva za ugradnju — rekao je **STANKO MOMČILOVIĆ**, predsjednik vsnm Ličko-senjske županije. Za taj posao našao je ljude iz lokalne sredine koji su sredinom jula obavili radove.

— Za ugradnju je ostao jedan lim koji je nam je dostavljen isječen po pogrešnim dimenzijama, ali su to majstori sredili pa će posao ovih dana biti završen do kraja — rekao je Momčilović, ističući da je Petru ranije, opet u suradnji s Odjelom za socijalna i humanitarna pitanja snv-a i županijskog vijeća osiguran štednjak na drva.

— Taj štednjak Petar je dobio lani, kao i još dvoje ljudi koji su u sličnoj situaciji na području županije, rekao je Momčilović.

— Kuća, visoka prizemnica, inače je građena prije 1968. a sad kad obnavljam kuću, od mene se traže uvjerenja i za septičku jamu koja mora biti u sklopu kuće, za strujni sat i statiku... kao da na tom mjestu kuće nikad nije bilo. Očekujem da papire dobijem u roku od tri mjeseca, ali i kad ih dobijem, do zime koja ovdje pada rano, moći ću završiti eventualno etažu i to ako jesen bude suha i topla. Teško da će kuća ove godine pod krov — kaže Petrović i dodaje da će dimenzije nove kuće biti manje od prethodne. Izgorjela kuća imala je dužinu od 16 metara, a nova će imati devet.

Petrović radi kao mašinovoda teretnih vlakova, pa se obnovom kuće i papirologijom može baviti u pauzi između dvije vožnje, što otežava njegov pothvat. Ipak, nada se da će obnovljena kuća uskoro biti pod krovom.

■ Nenad Jovanović

INFO

Reducirane godišnjice

ZBOG problema uzrokovanih pandemijom, institucije Krnjaka odlučile su ograničeno obilježavati godišnjice iz Drugog svjetskog rata. — Zaključeno je da se godišnjice formiranja triju kordunaških partizanskih odreda

Polaganje vijenaca na Debeloj Kosi

na području naše općine kao i komemoracija u Ivanović jarku održe bez većeg okupljanja naroda i u skladu s pojačanim epidemiološkim mjerama. Vijence i svijeće položiti će i zapaliti delegacije spomenutih općinskih srpskih organizacija i potomci stradalih — rekao je zamjenik načelnika općine Krnjak **ILIJA MATIJEVIĆ**. Tako će 79. godišnjice formiranja Drugog i Trećeg kordunaškog partizanskog odreda Gornji Skrad i Trupinjak biti održane istog dana, u petak, 7. avgusta. Komemoracija za 380 nevinih civilnih srpskih žrtava ubijenih u Ivanović jarku održana je u srijedu 29. jula.

Vijenci i svijeće položeni su na Debeloj kosi u ponedjeljak 27. jula gdje je istog datuma prije 79 godina formiran Prvi kordunaški partizanski odred Debela Kosa. Bio je to odgovor mješšana Krnjaka i okolice na brojne ustaške zločine. Prvi komandant je bio **STANKO OPAČIĆ-ĆANICA** a politički komesar **VEČESLAV HOLJEVAČ-VECO**. Odred je brojao tridesetak slabo naoružanih, a prva akcija napada na poštu u Tušiloviću 2. avgusta nije bila uspješna što ipak nije pokolebalo borce. U isto vrijeme su u desetak kilometara udaljenom Šljivnjaku, također formirana četiri manja kordunaška partizanska odreda pod vodstvom narodnog heroja **ROBERTA DOMANIJA**, koji su se kasnije spojili s odredom na Debeloj kosi. Prva uspješna akcija odreda Debela kosa i pobjeda ostvarena je 31. avgusta 1941. oslobođenjem Perjasice, zajedno sa prije nekoliko dana formiranim Perjasičkim odredom čiji je politički komesar bio **IZIDOR ŠTOK**. Odred je na početku imao 13 vojničkih i nekoliko lovačkih pušaka, a tridesetak boraca nisu imali nikakvog vojničkog niti borbenog iskustva.

Nepuna tri mjeseca nakon formiranja, 20. oktobra, odred postaje Prva četa Prvog kordunaškog partizanskog bataljona; sa 55 boraca. Nakon odreda Debela Kosa uslijedio je niz formiranja ostalih odreda u mjestima Korduna i podno Petrove gore čiji je broj ubrzo narastao na 15.

■ M. Cimeša

Велика очекивања

Ријетко када се у повијести хрватског парламентаризма догодило да се предизборне анализе у толикој мјери разликују од постизборне реалности као што је то био случај с последњим парламентарним изборима. Готово да и није постојао политички аналитичар који након избора није видио слагање нове владе из редова већине хдз-а и ултрадесног Домовинског покрета мирослава шкоре. Не, дакако, из неке велике љубави премијера андреја пленковића према радикалној десници, него из чисте политичке нужности и опстанка на позицији предсједника хрватске владе. Но већ су излазне анкете, а онда и коначни резултати показали да Пленковић може одахнути и да му голем изборни успјех омогућава да бира партнере по својој вољи. Одахнули су и бројни симпатизери сдп-а, унаточ катастрофалном поразу те странке. Страх од Домовинског покрета учинио је Пленковића прихватљивим избором у очима многих којима хдз није први избор.

Умјесто бескрајне политичке постизборне трагедије налик оној какву је изазвао Мост у својим славним данима, добили смо постизборну камилицу. Наиме, нова је влада имала већину већ у девет сати ујутро, дан након одржаних избора. Пленковић је након неколико телефонских позива био сигуран да има већину и да ће Шкору морати гледати само у ријетким појављивањима у Сабору. Мастерплан Мирослава Шкоре и клике окупљене око њега тиме је спектакуларно пропао. Пленковић је остао премијер, а Шкоро и његових 15 заступника постали су чланови дебатног клуба Хрватског сабора, својеврсног ријалити шоуа за забаву домаће јавности. Шкорино даље политичко дјеловање тиме је постало можда најбесмисленији политички пројект у последњих 20 година.

Хрватска је у влади умјесто Шкоре и његових партнера суверениста, руже томашит и златка хасанбеговића, добила – бориса милошевића, а мањински заступници су постали њезин кључан дио. У варљивој изборној игри националне мањине су издјегле маргинализацију какву су им предвиђале све релевантне анкете и добиле нову прилику за активан утјецај на политике владе. Иако им противници спочитавају мањак изборног легитимитета, представници мањина имају у влади што радити. Изборни закон и број заступника националних мањина у Хрватском сабору су питања која су ионако у рукама хрватских грађана и на њима је, а не на представницима мањина, да мијењају правила игре уколико их сматрају лошим. Андреј Пленковић на овим је изборима први пут добио легитимитет својих бирача за коалицију с припадницима националних мањина, јер је након отворене сарадње у прошлој влади и најаве да ће се та сарадња наставити поновно освојио неупитну потпору хдз-овог бирачког тијела.

Избор сдс-овог Бориса Милошевића на мјесто потпредсједника Владе за друштвена питања и људска права теоретски је савршен алат за рјешавање оних проблема који су од интереса свих припадника националних мањина. У том погледу, простор за излике да се нешто не може драстично је сужен. Националне мањине дио су извршне власти Републике Хрватске и располажу извршним полугама за рјешавање конкретних друштвених проблема, како припадника националних мањина тако и свих грађана Републике Хрватске. Умјесто да чекају на аудијенцију код предсједника владе у неком од ходника Банских двора, сада ће имати уред у њима, а од уреда премијера дијелит ће их неколико врата. Многа мањинска питања која се рјешавају на разини министарства сада ће бити пуно лакше рјешива. Функција потпредсједника владе без портфеља, иако можда звучи као почасна, отвара врата активном дјеловању и остваривању конкретних резултата. Потпредсједници владе усклађују рад министарства и брину се о provedби програма у подручјима за која су задужени. У пракси то зна-

чи да ће Милошевић као потпредсједник Владе за друштвене дјелатности и људска права бити надређен министрима здравства, образовања, знаности, културе, информирања, мировинског састава, рада, социјале и спорта. Широка је то палета закона и прописа, али и процеса које та министарства покривају, а Милошевић ће имати израван утјецај на законе који из тих сектора долазе пред владу и одлазе у Хрватски сабор.

Хрватска је земља у којој се лако газе људска права свих грађана, а додатно припадника националних мањина, што је, нажалост, тужна свакодневица. Зато је мотрење побољшања стања људских права, provedбе договорених процеса и унапрјеђења постојећих политика важно, поготово када се то ради из самог центра управљања државом. Иако Хрватска на папиру има изразито високу разину заштите права припадника националних мањина, њихова provedба у стварности трајан је изазов, уз половичне резултате, а однос према мањинским правима у значајном дијелу друштва је негативан. Но чињенице да је Пленковић с лакоћом остварио преко на изборима унаточ отвореној сарадњи с представницима националних мањина и да се представници мањина након десет година поновно укључују у извршну власт на разини владе, сигнализирају да се схваћање положаја националних мањина у друштву нормализира. Сада је прилика да се добивени алат искористи и остваре сви они кључни циљеви мањинских заједница који годинама, а неки и десетљећима, нису били ријешени. Изборна математика гурнула је представнике националних мањина у сам центар државне политике – вријеме је за озбиљан рад и резултате.

■ Душан Цветановић

Ђорсокаци историје

Београд не мења имена улица названих по хрватским градовима, како се прошле недеље рашчучло по медијима и друштвеним мрежама. Покренута је тек иницијатива, додуше једног од кључних градских поглавара, заменика градоначелника (за кога велики део грађана верује да је управо он градоначелник, а по резултатима анкета званичном градоначелнику не знају ни име), али та иницијатива још увек није усвојена. Дакле – предлог. И то предлог да се преименују улице које носе називе по топонимима из бивше сфрј, читаве бивше сфрј, а не само Хрватске. Србија до сада није имала, барем не озбиљнијих, проблема са идентитетом. Није посезала за другим и другачијим као референтном вредношћу за изградњу сопствене слике. Није се поредила, постављала 'наспрот' нечега и некога да би могла себе да дефинише.

Називи тргова, улица, паркова, мостова, установа... мењали су се одувек, још су се имена фараона брисала и преисписивала нова да би се прилагодила симболика простора. Учесталост преименовања зависила је од пренапучености историјског тренутка, тежњи оних који одлучују о овом питању да каналишу, укалупе колективно сећање, да га обликују и усмере у правцу за који мисле да је идеолошки подобан, користан или друштву или за изградњу њихове сопствене слике и статуса у том друштву (зависи од тога верујемо ли у њихова образложења или верујемо искуству и интуицији). Јавни простор обилује симболичким потенцијалом за изградњу колективног културног идентитета и усмеравањем начина на које се прошлост памти. Користили су то они који су надлежни за тај простор одвајкада.

Уосталом, није данашња власт започела са том праксом. Након Другог светског рата тренд проглашавања тренутног стања вечном истином је највише узео маха. Тадашња победничка идеологија бескомпромисно је брисала претходну и исписивала по таблама у улицама, испод споменика и скулптура, на pročељима зграда свој монопол на истину. У Београду, који данас има око 8.600

улица, наводно је свега њих тридесетак које од настанка нису мењале називе (ту је Крунска улица апсолутни рекордер, са чак 12 различитих назива које је променила). Деведесетих је тај тренд настављен, али му је Београд ипак у односу на остале новонастале државе, где су готово сви знакови социјализма и антифашистичке борбе избрисани, у великој мери одолевао. Одолева и данас.

Овим најављеним симболичким потезом не би било укљоњено комплетно старо наслеђе, континуитет и видљивост историје не би били нарушени, који се по престоничким улицама и даље могу ишчитати. Поруче које нам шаљу називи улица не би у великој мери биле измењене, већ само поруче које шаљу политичке структуре изменом назива улица. Ово је радије очајнички покушај да се властито име упише на карти града. А једини начин за то тренутно је изгледа преименовање, јер све доци смо да би изградњом нових тргова и улица овај процес ишао неупоредиво спорије. Лакше је оставити траг у простору давши име неком већ постојећем, него створити нови. Лакше је потписати се на нешто, него нешто створити. Лакше је несрећном Котежу избрисати Хрватску улицу него изградити канализацију (коју, уосталом, трећина Београда данас нема), скинути таблу у Поречкој и Сплитској него побољшати услове градског превоза, једноставније је и брже заменити таблу у некој улици него окречити оронуте фасаде у њој. Додуше, статистички је у тим улицама морало да буде и оних који су у личним документима ове топониме некад имали као своје место становања, а не као улицу, који су остали без стана у неким од тих градова и до данас нису повратили права на њега, који су у околини тих места оставили оно што су годинама градили, пријатеље, сигурност, албуме са породичним фотографијама... Статистички у тим градовима би још увек могли да живе и неки Срби (додуше, управо као статистичка грешка), па је овај потез заиста збуњујући и тешко објашњив кад се све узме у обзир.

Ако су се, уосталом, у међувремену и појавили заслужни грађани, битни датуми, топоними, угледници који су дали допринос у културном, привредном, друштвеном, спортском и научном развоју... чија имена и називе треба уписати на мапу, има Србија и 'остатак Србије', како се популарно зове све што није Београд. Трећина грађана Србије живи на адреси без назива улице, три милиона грађана нема ни назив улице ни кућни број. Изгледа да је популарније разбацити се престоничким таблама него решити тај велики административни проблем. Изгледа да није популарно чак ни едуковати шалтерске службенике, упознати их са овом статистичком чињеницом, па да се не чуде и саблажњавају сваки пут кад им неко саопшти да нема назив улице у својој адреси.

Ипак, Београд је увек био отворен град, отуд и толики отпор новонајављеним променама назива улица. Толики отпор да су дежурни тумачи друштвених аномалија ово назвали спуштањем ролетни и успротивили се чак и именовању једне престоничке улице по атентатору на анту павелића. Тек то је посебан проблем, како рекоше. Објаснили су нам да 'давање улице том човеку значи да Београд подржава узимање правде у своје руке, да слави крвну освету, убице и насилнике'. Да се они питају, онда би ове промене морале бити много темељније, а бројне престоничке улице би имале да престану да величају 'убице и насилнике'. Да се они питају. И да нису селективни.

Београд изгледа нема право које други градови у региону имају. Оно што негде другде није ни невиђено ни неуобичајено, у Београду је – скандалозно, шовинистички, срамно... Једино са чим се у овим редовима можемо сложити је да је – непотребно. Али и занемарљиво кад су укупна слика Београда и космополитски дух овог града у питању. Пар улица са топонимима из суседних земаља, које год оне биле, неће београдске улице ни улепшати ни наружити, немају ту моћ.

■ Оливера Радовић

#143
Издаје Српско
привредно
друштво
'Привредник'

Утемељено
1898.

www.p-portal.net

Informativni portal Srpskog privrednog društva 'Privrednik'

više od
250
godišnjih
stipendija

više od
120
godina
tradicije

više od
1.000
prijava na
natječaje za
stipendiranje

više od
1,5 mil.

kuna uloženo u
stipendiste u
zadnjih 8 godina

podržite i Vi
Privrednikove

stipendiste

donacijom na žiro-račun
SPD Privrednik, Zagreb:

HR57 2340 0091 1103 6751 5

www.privrednik.hr

Olujom odneseni gradovi

Ukupno stanovništvo promatranih gradskih naselja u Hrvatskoj svelo se sa 46.303 stanovnika 1991. godine na 11.517 stanovnika 2001. godine ili za preko 75 posto manje stanovnika srpske nacionalnosti u tim naseljima

STRAŽIVANJE u sklopu projekta 'Raspored naseljenosti i kretanje srpskog stanovništva u Hrvatskoj (1880 – 2011)', koje je sprovelo Vijeće srpske nacionalne manjine Grada Zagreba, pružilo je detaljniji uvid u kretanje stanovništva u Hrvatskoj po gradskim naseljima, kroz presjek od 12 provedenih cenzusa.

Prema popisu stanovništva 1991. godine, u Hrvatskoj je sa statusom gradskog naselja bilo 19 naselja u kojima je srpsko stanovništvo bilo većinsko (udio od preko 50 posto). Gradska naselja s većinskim srpskim stanovništvom (1991. godine) raspoređena su širom Hrvatske: najviše ih je u Lici – šest, zatim u

dalmatinskom zaleđu četiri, na Kordunu i Baniji po tri, u Slavoniji dva i u Gorskom kotaru jedno. Udio srpskog stanovništva u njima 1991. godine kreće se u rasponu od 54,28 posto u Hrvatskoj Kostajnici do 97,97 posto u Kistanjama. Najveće gradsko naselje među njima je Knin sa 9.867 stanovnika srpske narodnosne pripadnosti, potom Borovo sa 5.146 stanovnika, Glina sa 4.831 stanovnikom i Gračac sa 3.906 stanovnika srpske narodnosne pripadnosti. U svim tim gradskim naseljima 1991. godine živjelo je 46.303 srpskih stanovnika. Najveću zastupljenost srpskog stanovništva od preko 90 posto imaju četiri gradska naselja: Donji Lapac, Gračac, Kistanje i Plaški, a s više od 70 posto zastupljenosti ima ukupno 12 gradskih naselja, od čega najviše u Lici (pet) i dalmatinskom zaleđu (četiri). Prosjek zastupljenosti stanovnika srpske narodnosne pripadnosti u svim naseljima iznosi 73,64 posto.

Prema popisu stanovništva 2001. godine, stanje u ovim gradskim naseljima se drastično promijenilo, kao rezultat etničkog čišćenja provedenog tokom rata devedesetih godina prošlog stoljeća. U svim naseljima udio srpskog stanovništva se drastično smanjio. Samo su dva naselja zadržala status većinskog srpskog naselja, ali na nešto nižoj razini (Borovo i Plitvica Selo).

U posljednjoj koloni Tablice 1 vidljivo je u kojem razmjeru se udio srpskog stanovništva pojedinih gradskih naselja smanjio u navedenom 10-godišnjem međupopisnom razdoblju. To su nedvojbeno kataklizmički razmjeri, jer se broj srpskih stanovnika u njima smanjio prosječno za više od 75 posto, a u nekima i znatno više. Tako na primjer u tri gradska naselja (Benkovac, Lički Osik i Obrovac) preko 90 posto, u sedam gradskih naselja (Glina, Gračac, Hrvatska Kostajnica, Knin, Okučani, Plitvica Selo i Topusko) između 80 i 90 posto, a u sedam naselja (Donji Lapac, Dvor, Gvozd, Kistanje, Korenica, Plaški i Vojnić) između 70 i 80 posto. Ukupno stanovništvo ovih naselja svelo se sa 46.303 stanovnika 1991. godine na 11.517 stanovnika 2001. godine ili za preko 75 posto manje stanovnika srpske nacionalnosti u promatranim gradskim naseljima. Sasvim je realno pretpostaviti da je u ovoj popisnoj dekadi to smanjenje bilo još i veće.

Ostaje da vidimo što će sljedeće godine pokazati novi popis stanovništva i koliko će se još smanjiti brojka od 185 hiljada Srba, koliko je zabilježeno na posljednjem popisu iz 2011. godine. ■

Naselje	Udio srpskog stanov. 1991.		Udio srpskog stanov. 2001.		Saldo stanov.(+/-) 1991/2001.	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
1. Benkovac	2.780	73,62	275	10,49	- 2.505	- 93,11
2. Borovo	5.146	79,88	4.640	86,57	- 506	- 9,83
3. Donji Lapac	1.742	97,26	379	46,67	- 1.363	- 78,24
4. Dvor	1.993	84,77	525	39,98	- 1.468	- 73,36
5. Glina	4.831	69,68	656	21,05	- 4.175	- 86,42
6. Gračac	3.906	95,25	457	17,00	-3.449	- 88,30
7. Gvozd*	1.403	89,36	295	22,64	- 1.108	- 78,97
8. Hrv. Kostajnica	1.889	54,28	278	13,95	-1.611	- 85,28
9. Kistanje	1.980	97,97	499	28,48	- 1.481	- 74,80
10. Knin	9.867	80,02	1.169	10,51	- 8.698	- 88,15
11. Korenica	1.519	88,52	371	23,63	- 1.148	- 75,68
12. Lički Osik	1.570	54,42	60	3,39	- 1.510	- 96,18
13. Moravice**	499	59,33	480	60,23	- 19	- 3,81
14. Obrovac	1.253	75,48	78	7,39	- 1.175	- 93,78
15. Okučani	1.642	72,43	298	15,35	- 1.334	- 81,85
16. Plaški	2.074	91,33	582	39,62	- 1.442	-71,94
17. Plitvica Selo	139	72,40	27	75,00	- 112	- 80,58
18. Topusko	1.014	63,89	177	22,18	- 837	- 82,54
19. Vojnić	1.056	87,71	271	23,44	- 785	- 74,34
Ukupno Srba	46.303	# 73,64	11.517	# 29,87	- 34.786	# - 75,13

* 1991. Vrginmost

** 1991. Srpske Moravice

Kretanje srpskog stanovništva u gradskim naseljima u kojima je 1991. godine bilo većinsko i stanje 2001. godine

U Hrvatskoj je 1991. godine bilo 19 gradskih naselja gdje su Srbi bili većina

PIREDIO Nikola Lunić

MILOJKO BUDIMIR

Brojni problemi izbjeglica još nisu riješeni

Uprkos pomacima ostvarenim kroz proces regionalne saradnje, i dalje su aktualna pitanja dospjelih a neisplaćenih penzija, dinarske i devizne štednje, oduzetih stanarskih prava... Posebno zabrinjava izostanak adekvatnog odgovora nadležnih institucija RH na porast broja incidenata zasnovanih na nacionalnoj osnovi i proisteklih iz govora mržnje

Bivši predsjednik Udruženja Srba iz Hrvatske, autor knjige 'Putevima srpskih stradanja'

RAZGOVARAO
Bojan Munjin

FOTO Medija centar Beograd

SVAKE godine početkom augusta MILOJKO BUDIMIR odlazi u crkvu sv. Marka u Beogradu i pali svijeću za sve stradale izbjeglice nakon akcije Oluja, a sjeća se i svih onih desetina hiljada nesretnika koji su bili prisiljeni na tegoban egzodus sa svojih ognjišta. Ovaj nekadašnji kustos kninske tvrđave o tome je nedavno napisao knjigu 'Putevima srpskih stradanja' s pitanjem koje su vjerojatno nebrojeno puta sebi postavili izbjeglice iz Hrvatske: Ima li nade da se vrate oni koji su morali pobjeći da bi sačuvali gole živote? Budimir je bio dugogodišnji predsjednik Udruženja Srba iz Hrvatske, s kojim je i danas intenzivno vezan i koje ove godine obilježava tri burne i tegobne decenije svoga postojanja.

Udruženje Srba iz Hrvatske osnovano je u Beogradu godinu dana prije raspada Jugoslavije. Je li među motivima osnivanja bio i predosjećaj o budućim ružnim događajima?

Udruženje Srba iz Hrvatske osnovano je na Vidovdan 1990. godine, kao nevladina, nestranačka i društveno-humanitarna organizacija. Ono je formirano u vremenu političkih proturječnosti u SFRJ, kada na scenu u Hrvatskoj dolaze zagovornici otvorenih separatističkih težnji, dok su recidivi iz Drugog svjetskog rata u međuvremenu dobili takav zamah da su među Srbima izazvali mnoge zebnje i strahove. Udruženje Srba je nastalo u cilju ukazivanja na opasnost i na posljedice takve politike, pa je ono pokušalo i da sugerise važnost mirnog rješavanja naslijeđenih političkih sukoba. Postojeća istorijska građa o radu Udruženja je svjedok ovakvog njegovog djelovanja. Tako je Udruženje odmah nakon formiranja poslalo pismo Evropskom parlamentu u Strasbourgu s molbom da uputi delegaciju u Hrvatsku radi uvida u položaj Srba koji su do donošenja hrvatskog Ustava 1990. imali prava konstitutivnog naroda, a ne nacionalne manjine. Pod pritiskom hrvatskih vlasti Srbi su već 1990. počeli napuštati svoje poslove, stanove i kuće, tako da je do kraja 1991. iz Hrvatske izbjeglo oko 125.000 Srba.

Protiv rata

Tko su bili pomagači Udruženja u njegovim humanitarnim akcijama?

Udruženje je uspješno saradivalo s Crvenim krstom SFRJ i Srbije te Međunarodnim Crvenim krstom iz Ženeve u Beogradu. Posebno srdačna saradnja ostvarena je sa Srpskom pravoslavnom crkvom u zajedničkim naporima da se ugroženim Srbima u Hrvatskoj pruži pomoć u očuvanju nacionalnog i vjerskog identiteta. Udruženje je zaista cijeno napore SPC-a da se na ekumenskim principima dvije hrišćanske crkve nađe razumijevanje u rješavanju složenih pitanja srpsko-hrvatskih odnosa. Takođe, da bi se izbjeglo uništavanje kulturnog blaga Srba u Hrvatskoj, u više navrata organizovano je njegovo spašavanje i u tome je aktivnu ulogu imalo i Srpsko kulturno društvo 'Zora', koje je osnovano 1989. u Kistanjama kod manastira Krka. Sve prenijeto kulturno blago u Srbiji je restaurirano i zaštićeno od propadanja.

Kako je Udruženje reagiralo na početak rata u nekadašnjoj Jugoslaviji?

Organizovano je više protestnih skupova, od kojih se izdvaja skup 11. septembra 1991. na Trgu Republike u Beogradu na kojem je bilo prisutno oko 80.000 ljudi. O postojanju logora u Pakračkoj Poljani, Marinom Selu i drugdje naše udruženje je upoznavalo javnost vrlo brzo preko knjige 'Stradanje srpskog naroda na području Zapadne Slavonije'. S olakšanjem je na početku rata dočekano potpisivanje primirja u Ženevi između Vlade SFRJ i Hrvatske, ali se to primirje nije poštovalo. Udruženje je reagovalo i na rješenje arbitražne komisije Evropske zajednice, tzv. Badinterove komisije, koja je donijela odluku da SFRJ više ne postoji i tim aktom pravno je podržana secesija Slovenije i Hrvatske. S druge strane, izrazili smo zahvalnost CYRUSU VANCEU koji se zalagao za mirno rješenje sukoba u Hrvatskoj,

Preko 42.000 izbjeglica i prognanika iz RH nije povratilo stanarsko pravo, odnosno pravo na korištenje stana i otkup pod istim uslovima, pa je time srpska populacija diskriminisana u odnosu na ostale građane RH

preko formiranja plavih šljemova u okviru Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija. Obavijestili smo javnost da su se uprkos dolasku UN-ovih mirovnih snaga u Hrvatskoj događala ubistva, paljenje kuća i uništavanje imovine. U prvoj polovini 1992. rad Udruženja se odvijao u prikupljanju humanitarne pomoći za oko 200.000 pristiglih izbjeglica u Srbiji, od domaćih donacija, ali i od srpskih klubova i humanitarnih organizacija u inostranstvu. Tako su aktivisti društva 'Nikola Tesla' iz Züricha, pored odjeće, obuće i novca, poklonili i dva sanitarna vozila i nekoliko tona lijekova i sanitarne opreme za bolesne i iznemogle.

Kako ste djelovali sredinom 1990-ih, kada je izbjeglica iz Hrvatske u Srbiji bilo najviše?

S obzirom na to da je u operaciji Oluja iz Hrvatske protjerano oko 220.000 Srba, Udruženje se u prvom trenutku obratilo svojim podružnicama i zavičajnim klubovima za prikupljanje hrane i drugog materijala. Udruženje je pokrenulo inicijativu za popis izbjeglica, a Vlada Srbije je formirala Krizni štab za njihov prihvata. Pristupilo se akciji spajanja porodica i regionalnom grupisanju izbjeglica prema onim mjestima, naročito u Vojvodini, u kojima su od ranije živjeli njihovi kolonizovani rođaci. Udruženje je sačinilo i prioritetan plan pod nazivom Pokret za povratak izbjeglica. Formiran je Odbor za povratak koji je obavio mnoge konsultacije s predstavnicima izbjeglica, s podružnicama i zavičajnim klubovima i s čelnim ljudima SPC-a. U međuvremenu, delegacija Udruženja posjetila je u više navrata njemačku, francusku, kanadsku i ambasadu Velike Britanije i ukazala na težak položaj preostalih Srba u Hrvatskoj zbog diskriminacijskih zakona prema Srbima i stalnih opstrukciju povratka izbjeglih Srba.

Kako su izgledali kontakti Udruženja s institucijama Republike Srbije u to vrijeme?

Poslije upornog zalaganja našeg Udruženja da se donese državni program za trajno rješavanje problema prognanih i izbjeglih lica u Srbiji, Ministarstvo građevinarstva Srbije je augusta 1997. godine izradilo Program za trajno rješavanje problema prognanih i izbjeglica. To je bio prvi ozbiljan i cjeloviti dokument u kome je naveden broj izbjeglica i prognanika, kao i njihovo procentualno učešće u stanovništvu Srbije, teritorijalna rasprostranjenost, starosna struktura, obrazovanje i njihovi planovi za budućnost. Udruženje je takođe podržalo Program za integraciju izbjeglica i prognanika u SRJ koji je sačinio Ekonomski fakultet u Beogradu, a tek je vlada ZORANA ĐINĐIĆA, maja 2002. godine, donijela Nacionalnu strategiju za rješavanje izbjegličke problematike... Konačno, Udruženje Srba iz Hrvatske iniciralo je i osnivanje Asocijacije izbjegličkih i drugih udruženja Srba iz Hrvatske koja do danas okuplja 32 takva udruženja.

Drama srpskih izbjeglica može se mjeriti i njihovom respektabilnom obiteljskom imovinom i stoljetnim materijalnim i duhovnim naslijeđem koje su pod pritiskom morali napustiti.

Lako je zaključiti da su Srbi iz čitave Hrvatske, koji se sada nalaze u izbjeglištvu, mnogo toga stvorili svojim radom i zalaganjem. Zato prognani Srbi iz Hrvatske s pravom očekuju da im se vrati njihova uništena i opljačkana imovina, koja se prema nezvaničnim podacima procjenjuje na oko 30 milijardi eura. Ta imovina, na primjer, uključuje oko 600.000 hektara zemljišta, od kojeg 320.000 hektara najplodnije zemlje i oko 120.000 hektara pod šumom, vinogradima i voćnjacima. Takođe i oko 18 miliona kvadratnih metara građevinskog prostora, od čega 14 miliona kvadratnih metara stambenog i četiri miliona kvadratnih metara poslovnog prostora. Tu je oko 400.000 poljoprivrednih mašina, 64.000 motornih vozila, oko 440.000 opremljenih spavaćih i dnevnih soba, kuhinja i trpezarija, kao i 760.000 raznih kućnih aparata i tehničkih uređaja. Zatim oko 980.000 grla krupne stoke, oko 18 miliona čokota vinove loze, osam miliona stabala voćaka i oko 120.000 košnica pčela... Od posebne važnosti za ovu problematiku trebao je biti Bečki sporazum o sukcesiji, od 29. juna 2001. godine, koji je potpisalo svih pet država sljednica bivše SFRJ, a Hrvatski sabor ga je ratificirao 3. marta 2004. Posebno je bio važan Aneks G ovog ugovora koji reguliše privatnu imovinu i stečena prava i Aneks E koji reguliše penzije. Nažalost, Bečki sporazum je ostao mrtvo slovo na papiru i zato su bila brojna naša reagovanja na nepoštovanje ovog sporazuma. Zbog svega toga mnogi povratnici ponovno napuštaju Hrvatsku i vraćaju se u Srbiju, kamo su i prethodno izbjegli.

Očuvati identitet

Pitanje stanarskog prava za Srbe izbjegle iz Hrvatske vuklo se godinama na raznim domaćim i međunarodnim adresama?

Preko 42.000 izbjeglica i prognanika iz Republike Hrvatske nije povratilo stanarsko pravo, odnosno pravo na korištenje stana i otkup pod istim uslovima, što predstavlja stečeno imovinsko pravo koje je postojalo u doba bivše SFRJ, pa je time srpska populacija diskriminisana u odnosu na ostale građane Republike Hrvatske. Pokazalo se dalje da je Program stambenog zbrinjavanja, koji je inicirala hrvatska vlada, bio čista prevara i svi oni koji su u tome sudjelovali morali bi povući određene konsekvence. Prema podacima Ministarstva regionalnog razvoja RH, srpskim povratnicima prema tom programu od 2006. do 2011. godine dodijeljeno je ukupno 1.409 stanova. Pružena im je opcija da prihvate program stambenog zbrinjavanja sa statusom zaštićenog najmoprimca, što u prevodu znači da njima još uvijek nije omogućen otkup stana. Za mogućnost otkupa dobivenog stana potrebno je da zaštićeni najmoprimac ima status stranca sa stalnim boravkom. Prema našim informacijama, do sada je potpisano vrlo malo ugovora za takav otkup stana.

Kada danas pogledate historijski pejzaž egzodusa Srba iz Hrvatske u posljednjih 30 godina, što vidite?

Definitivno vidim neadekvatan pristup pravima srpskih izbjeglica iz Hrvatske u njihovoj matičnoj zemlji svih ovih godina. Uprkos brojnim pomacima ostvarenim kroz proces regionalne saradnje, i dalje su aktualna neriješena pitanja dospjelih a neisplaćenih penzija, dinarske i devizne štednje, oduzetih stanarskih prava, izostanak obnove više od 10.000 srušenih srpskih kuća u područjima gdje nije bilo ratnih dejstava, kao i povrata oduzetog poljoprivrednog zemljišta. Ono što je posebno zabrinjavajuće je izostanak adekvatnog odgovora nadležnih institucija Republike Hrvatske na porast broja incidenata zasnovanih na nacionalnoj osnovi i proisteklih iz govora mržnje, kao i odsustvo zaštite srpskog jezika i pisma. ■

Oluja se instrumentalizira

'I Hrvatima i Srbima je zajedničko to da su emocije vezane uz Oluju vrlo snažne i još svježije, što se očigledno iskorištava u političkim govorima i predizbornim kampanjama', ocjenjuje Nikolina Marković

GDJE si bio '91., pitanje je koje se i dandanas, makar i u šali, postavlja gotovo svima, pa i onima koji su rođeni godinama nakon devedesetprve. Dvadeset i pet godina nakon rata u Hrvatskoj se gotovo isključivo komemoriraju žrtve hrvatske nacionalnosti i slavi se ratna pobjeda nad Srbima, koje se naziva agresorima. S druge strane, u Srbiji se isključivo komemoriraju žrtve srpske nacionalnosti i slave se ljudi koji se u Hrvatskoj smatraju ratnim zločincima. Kada su ovo prevladavajući društveni stavovi, onda nije ni čudno da su nove generacije osuđene na život u 'duelu' dvaju naroda. Prošle su godine u ovo vrijeme i na ovom mjestu o 'Oluji' i Domovinskom ratu govorili mladi srpske nacionalnosti, ove smo godine riječ dali mladima hrvatske nacionalnosti. Htjeli smo saznati njihova razmišljanja o sukobu 1991. – 1995. koji na neki način traje sve do danas.

F. P., porijeklom iz Drniša, a danas živi i radi u Zagrebu, uzroke Domovinskog rata vidi u raspadu Jugoslavije i u nacionalizmu, prvenstveno srpskom 'jer su Srbi u bivšoj državi djelovali s pozicije moći', posebno u 'represivnom državnom aparatu'. 'Da nije bilo SLOBODANA MILOŠEVIĆA i JNA koja je podupirala njegovu politiku, do rata ne bi došlo. Do rata je došlo prije svega zbog povijesnih interesa Srbije za širenjem na Hrvatsku i druge jugoslavenske republike', obrazlaže F. P. 'Oluja za mene osobno znači oslobođenje moje kuće i apsolutno je legalna vojna operacija. Iako je bilo zločina, smatram da nije isto ubijati li se 8.000 ljudi kao u Srebrenici ili nekolicina kao u Gruborima. Ne želim obezvrijediti niti jednu žrtvu, ali Oluja je, s obzirom na teritoriju koji je

Branka Vierda

obuhvaćala, izazvala jako malo zločina', smatra F. P. 'Odlazak Srba iz Hrvatske posljedica je odluke srpskih vojnih vlasti, što je i dokazano na Haškom tribunalu. Kada je u pitanju Domovinski rat, smeta me što Srbi kreću od '95. i zaboravljaju na događaje iz '91., u kojima je bilo puno hrvatskih žrtava', dodaje. Iako smatra da su Srbi iz Hrvatske na kraju također bili žrtve, F. P. ističe: 'Kakav narod, takva vlast. Srbi su prihvatili nerealnu priču, slijedili su Miloševićevu politiku i uzeli oružje u ruke s ciljem da demontiraju Hrvatsku i pripoje je Velikoj Srbiji. To je otpočetak bilo osuđeno na propast. Srbi su uvijek provlačili tezu o svojoj ugroženosti na Kosovu, u Slavoniji, BiH i Hrvatskoj, a zapravo su bili većina u državnom aparatu. Opravdano je govoriti o velikosrpskoj agresiji zato što je očuvanje Jugoslavije bilo paravan za stvaranje Velike Srbije.' Što se tiče prezentiranja Domovinskog rata u obrazovnom, medijskom i političkom prostoru, smatra da se radi o tendencioznom pristupu. 'Slična je to priča kao svojevremeno s nob-om. Svi su u pravu i nitko tu nije bio negativac', zaključuje F. P.

NIKOLINA MARKOVIĆ (28), inženjerka tekstilne tehnologije, rođena je u srednjoj Bosni, iz koje se po završetku rata 1996. zajedno s obitelji preselila u Knin. U Kninu je živjela do odlaska na studij u Zagreb, gdje danas živi i radi. 'Moja percepcija Domovinskog rata može se svesti na iskustvo življenja u Kninu, u gradu u koji je u relativno kratkom periodu došlo jako puno ljudi iz različitih sredina. Upravo zato što sam odrasla u takvoj sredini tema Domovinskog rata nije mi bila u fokusu ni u jednom periodu života, iako se možda očekuje suprotno', objašnjava Nikolina. 'Iz atmosfere grada u kojem postoji puno različitih životnih priča stvorio se i moj odnos prema Domovinskom ratu, koji je poprilično pojednostavljen. Zapravo se svodi na poštivanje svake perspektive', kaže Nikolina. Za stvaranje takve percepcije rata Nikolina zaslužnima smatra svoje roditelje koji joj nikad nisu tumačili ratne događaje, kao i većinu učitelja i nastavnika koji su s oprezom pristupali toj temi i nisu je nametali. 'Jasno mi je da neki moji prijatelji i poznanici imaju različita iskustva, ali ja imam tu sreću da su me događaji potaknuli nacionalnom netrpeljivošću zaobišli, što ne znači da se nisu događali', ističe Nikolina. Razgovor o ratu izaziva joj nelagodu upravo zato što je odrastala u okruženju u kojem Domovinski rat i Oluja imaju sasvim suprotno značenje za različite ljude. 'Oluja za mene i ostale pripadnike hrvatskog naroda znači oslobođenje Hrvatske, a za pripadnike srpskog naroda zločin i zato konstantno insistiranje na iznošenju stavova i mišljenja s jedne i druge strane u javnom i medijskom prostoru samo prenaplaćava razlike i iznova budi bujicu nekontroliranih emocija', smatra Nikolina. 'Ono što je svima zajedničko je to da su emocije vezane uz ta vremena vrlo snažne i još svježije, što se očigledno iskorištava u političkim govorima

Nikolina Marković

i predizbornim kampanjama', zaključuje Nikolina i dodaje da je upravo zato protiv stroge interpretacije i karakterizacije spomenutih događaja.

BRANKA VIERDA (34), magistra prava, odlučila se profesionalno baviti ovom temom te radi kao koordinatorica Programa pravde i Programa pomirenja u Inicijativi mladih za ljudska prava. Rodila se u Rijeci, odrasla je u Dubrovniku, a sada živi i radi u Zagrebu. Ona smatra da svaki rat, pa tako i ratovi devedesetih, znači ubojstva, silovanja, mučenja, logore, razdvajanja od obitelji, uništenje domova, paljenje zemlje... 'Glavno legitimiranje Domovinskog rata proizlazi iz argumenta da je hrvatska nezavisnost nastala zbog Domovinskog rata. Međutim, važno je istaknuti da je Hrvatska međunarodno priznata i zbog potpisivanja mira s JNA u Sarajevu i tome treba posvetiti puno veću pažnju u javnom prostoru', komentira Branka. Otkako se intenzivnije bavi kulturom sjećanja i pravima civilnih žrtava rata, smatra da je Oluju nemoguće promatrati kao uspješnu vojnu operaciju i neophodnu metodu za pripojenje teritorija Republici Hrvatskoj. 'Nema proslave pobjede i domovinske zahvalnosti dok nema kolektivne svijesti o zločinima počinjenima za vrijeme i nakon Oluje i dok prava svih žrtava nisu zadovoljena ili barem na adekvatan način komemorirana. Taj dio, to naličje Oluje prepušteno je kolektivnom zaboravu. Ne smije se pristati na različito vrednovanje nečijeg života ovisno o tome koje je rase, klase ili etniciteta', govori Branka. Pritom ističe da je iznimno važno govoriti o tome da je odgovornost za zločine individualna i da se treba snažno odupirati diskursu koji teret krivnje svaljuje na čitave narode. ■

Mladi ljudi hrvatske nacionalnosti govore o svom shvaćanju vojno-redarstvene akcije iz 1995. godine

PIŠE Tatjana Dragičević

Između povijesti i istorije

Dok za autore analiziranih hrvatskih udžbenika Oluja, očekivano, ima pozitivnu konotaciju, uz primjedbuda je 'zabilježeno više slučajeva kriminalnog ponašanja', autori srpskih udžbenika tvrde da se radilo o etničkom čišćenju, a izbjegavaju događaje koji srpskoj strani ne idu u prilog

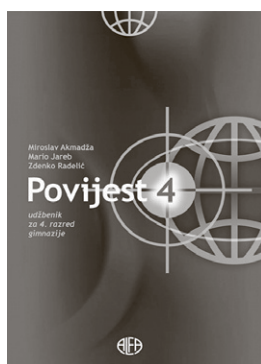
PETOG augusta obilježiti će se 25 godina od vojne operacije Oluja. I ove godine Hrvatska i Srbija obilježiti će taj dan s potpuno različitim povodom i narativom. Hrvatski političari i dužnosnici veličat će pobjedu i oslobođenje teritorija, a srpski govoriti o danu stradanja i progona srpskog stanovništva iz Hrvatske. Ni jedni ni drugi najvjerojatnije neće spomenuti zločine 'svojih' ni žrtve 'onih drugih'.

O ratu devedesetih i u Hrvatskoj i u Srbiji uči se na satovima povijesti u osnovnim i srednjim školama. Uzevši u obzir da gimnazijalci imaju najopširniji program i da se od njih očekuje da postanu buduća intelektualna snaga, provjerili smo s kakvim će znanjem o ratu i Oluji izaći iz srednjoškolskih klupa. Najbolji način za to jeste da zavirimo u udžbenike koje su odobrila resorna ministarstva. Za potrebe ovog teksta analizirali smo udžbenike za završne razrede gimnazije: u Hrvatskoj su to 'Koraci kroz vrijeme 4' autora KREŠIMIRA ERDELJE i IGORA STOJAKOVIĆA izdavačke kuće Školska knjiga i 'Povijest 4' autora MIROSLAVA AKMADŽE, MARIJA JAREBA i ZDENKA RADELIĆA izdavačke kuće Alfa, a u Srbiji dva udžbenika pod nazivom 'Istorija', jedan potpisuju RADOŠ LJUŠIĆ i LJUBODRAG DIMIĆ za izdavačku kuću Freska, a drugi MIRA RADOJEVIĆ za izdavačku kuću Klett.

Započet ćemo s donošenjem novog Ustava Republike Hrvatske 22. decembra 1990. i prvim srpskim pobunama. U hrvatskom udžbeniku izdavačke kuće Alfa apostrofirano je da je novim Ustavom 'Hrvatska definirana kao nacionalna država hrvatskog naroda i država pripadnika naroda i manjina, a na prvom mjestu su navedeni Srbi. Svim građanima i pripadnicima manjina jamčile su se ravnopravnost, demokratska i nacionalna prava'. Provođenje tih prava u praksi autori nisu proble-

matizirali. U srpskom udžbeniku koji izdaje Klett taj je događaj drugačije interpretiran: 'Među Srbima u Hrvatskoj ponovna pojava ustaških simbola budila je strah od ponavljanja genocida iz vremena NDH. Mogućnost obnove države u kojoj bi bio ugrožen njihov fizički opstanak izazvala je snažan otpor srpskog naroda. Strahovanja su porasla kada je Hrvatski sabor 22. decembra 1990. godine izglasao novi ustav, kojim je promjenjen status Srba u Hrvatskoj. Srbi su postali nacionalna manjina bez prava na samoopredjeljenje.' Autori Školske knjige pokušali su dati odgovor na pitanje zašto su se pobunili Srbi u Hrvatskoj. Naglasili su da je bila riječ o pobuni dijela Srba. U obzir uzimaju i hrvatski nacionalizam: 'Na tijek zbivanja nimalo povoljno nisu utjecali nastupi pojedinih hrvatskih političara. Među članovima Hrvatske demokratske zajednice, ali i u drugim strankama, određen je broj političara na srpski nacionalizam i nacionalnu mržnju bio spreman odgovoriti jednakim sredstvima. I dok su MILOŠEVIĆEVI pijuni plašili Srbe izmišljajući kako

Udžbenici za završne razrede gimnazije u Hrvatskoj i Srbiji

je nova Hrvatska sljedbenica ustaškog NDH koja Srbima ne sprema ništa dobro, pojedini su hrvatski političari tu propagandu pojačavali nebuloznim antisrpskim i proustaškim izjavama.'

Autori udžbenika koji je izdala Freska smatraju da 'nastojanja JNA da razdvoji sukobljene strane i spreči ratne sukobe nisu dala rezultata. Masovni napadi hrvatskih paravojnih jedinica na JNA, opsada kasarni i poziv hrvatskim oficirima i vojnicima da napuste oružane snage i stave se na raspolaganje Hrvatskoj, označili su novu fazu u ratu'. Alfini autori ističu da JNA prihvaća velikosrpsku ideju i da je 'pod izlikom stvarala tzv. tampon zone, odnosno sprječavala djelovanje legalnih tijela Republike Hrvatske'.

Opis same operacije Oluja možda najbolje pokazuje koliko su oprečna tumačenja hrvatske i srpske strane. Autori Freske za Oluju pišu: 'Posle neuspelih pregovora u Ženevi Hrvatska je izvela avgusta 1995. oružanu akciju Oluja unutar koje je došlo do planiranog etničkog čišćenja Srba sa prostora Like, Korduna, Banije i Dalmacije (preko 200.000 ljudi).' U Hrvatskoj ova akcija ima potpuno drugačije značenje pa autori Školske knjige pišu: 'Oluja je imala iznimno pozitivan psihološki učinak na građane Hrvatske. Nakon četiri godine rata i jalova primirja, napetost je popustila. U samo 48 sati, kao čudom, nastupio je mir. Pobjeda u operaciji Oluja omogućila je početak povratka prognanika, gospodarskog oporavka, kao i prometno povezivanje Hrvatske. Dan oslobođenja Knina, 5. kolovoza, danas se slavi kao praznik – Dan pobjede i domovinske zahvalnosti.'

Dok u srpskim udžbenicima autori tvrde da su se u Hrvatskoj dogodili egzodus Srba i etničko čišćenje, u Alfinom udžbeniku piše da su 'odlazak organizirale vlasti RSK-a koje su širile uvjerenje da je s Hrvatima suživot nemoguć. Godinama su raspirivali strah pred hrvatskom državom koju mnogi Srbi, napose nakon petogodišnjeg rata i pod teretom krivnje zbog sudjelovanja u pobuni, i dalje nisu željeli prihvatiti kao svoju. Osim toga, u RSK-u je opće stanje bilo izuzetno teško, pa se među srpskim stanovništvom širio osjećaj besperspektivnosti, što je olakšalo njegovu odluku da krene u izbjeglištvo'. Školska knjiga ipak upozorava: 'Pri kraju rata i nakon Oluje na oslobođenom području, koje je trebala kontrolirati hrvatska vojska, zabilježeno je više slučajeva kriminalnog ponašanja. Riječ je o višestrukim ubojstvima srpskih civila te pljačkanju i uništavanju imovine izbjeglih Srba. Premda su pojedinci za takvo ponašanje pravno sankcionirani, opći je dojam da hrvatska vlast nije prikladno reagirala na opisane pojave.'

Zločini koje je počinila srpska strana u Hrvatskoj u srpskim su udžbenicima potpuno zanemareni. U Freskinom udžbeniku za Vukovar piše samo to da su za njega vođeni žestoki sukobi. Autorica udžbenika za Klett ratne zločine je stavila na jednu hrpu, bez ikakvog konteksta: 'Najstrašnji primjeri etničkog čišćenja i masovnih zločina nad zarobljenicima i civilnim stanovništvom zabeleženi su u Pakracu, Gospiću, Ovčari kod Vukovara, Kravici, Skelanima, Bratuncu, Medačkom džepu, Ahmićima, Goraždu, Srebrenici i drugim mestima.'

Treba naglasiti da je ratu devedesetih u hrvatskim udžbenicima posvećeno puno više prostora, ali često s velikom dozom pristranosti. U srpskim udžbenicima potpuno su izbjegli događaje koji srpskoj strani ne idu u prilog. U svim udžbenicima uočljiv je manjak konteksta i izbjegavanje ulaženja u detaljnije opise događaja.

Ako je povijest učiteljica života, onda mladi, sudeći po udžbenicima povijesti, neće puno profitirati. Prepušteni su tumačenjima nastavnika povijesti, koji mogu biti subjektivni u interpretacijama. Osnovne i srednje škole danas pohađaju učenici koji su rođeni nakon rata i o njemu, osim u školi, uče i od svojih roditelja, okoline, društva, medija. I dalje u našim društvima dominira stav da smo 'mi' žrtve, a 'oni drugi' zločinci. Dominantne političke struje diktiraju javni diskurs. Obrazovanje, nažalost, nije iz toga izuzeto, nego je itekako ispolitizirano. Izgleda da istina i suosjećanje prema drugima na ovim našim prostorima još nisu dobili institucionalnu snagu i potvrdu. ■

Kako srednjoškolski udžbenici u Hrvatskoj i Srbiji obrađuju rat devedesetih i Oluju?

PIŠE Maša Samardžija

Potpuno posvećen rukometu

Na meni je da se dokazujem i odličnim obranama namećem treneru, kaže rukometni golman Todor Jandrić koji u PPD Zagreb dolazi iz šabačke Metaloplastike te se nada da će uskoro debitirati i u reprezentaciji Srbije

ZA odnose između Hrvatske i Srbije unazad tri-deset godina moglo bi se reći da su zategnuti kao strune nekog žičanog instrumenta. Ovo se većinom odnosi na političke odnose, dok su oni ekonomski, kulturni i sportski uglavnom bili dobri i na visokom nivou. Poprilično je primjera koji to dokazuju. Jedan od takvih je onaj TODORA JANDRIĆA koji će od takmičarske sezone 2020./2021. braniti gol rukometaša PPD-a Zagreb, inače višestrukog šampiona Hrvatske.

Jandrić je rukometni reprezentativac Srbije. Po majci je porijeklom iz Karlovca, gdje mu žive baka i djed. Rođen je 1998. godine u Novom Sadu i nedavno

je proslavio 22. rođendan. Roditelji i njegova obitelj žive u Obrovcu kod Bačke Palanke, na lijevoj obali Dunava. Ima stariju sestru MILICU i mlađu MIRU, oca SLAVIŠU i majku ANĐELKU koja je rođena u Njemačkoj, dok su mu baka i djed tamo radili.

Todor je visok i kršan mladić: sa dva metra visine, 105 kilograma i rukama kao elise vjetrenjače upravo je rođeni rukometni golman. Maturirao je u srednjoj Poljoprivrednoj školi u Futogu, novosadskom predgrađu, gdje je stekao zvanje veterinarskog tehničara. Krenuo je i na studij, ali je rukomet prevagnuo.

U Zagreb dolazi iz šabačke Metaloplastike, legendarnog višestrukog šampiona SFRJ, SR Jugoslavije, Sicc, Srbije i Evrope, kluba poznatog po bivšem igraču i sadašnjem treneru VESELINU VUJOVIĆU koji je donedavno trenirao upravo zagrebački PPD i slovensku reprezentaciju.

— Rukomet sam sasvim slučajno počeo trenirati. Bili smo djeca i igrali smo fudbal, a ja sam odmah, ni sam ne znam zašto, stao na gol. Trener DRAGAN PETROVIĆ odmah me je iz fudbala preselio u rukometni sport, a trener ALEKSANDAR SAVIĆ rekao mi je da imam rukometnog potencijala i neka ostanem u rukometu. I tako, od prvog rukometnog treninga sam u tom sportu. Bilo je to prije jedanaest godina, upravo koliko sam i ja tada bio star. Kako sam tada stao na gol, tako sam i sada golman i ne žalim zbog toga – s osmijehom na licu priča simpatični Todor Jandrić.

Prvi klub za koji je zaigrao bio je nekadašnji vrlo poznati Sintelon iz Bačke Palanke. Potom prelazi u novosadsku Vojvodinu, gdje je ostao četiri godine. Nakon toga dolazi u Šabac i Metaloplastiku gdje je, kako kaže, proveo predivne dvije godine u treniranju, igranju i uživanju u svakodnevnom životu. Ove godine iz Šapca se preselio u Zagreb. U Karlovac, kod bake i djeda, i u obližnje selo Mlakovac kod Tušilovića, na rijeci Korani, dolazit će kada god bude mogao. I

Po majci je porijeklom iz Karlovca – Todor Jandrić

ovogodišnji odmor proveo je na Korani, skupljajući snagu za naporan rad i treninge koji ga očekuju u PPD-u Zagreb, koji kao trener vodi poznati hrvatski reprezentativac IGOR VORI.

U rukometu je do sada prošao sve selekcije, od najmanjih i najmlađih 'pjetlića' preko kadeta i juniora do sada seniorskog reprezentativca Srbije.

— Pozivan sam i za A selekciju Srbije i nalazim se na selektorovom spisku. No nije bilo sportske sreće. Nisam debitirao u službenoj utakmici zbog povrede skočnog nožnog zgloba, a sada zbog prestanka takmičenja uslijed pandemije koronavirusa. Na svojevrsnom prisilnom odmoru sam više od četiri mjeseca. Radio sam na fizičkoj spremi, ali je sve to malo u odnosu na to kako se radi kada smo u punom takmičarskom pogonu. Znam da nisam prvi ili drugi već treći-četvrti golman reprezentacije, pa se moram još dokazivati. Šteta je što je Srbiji birokratskom odlukom zbog pandemije onemogućeno učestvovanje na Svjetskom prvenstvu. Novi selektor Srbije je Španjolac ANTONI GERONA i vjerujem da ću pod njegovim vodstvom službeno debitirati u reprezentaciji Srbije – priča Todor Jandrić.

UŠABAC je prešao 2018., nakon evropskog juniorskog prvenstva u Sloveniji. Dobro je i marljivo trenirao, klub se plasirao u regionalnu SEHA ligu. Dobro je branio, pa i u nekoliko utakmica u toj ligi baš protiv Zagreba i tu su ga Zagrepčani zapazili, razgovarali s njim i načelno i neobavezno dogovorili suradnju, da bi ugovor s PPD-om potpisao ovog maja. Živjet će i raditi u Zagrebu, ali Karlovac mu znači mnogo jer je na Kordunu provodio mnoga nezaboravna dječja ljeta.

— Smisao mog života sada je rukomet i tome sam potpuno posvećen. Otkako je pandemija, rukomet mi mnogo nedostaje i jedva čekam da krenemo s treninzima i utakmicama – dodaje naš sugovornik.

Jandrić ima dvojno, srpsko i hrvatsko državljanstvo, a na pitanje kako bi odlučio kada bi dobio poziv selektora i Srbije i Hrvatske, odnosno za koju bi reprezentaciju igrao, nije nam odgovorio jer o toj mogućnosti nije razmišljao. No rekao nam je da polaže velike nade u reprezentaciju Srbije u kojoj se s novim selektorom stvara jedna nova ekipa u kojoj, vjeruje, može naći svoje mjesto. Najvažnije mu je da ga zaobiđu ozljede, koje su u rukometu kao kontaktnom sportu česte. Upravo ga je distorzija skočnog zgloba onemogućila da debitira za A selekciju Srbije. U novoj sredini u Zagrebu osjeća se odlično. Suigrači su ga lijepo i srdačno prihvatili, a većinu poznanje otprije.

— Plan mi je da se što prije i bolje uklopim u novu sredinu i ekipu te da što više i što bolje igram. U daljnjoj budućnost želio bih da zaigram u njemačkoj ligi, u Kielu ili u francuskoj ligi. Nastup na Olimpijadi je također velika želja svakog sportaša. Golmani mogu nastupati i do 40 godina i takvih je primjera dosta. Samo neka je zdravlja. Na meni je da se dokazujem i odličnim obranama namećem treneru – zaključuje Todor Jandrić.

Mladom golmanu želimo sreću i kasnije odlazak u neki svjetski poznati klub. Na kraju je imao potrebu da se zahvali treneru Nebojši Stojinoviću, svom rukometnom ocu, koji mu je u Šapcu tolerirao i pogreške na utakmicama jer su one, kako kaže, sastavni dio svake igre. ■

IMPRESSUM

Godina XIII / Zagreb | petak, 31/07/2020

ПРИВРЕДНИК #143

IZDAVAČ
Srpsko privredno društvo
'Privrednik' i Srpsko narodno vijeće
GLAVNI UREDNIK NOVOSTI
Nikola Bajto
UREDNIK PRIVREDNIKA
Nikola Lunić
REDAKTOR Andrea Radak
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Dušan
Cvetanović, Slađana Čanković,
Bojan Munjin, Dijana Savić,
Olivera Radović, Maša
Samardžija i Dragana Zečević

GRAFIČKI UREDNIK
Darko Matošević
DIZAJN
Parabureau /
Igor Stanišljević
& Damir Bralić

Privrednik se financirane sredstvima
Savjeta za nacionalne manjine Vlade
Republike Hrvatske.

REDAKCIJA
Preradovićeve 18,
10 000 Zagreb
T/F ++385 1 4854 478
ured@privrednik.net
www.privrednik.hr

Mladi golman pojačanje PPD-a Zagreb

PIŠE Milan Cimeša

Prepušteni samima sebi

Najveći izazov nastave na daljinu je postići jednakost za sve, ako znamo da je to teško ostvariti i u normalnim uvjetima, rečeno je na raspravi o obrazovanju na manjinskim jezicima i pismima

MOŽETE zamisliti kakve je kvalitete internet u povratničkim ruralnim sredinama. Djeca su išla iza štale hvatati signal da skinu zadaću, a onda su ga opet lovila na brdu oko kuće kako bi je poslali. Njihovi roditelji u većini nisu obučeni da materijale šalju u digitalnom obliku učiteljima – ovakvo iskustvo učenika pripadnika srpske nacionalne manjine u nastavi na daljinu, koji pohađaju nastavni model C, iznijela je NATALIJA KOPRENICA, savjetnica za nastavu na srpskom jeziku i ćirilničnom pismu, u razgovoru o obrazovanju na manjinskim jezicima i pismima u kontekstu stihijske organizacije nastave u uvjetima pandemije.

Stručnjake iz područja obrazovanja tri nacionalne manjine: srpske, češke i talijanske, okupila je inicijativa Građanski odgoj i obrazovanje (GOOD) u petak 24. jula na Zoom aplikaciji. Tokom razgo-

vora koji je moderirala NINA ČOLOVIĆ iz Srpskog narodnog vijeća, također su podijeljena iskustva izrade novih kurikuluma i podrške nastavnicima za rad u predstojećoj školskoj godini. Govorilo se o pripremi udžbenika i nastavnih materijala te o poteškoćama u provedbi nastavnih modela A, B i C.

U razmjeni iskustava, mišljenja i planova za jesen, pored Koprenice, sudjelovale su VIŠNJICA SESVEČAN, nastavnica srpskog jezika i kulture, MAJA BURGER, nastavnica-mentorica i suautorica kurikuluma češkoga jezika i kulture, PATRIZIA PITACCO, savjetnica za nastavu na talijanskom jeziku, DEBORA RADOLOVIĆ, ravnateljica sš Dante Alighieri u Puli, GIANFRANCA ŠURAN, savjetnica za nastavu na talijanskom jeziku, TANJA NOVOTNI GOLUBIĆ, zamjenica župana Bjelovarsko-bilogorske županije i MILICA STOJANOVIĆ, voditeljica Odbora za obrazovanje Zajedničkog vijeća općina u Vukovaru.

Iako je talijanska nacionalna manjina na vrijeme plasirala školski program na televiziji, organizaciju nastave na daljinu pratili su brojni problemi. Debora Radolović kazala je da su škole, prije svega nastavnici i drugo stručno osoblje, bili prepušteni sami sebi. Kada su se obratili Ministarstvu obrazovanja za savjet, rečeno im je 'vi ćete se sami snaći'.

— Učenici i nastavnici bačeni su u vatru. Morali su se izvući iz situacije koja nije bila sjajna. Sada učimo iz svojih grešaka. U buduću nam treba pravilnik, etički kodeks ponašanja. Roditelji su nas zvali u bilo koje doba dana, čak i vikendom. Smatram da su i učitelji tome doprinijeli jer stavljali su termin za predavanje materijala do ponoći, pa je nastao mali kaos. Mislim da je bilo najteže maturantima i učenicima u nižim razredima osnovne škole. Nikad nismo imali toliko djece s di-

Nastava na daljinu (Foto: Goran Stanzl/PIXSELL)

jagnozom depresije – rekla je ravnateljica talijanske srednje škole.

Tanja Novotni Golubić ocijenila je da je najveći izazov nastave na daljinu kako postići jednakost i pravednost za sve, ako znamo da je to teško ostvariti i u normalnim uvjetima. Ona smatra da su djeca koja imaju poteškoće u učenju dobila najmanju podršku.

— Roditelji su morali preuzeti prevelik teret u trenutku kada je primarno zadržati zdravlje i posao te voditi djecu kroz nastavu. Nisu se svi roditelji mogli jednako uključiti zbog razine obrazovanja, a kvaliteta obrazovanja ovisi i o materijalnim uvjetima. Škole nisu samo mjesta u kojima se djeca obrazuju; često predstavljaju mjesto sigurnosti za djecu, gdje će ona pojesti topli obrok i rasti skupa s vršnjacima – objasnila je Novotni Golubić.

JITKA STANJA BRDAR, savjetnica za nastavu na češkom jeziku, podsjetila je da među 9.500 Čeha, ima hiljadu učenika, a kao jedan od glavnih problema zajednice istaknula je udaljenost od Češke. Česi ne mogu slušati i gledati češku televiziju kao druge manjine čije matice graniče s Hrvatskom. Teško im je doći do živog izvornog jezika jer je ovaj kojim se Česi služe zastario i prilagodio se hrvatskom jeziku. Brdar smatra da bi učenicima, ali i drugim govornicima, pomoglo kada bi javni televizijski servis emitirao filmove češke kinematografije. Milica Stojanović iz Vukovara iznijela je da su učitelji u nastavi na daljinu odradili jedno i pol radno vrijeme, ako ne i dvostruko. Što se tiče srpske manjine, smatra da su najbolje odrađeni satovi od prvog do četvrtog razreda osnovne škole u virtualnim učionicama.

— Naši učenici su gledali RTS, ali ti sadržaji se uglavnom ne poklapaju. Mi imamo drugi plan i program: kad mi radimo realizam, u Srbiji se već uči moderna. Tako da smo vrebali one sadržaje koji učenicima mogu poslužiti. Mi smo se samoorganizovali, imamo kamere i studio, ali nemamo to gde plasirati – rekla je Stojanović dodajući da je obrazovanje na srpskom jeziku i ćirilničnom pismu u konstantnim problemima. Podsjetila je da još uvijek nije registrirana nijedna srpska škola, da su voditelji nastave svedeni na dva sata tjedno, a da se u školskim odborima ne poštuje nacionalna struktura učenika. Osim toga, srpska zajednica nema kurikulum za specifične nacionalne sadržaje i nisu prevedeni svi udžbenici za gimnazije i srednje stručne škole.

NNATALIJA Koprenica se nadovezala na položaj učenika pripadnika srpske manjine rekavši da oni koji pohađaju nastavu po modelu C u ruralnim sredinama žive u teškim socio-ekonomskim uvjetima: učenici su i putnici, vrlo rano kreću u školu, a vraćaju se kasno. Kad se vrate kući, čekaju ih poslovi s roditeljima. Nastava iz srpskog se odvija sedmi sat kad su djeca već dekoncentrirana i pospana.

Svi sudionici razgovora složili su se da se model C mora bolje zakonski definirati jer je praksa pokazala da se nastava jezika po tom modelu tretira kao izborni predmet, a ponegdje se traži i suglasnost roditelja na početku svake školske godine. Zaključeno je da je za sve manjine važno da djeca ostanu u sustavu obrazovanja na manjinskom jeziku i pismu te da kroz svoje obrazovanje prođu cijelu vertikalnu. Nina Čolović na kraju je iznijela viđenje da interes nacionalnih manjina u obrazovanju treba podići iznad manjina, staviti ga u jednaki fokus poput dominantnog obrazovanja i tako se izboriti za svu djecu.

■ Anja Kožul

Novac za OPG-ove

Poljoprivrednicima s područja Pakraca i Lipika dodijeljena su sredstva u visini do šezdeset hiljada kuna

Sastanak s poljoprivrednicima

VLASNICI Obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na području Pakraca i Lipika mogu biti zadovoljni rezultatima Programa za financiranje projekata lokalne infrastrukture i ruralnog razvoja na područjima naseljenim pripadnicima nacionalnih manjina. Ministarstvo poljoprivrede je odobrilo desetak projekata za male OPG-ove s područja Pakraca i Lipika, a radi se o iznosima od po 60.000 kuna, dobivenima nakon jednostavne procedure provođenja i izvještavanja o utrošku sredstava.

Program financiranja projekata rezultat je suradnje HDZ-a, Kluba zastupnika SDSS-a i Kluba zastupnika nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru. Namijenjen je jedinicama lokalne samouprave koje ulaze u prve četiri skupine prema

vrijednosti indeksa razvijenosti, dakle najnerazvijenijim općinama i gradovima u kojima živi preko pet posto pripadnika nacionalnih manjina. Za sredstva mogu konkurirati i dobiti ih svi stanovnici tih sredina.

U izjavi za Novosti NIKOLA IVANOVIĆ, zamjenik gradonačelnice Pakraca i predsjednik VSNM-a Požeško-slavonske županije, izrazio je zadovoljstvo što je ove godine sredstva dobilo više gospodarstava nego ranije jer je u prethodne dvije godine sredstva ukupno dobilo šest OPG-ova.

— Odobreni projekti su uglavnom usmjereni na sadnju trajnih nasada, odnosno nabavku sadnica oraha i šljiva, proširenje osnovnog stada, pri čemu se uglavnom radi o ovcama, nabavku nove i rabljene

mehanizacije i opreme, nabavku plastenika i kupovinu poljoprivrednog zemljišta. Pored ovoga, moguće je ulagati u cijeli niz drugih prihvatljivih aktivnosti, ali je vidljiv veliki interes i potreba poljoprivrednika za ulaganje u mehanizaciju – rekao je Ivanović.

Istaknuo je da će tim sredstvima vlasnici OPG-ova, uglavnom mladi ljudi iz Kusunja, Pakraca, Šeovice, Kukuljevac i Japage, proširiti svoja gazdinstva.

— Veliki doprinos u procesu dali su suradnici Centra za razvoj SNV-a s kojima smo intenzivno surađivali. Osim što su pomagali u pisanju najvećeg dijela projekata, zajednički smo organizirali besplatno savjetovanje za poljoprivrednike koji su iskazali interes za ovaj natječaj. Vjerujem da će ovogodišnji rezultati svakako biti poticaj i drugim mladim poljoprivrednicima. Da oni koji još nisu registrirali OPG-ove, konkuriraju za dodjelu sredstava, a ostali da se 2021. uključe kad bude raspisan novi natječaj – rekao je Ivanović koji je s dobitnicima upriličio radni sastanak.

Izrazio je zadovoljstvo i rezultatima natječaja za komunalnu infrastrukturu na kojem su mogle aplicirati jedinice lokalne samouprave. Općina Pakrac dobila je sredstva za projekt namijenjen nacionalnim manjinama, dok je Lipik dobio sredstva za asfaltiranje dionice puta prema selu Šeovica.

— Najviše raduje što je općina Brestovac dobila sredstva za izgradnju drvenog mosta koji spaja sela Orļavac i Podsrēće, a koji će mještanima ovog potonjeg sela s 30-ak stanovnika, omogućiti kraći put do Brestovca i Požege gdje se nalaze potrebne službe i ustanove – rekao je Ivanović.

■ N. Jovanović

INFO

Pokrili partizansku bolnicu

ČLANOVI Vijeća srpske nacionalne manjine Požeško-slavonske županije uz podršku članova UABA Pakrac-Lipik dali su svoj doprinos sprečavanju od propadanja zemunice partizanske bolnice na Begovači kod Pakraca. Prije nekoliko dana postavili su novi krov na zemunicu kako ne bi prokišnjavala. — Zahvaljujemo se Srpskom narodnom vijeću za donaciju sredstava za pokrivanje zemunice, a posebna zahvala ide ANETI VLADIMIROV – rekao je za Novosti NIKOLA IVANOVIĆ, predsjednik županijskog VSNM-a. — Radna akcija obnove zemunice i uređenja cijelog područja oko njih koju smo planirali zajedno s Omladinskom mrežom Srba u Hrvatskoj bila je predviđena za dan uoči Vidovdana. Kako je tih dana u Pakracu i Lipiku bilo dosta testiranja na korona virus, odlučili smo da akciju odložimo, a da sada obavimo ono najnužnije. Na radovima oko postavljanja krova radilo je desetak ljudi – kazao je Ivanović. Uskoro će biti prilike da se dodatno uredi okolina betonskih zemunica. Ivanović je podsjetio na značenje ove lokacije jer je Begovača mjesto komande

Krov na zemunici

Prve psunjske čete, mjesto velikog narodnog zbjega i prve organizirane partizanske službe saniteta u Slavoniji.

— Begovača je i predivno mjesto za planinare, tako i za one koji se mogu dovesti do same lokacije i uživati u pogledu na obronke Psninja i naselja zapadne Slavonije i Moslavine. Nadamo se da će lokalne vlasti steći sliku o značenju Begovače i dati doprinos njejoj revitalizaciji – zaključio je Ivanović.

■ N. J.

Komemoracija u Vojakovcu

UORGANIZACIJI Vijeća srpske nacionalne manjine Grada Križevaca, u Vojakovcu je održana komemoracija žrtvama ustaških zločina iz Drugog svjetskog rata. Ove godine, zbog epidemioloških mjera, komemoraciji su prisustvovali samo članovi križevačkog VSNM-a i potomci žrtava. Obidena su spomen obilježja u Vojakovačkom Osijeku, Velikim Sesvetama i Vojakovačkom Kloštru. U zločinu koji je tokom augusta 1941. zadesio veći dio krajiških sela podno Kalnika, stradalo je više od 100 osoba srpske, te nešto manji dio stanovnika hrvatske i jevrejske nacionalnosti. Većina ljudi pobijena je u logorima Jadovno i Jasenovac dok je nekolicina živote izgubila na kućnim pragovima. Ostatak stanovništva protjeran je u Srbiju gdje su kao izbjeglice proveli cijelo vrijeme rata.

■ Z. V.

Slava u Malom Pogancu

UMALOM Pogancu u Opštini Sokolovac, tradicionalno je proslavljena slava mjesne crkve Sv. Prokopija. Prigodnu crkvenu službu na kojoj se okupio veliki broj pravoslavnih vjernika iz

Malog i Velikog Poganca, Sokolovca i drugih okolnih sela, vodio je nadležni velikopoganački paroh BRANISLAV TODOROVIĆ.

U vršenju službe pomagali su mu još velikobršljanski sveštenik Milomir Gvojić i varaždinski paroh Uglješa Pilinger te

zagrebački đakon Aleksandar Lukić. Ovogodišnja crkvena kuma bila je MARIJA MANDIĆ zajedno sa svojom porodicom dok je za kumu iduće godine izabrana Brankica Radmilović.

— Nakon trokratnog ophoda oko svetog hrama uslijedilo je osvećenje slavnog kolača i žita koje je pripremila kuma današnjeg slavlja Marija Mandić iz Srijema sa svojom porodicom, a za narednu godinu da kumu je javila se gospođa Brankica Radmilović sa svojom porodicom iz Sokolovca. Čast je još veća što nam se u svečanom slavlju priključio načelnik opštine Sokolovac, gospodin VLADO BAKŠAJ. Poslije liturgijskog slavlja uslijedila je trpeza ljubavi koju su priredili mještanima da bi dostojanstveno proslavili svog zaštitnika Sv. Prokopija. – rekao je paroh Todorović.

■ Z. V.

Slava mjesne crkve Sv. Prokopija

Бесплатне читанке

Читанке за српски језик добиће око 250 ђака првих и других разреда средњих школа у Вуковару и Даљу

Ученици првих и других разреда средње школе с подручја Вуковарско-сремске и Осјечко-барањске жупаније који похађају наставу на српском језику и писму по моделу 'А', почетком идуће школске године добиће бесплатне читанке за предмет 'Српски језик'. Средства за набавку читанки обезбедило је Заједничко веће општина кроз пројекат према Министарству спољних послова Републике Србије – Управе за сарадњу с дијаспором и Србима у региону. Уговор

вредан 300.000 динара потписао је председник Заједничког већа општина СРЂАН ЈЕРЕМИЋ. — Заједничко веће општина у сегменту образовања пружа максималну подршку школовању наше деце на свим нивоима. Средства од Управе за дијаспору добијали смо и ранијих година, али смо их углавном користили за децу предшколског узраста наших вртића. Будући да смо ове године вртиће снабдели потребним дидактичким материјалом и опремом, а децу основних школа интензивно помажемо кроз куповину

радних свески, школских торби за ђаке прваке и пакете школског прибора те набавку школских лектира за библиотеке и бесплатне екскурзије, ове године смо одлучили да средства од Управе за дијаспору искористимо како би помогли деци средњошколског узраста која након основне школе своје образовање настављају на српском језику и писму односно по моделу 'А' – истакао је Јеремић.

У пет средњих школа на подручју Вуковарско-сремске и Осјечко-барањске жупаније, у школској години 2020/2021. уписано је око 500 ученика, а читанке за српски језик добиће око 250 ученика, односно сви ученици првих и других разреда Гимназије Вуковар, Економске, Струковне и Техничке школе Николе Тесле у Вуковару и Средње школе у Даљу. Средства која ће из Републике Србије стићи на рачун Заједничког већа општина, биће уплаћена Издавачком предузећу 'Просвјета' које ће наручене читанке испоручити до почетка нове школске године.

— Мислим да ће то бити финансијско олакшање за њихове родитеље, али сигурно и подстрек тој деци да чувају свој национални идентитет – закључио је Јеремић.

■ Д. Б.

Читанке ће испоручити 'Просвјета'

Обиљежен пад хрватске Бастиље

У другу антифашистичких бораца и антифашиста Вараждинске жупаније (УАБА), ни пандемија корона вируса није спријечила у активностима. Како и приличи једној од најактивнијих антифашистичких удруга у Хрватској, одржан је скуп посвећен сјећању на знамениту битку у којој је ослобођена казнионица у Лепоглави.

Скупу су поред чланова жупанијске УАБЕ, присуствовали и други лепоглавски грађани антифашистичке оријентације. Уз полагање вијенаца, цијели догађај увеличан је пригодним говорима. О каквом се важном повијесном догађају радило, говорио је МИЛИВОЈ ДРЕТАР, председник УАБА Вараждинске Жупаније.

— Без обзира на потешкоће, годишњицу првог ослобођења Лепоглаве обиље-

жили смо на скромнији начин. Иако је од те ноћи, са 12. на 13. српња 1943., прошло већ 77 година и сигурно су успомене изблиједјеле, такав подвиг заслужује да га се спомиње и данас. Напасти злогласну казнионицу усред непријатељског територија и ослободити заточенике стварно подсећа на заузимање Бастиље с којом се овај догађај датумски поклапа. Лепоглава је била хрватска Бастиља, у њој су чамиле антифашисти који су били непријатељи усташког режима ндх. Вјешто осмишљен напад подузели су партизани Калничког партизанског одреда и 12. славонске бригаде, јединице састављене од Славонаца, Пригораца и Подраваца. Након што је казнионица ослобођена, политички заточеници су пуштени и већином су се придружили Народно-ослободилачком покрету, док су окорјели криминалци враћени у ћелије.

Напад на Лепоглаву био је увертира за скоро ослобађање осталих већих градова у околици попут Новог Марофа, Лудбрега, Копривнице и стварања слободне Подравске републике. Без обзира што лепоглавске улице више не носе називе по 12. бригади или маршалу Титу, задатак нас антифашиста је да подсећамо на славне тренутке наше прошлости – рекао је Дретар.

■ З. Витановић

Окушљени на скупу

ИНФО

Гимназија распродана

З А упис у први разред Српске православне опште гимназије у Загребу пријавила су се 24 ученика, тако да смо већ у љетном испитном року испунили план уписа, изјавио је за Новости директор гимназије Слободан Лалић.

— Радује нас чињеница да је од уписаних ученика њих десеторо из Загреба, међу њима и они који живе у сусједству, што значи да су препознали гимназију као образовну установу која испуњава њихова очекивања. Остали ученици долазе из Книна, Грачаца, Топуског, Глине, Хрватске Костајнице и других мјеста. Ученика из Славоније нема, тако да је најисточније мјесто одакле нам долази нетко од њих Дежановац код Дарувара – казао је Лалић.

— Чињеница да је остварен план уписа значи да јесенског рока неће бити, али ће се наћи неко мјесто за оне који из оправданих разлога нису могли прикупити документацију или оне који започињу школску годину у некој другој гимназији, а онда желе прећи у нашу – рекао је Лалић, додајући да ће наставничко вијеће уважавати такве молбе.

До краја јула завршит ће формални дио уписа који се и ове године проводе електронским путем, а ученици ће добити упуће за добијање мјеста у ученичким домовима с обзиром да Гимназија уз остале бенефиције осигурава и смјештај за ученике изван Загреба.

— Настава почиње 7. септембра, а ми смо припремљени за одвијање наставе класичним путем уз придржавање свих епидемиолошких мјера, али и за он-лајн наставу у случају да се епидемијска ситуација погорша – нагласио је Лалић. Он се осврнуо и на успјехе овогодишње генерације матураната на државној матури. — Ученици су и овај пут остварили добре резултате, а осим у српском језику, јако су добри били и енглеском и кемији – рекао је Лалић и додао да су сви уписали жељене факултете, осим двоје ученика који даље школовање желе наставити у иностранству.

■ Н. Ј.

Изложба слика са 16. 'Ђоле'

У ОРГАНИЗАЦИЈИ Пододбора скарта 'Просвјета' Дарда и Ликовне радионице 'Петар Добровић', одржана је изложба слика са 16. сазива Међународне ликовне колоније 'Ђола 2019' у просторијама Пододбора у Дарди. На изложби је представљено тридесетчетверо аутора, плус двоје ученика, и исто толико умјетничких слика. Учесници колоније били су академски и афирмирани аматерски сликари, студенти те ученици основних и средњих школа, који су својим сликама обогатили умјетнички фонд дарђанске Ликовне радионице, а дио тих радова представљен је на изложби. Свим присутнима испред Ликовне радионице добродошлицу и захвалност на одазиву исказала је водитељица радионице магистрица ликовне умјетности РАДА МАРКОВИЋ.

■ Ј. Н.

Субоцка ожи- вјела за славу

Црква светог Архангела Гаврила годинама је била напуштена због сумње да су у близини остале мине

ПРЕД оштећеном црквом Светог Архангела Гаврила у селу Субоцка код Липика, 26. јула прослављена је храмовна слава Гаврилово. Обреду и дружењу у организацији пакрачке парохије Српске православне цркве, пакрачког пододбора 'Просвјете' и градског Вијећа српске националне мањине Липика присуствовало је 60-

ак вјерника тог краја, међу којима су били Никола Ивановић, председник вснм Пожешко пакрачке жупаније и Милан Козловић, председник вснм-а Пакраца. Обред је служио пакрачки парох Ђорђе Теодоровић уз саслужење ђакон БЛАГОЈЕ Ђукића, након чега се Теодоровић обратио вјерницима. — На храмовним славама народ се увијек окупљао. Људи су се упознавали

трговали, дружили, па би и запјевали – рекао је Тодоровић и пожелио да се обновљена традиција настави, као и да се храм покуша обновити.

— Уочи храмовне славе наши су активисти очистили околину цркве која је због претпоставке да се налази у мински сумњивом подручју, низ година била напуштена – рекао је за Новости домаћин, председник вснм-а Града Липика ДАРКО ДЕРЕЊ. Иако су већ на 20 метара од цркве још увијек постављена упозорења на опасност од мина, парохија је након прегледа добила потврду да је околина цркве сигурна, након чега је лани организирана велика радна акција. У њој су уз помоћ градских власти Липика учествовали активисти Вијећа, Просвјете и Удруге антифашиста, чистећи коров око цркве, док је багером ископано коријење стабала. ДЕРЕЊ је подсетио је и на тужну ратну прошлост овог села два километра удаљеног од Пакраца у којем је прије рата живјело преко 400 становника.

— Већ 1991. у село улази Хрватска војска, а становници који су избјегли, годинама након тога одлазе у Аустралију, док их дио остаје у Србији и БиХ. У селу је након рата обновљено 50 кућа, 2006. је стигла и струја, али се људи нису враћали јер су се скућили у земљама у које су избјегли, тако да их данас у селу живи пет-шест. Ипак слави је присуствовао и дио некадашњих, сада расељених становника – рекао нам је ДЕРЕЊ. Говорећи о свеобухватној обнови цркве, ДЕРЕЊ је рекао да се покушавају наћи средства за ту намјену. — СПЦ је у преговорима с дијаспором и тако ћемо покушати наћи средства да се храм барем заштити од даљњег пропадања. Очекујем да се обновљена традиција настави и сљедећих година – закључио је ДЕРЕЊ. Свој допринос очувању традиција дали су и чланови пододбора 'Просвјете' Западна Славонија са сједиштем у Пакрацу који су у ношњама отпјевали више народних пјесама тог краја.

■ Н. Ј.

Вјерници поново испред цркве – Субоцка

Ученици интервјуи- рали пилота

ЗБОГ запажених резултата постигнутих у оквиру наставе на даљину, Општина Расиња у Копривничко-крижевачкој жупанији, похвалила је ученике Основне школе Андрија Палмовић у Расињи. Ученици и ученици 7. разреда расињске школе на даљину су учествовали у писању разних пројектних тема

из Општине и Жупаније. МИРЕЛА ЈАНКОВИЋ, АНДРЕЈА РАДМИЛОВИЋ И МИЛАН ГРУБАЧЕВИЋ урадили су тако и интервју с пилотом спортских зракоплова из Великог Поганца МИЛАНОМ ПАВКОВИЋЕМ који их је упознао с многим појединосима из свијета зракопловства. Интервју је био дио школског задатка писаног на српском језику.

— Душко Радмиловић из Великих Грабичана замолио ме да примим основце у вези интервјуа о летењу у Копривничко-крижевачкој жупанији. Пристао сам и дошли су код мене њих троје. Као прави новинари, имали су припремљена питања. Послије сам их одвео на аеродром и показао полетно-слетну стазу, хангар и авион. Тог дана нисмо летјели ради метеоувјета који нису били повољни. Све у свему, одрадили су новинарски посао стручно – истакнуо је пилот Милан Павковић.

Поред споменутих ученика, исказао се МИЛОРАД ВИТАНОВИЋ, полазник 6. разреда. Он је написао краћи осврт под насловом 'Моје школовање на даљину' гдје је је указао на своја искуства с наставом у којој је морао учествовати путем интернета као и други његови пријатељи и пријатељице.

■ З. В.

Милан Павковић покрај авиона

Stogodnjak (540)

31. 7. – 7. 8. 1920: како је Хрватска дочекала изгнанике из Ријеке? Срамотно! А, чини се, најгоре у Загребу. О томе новине пишу: 'Нити од стране владе, нити од стране градске општине, а нити од стране самог грађанства не посвећује се бјегунцима управо никаква пањња, баš као да су какав туђи народ, а не људи наше крви и нашег језика – Хрвати, Југославени, који су ради својег хрватског, односно југославенског осvjедочења препатили страшне и неизречиве муке, те плjaчком Д'Annunzиевих ардита уништени и сасвим упропаштени. Зар је тај немар према њима захвалност народа и државе? Гдје је наша дужност према бјегунцима? Тешким болом у души гледају наши бјегунци и немар наше штампе према њима. На банској столци сједи истарски бјегунac др. Laginja који се испрва побринуо само за истарске бјегунце, а сада је њему и свим његовим присташaма много прече и важније хоће ли повjerenство за проsvјету и вjере задржати др. Bazala и хоће ли у начелничку столицу сјести овај или онај... Срамота и шкaнда! Али тако не смије остати, јер тај скрајњи немар према бјегунцима једно је злочинство према том дијелу нашег народа, а према којем мора да нас веће не само љубав и признaње, већ и императивна дужност да му свим силама помогнемо...' пишу уз остало загребачке 'Novosti', још једном подсјећајући да 'на стотине наших југославенских обителји, прогнаних из Ријеке, долази и у друге дијелове Хрватске, гдје такодер не налазе никаква саучеšћа, нити братске помоћи...'

* Simo Marković, један од комунистичких вођа, рекао је на скупу у Загребу, осврћући се на догађаје у Ријечи и изгон Југославена из тога града, 'да је свеједно да ли се југославенско пучанство налази под Италијом или Југославијом, јер и ондје и овдје влада капиталистичка класа, па тако народ само мијенја јарам...' Одговорили су му, врло жештоко, ријечки бјегунци-радници, написавши: 'Ако је тако зашто господин Marković не пође на Ријечу? Видио би тада да ли би ондје могао говорити онако како то говори у Загребу! У окупираном подручју Југославени се не могу служити својим језиком, морају тајити своју народност, не смију се удруживати, не смију држати сaстанке ни скупштинe, не могу имати своје школе, не смију читати хрватске новине и књиге, не смију се дописивати, једном ријечју не смију нити гласа дати о себи, а поврх тога проганјани су, материјално и душевно уништавани, тјерани на робију и у тамнице, плjačkани, а често и убијани. Југославенски радници осим што су тамо економски изабљивани од талијанске капиталистичке владе, изабљивани су и уништавани и национално проганјани од националиста, а то баš овдје, у Југославији, не би били. Dakле, 'јарам' није свеједнак, већ је ондје двоstrук...'

■ Ђорђе Лићина

lobodilačkog odbora 1942. godine, kada je u selu održano i javno glasanje. Put nastavljamo dalje do spomenika gdje je formirana Četvrta istarska partizanska (kraška) četa, a pored kojeg je i spomen-ploča partizanskim kuririma. Selom dominira nedavno obnovljena zgrada nekadašnje škole, a danas Spomen-dom prvog partijskog savjetovanja KPH za Istru, održanog u prosincu 1943. Na istoj zgradi nalazi se i spomen-ploča o prvoj školi na hrvatskom jeziku nakon talijanske okupacije, jer je nakon uspostave fašističke diktature 1924. bilo zabranjeno učenje na hrvatskom jeziku, a domicilno hrvatsko stanovništvo tretirano je kao građani trećeg reda. Dolazimo i do velikog spomenika palim borcima i žrtvama fašističkog terora, okruženog mirisnom lavandom. Preostale dvije spomen-ploče odnose se na žrtve poginule u bombardiranju i strijeljanju.

Geografska izoliranost Brgudca bila je pogodna za partizansku aktivnost, tako da je ovo selo bilo glavno sjecište partizanskih putova, centar oružanog ustanka i mjesto odakle je preko 90 posto Istrijana otišlo u partizane. Kapitulacijom Italije u rujnu 1943. kontrolu nad ovim teritorijem preuzimaju njemačke jedinice, koje u operaciji 'Braunschweig' u travnju i lipnju 1944. godine u nekoliko navrata pale i bombardiraju Brgudac i ubijaju ukupno 56 civila, mahom žena i djece, koji se nisu na vrijeme uspjeli pridružiti zbjegu. Sudbina Brgudca zadesila je i brojna druga sela na čičarijskoj visoravni, poput široj javnosti najpoznatijeg stradanja u selu Lipa, gdje se nalazi Memorijalni centar Lipa pamti. Ovi događaji iz 1944. obilježili su povijest spaljenih sela Žejana, Malih i Velih Muna, Vodica, Dana, Trstenika, Rašpora, Račje Vasi i Brgudca.

Brgudac je bio stočarsko selo s preko 400 stanovnika koji su se bavili zajedničkim uzgojem stoke, tako da su u jednom trenutku imali preko 3000 grla, te prodajom drva i proizvodnjom krbunice, drvenog ugljena, koji su žene noseći u košarama na glavi pješice transportirale u Opatiju i tamo prodavale. Danas u selu službeno živi stalnih 12 stanovnika i osmero onih koji najveći dio vremena provode ovdje. Među njima jedan od aktivnijih je SAŠA SITEH koji se ovamo preselio sa suprugom. Smatra da je danas najveći problem ove zajednice pitanje komunela, seoskih dobara koja su specifičan oblik zajedničkog vlasništva. Naime, još u 19. stoljeću mještani Čičarije kupili su od Austro-Ugarske Monarhije zemlju koju su zajednički koristili i međusobno nasljeđivali. Zbog nedorečenosti hrvatskih zakona država je zajednička zemljišta, nekadašnje komunele, počela upisivati kao javno zemljište, tretirajući komunele kao zemljišne zajednice. — Bio je to neki vid socijalističkog upravljanja. Sve pašnjake i šumu otkupili su mještani sela i to vlasništvo nitko nikada nije dirao, ni Austro-Ugarska ni Jugoslavija. Kada je došla Hrvatska, ispalo je da se prema važećem zakonu ovaj vid vlasništva ne može upisati i zamislite, sada je kao vlasnik upisana nepostojeća porezna općina Brgudac. Iza sebe imamo spor za koji smo dobili prvostupanjsku presudu u našu korist, što znači da je sud uvažio da se zemljište mora vratiti selu. Međutim, tada se u medijima počelo pisati kako smo najbogatiji zemljoposjednici u Hrvatskoj i počeli su se javljati oni koji nisu htjeli dati novac za tužbu. One koji su tužili državu sada su tužili oni koji u tome prije presude nisu htjeli sudjelovati. U međuvremenu, država se dva puta žalila na presudu i ona je na kraju oborena. Tako sada imamo spor koji se nikada neće riješiti. Škola, vodosprema, šuma, put – sve je upisano na nepostojeću poreznu općinu Brgudac i zbog toga ne možemo imati adekvatan infrastrukturni razvoj – objašnjava Siteh s

Spomen-ploča palim borcima i podsjećanju na 'narodnu revoluciju zbratimljenih naroda Jugoslavije'

kojim sjedimo ispred njegove kuće tik uz Spomen-dom.

Problem komunela je i u činjenici da su kao vlasnici kuća ili zemljišta upisane obitelji, a ne pojedinačni članovi. Mještani rješenje vide možda u tome da se umjesto udruge, koja ne može zakonski raspolagati zajedničkom imovinom, osnuje mjesni odbor koji bi onda postao vlasnik komunela i koji bi mogao na primjer naplaćivati eksploataciju šume i novac ulagati u lokalni razvoj.

U Brgudac vikendom, pogotovo u proljeće i jesen, dolazi velik broj planinara koji sve češće parkiraju gdje god stignu, što počinje nervirati mještane. Mnogi od njih zato koriste rana jutra za šetnju i uživanje u tišini. I to je, čini se, svima zajedničko – ljudi ovdje vole mir i svoje selo. Druga zanimljiva stvar je da su mnogi od njih umjetnici koji su nakon završenog fakulteta došli ovamo i, poput krajobraznog arhitekta PETRA BANDE koji proizvodi nadaleko poznatu maštovitu keramiku, donijeli odluku o ostanku.

NEKADA SU U Brgudcu postojale zajedničke radne akcije, brinulo se zajednički o sveću, ali danas nakon rata i promjene sustava mještani kažu da svatko gleda svoj osobni interes. Asfaltiranu cestu do sela svojevremeno je izgradila JNA zbog, kako lokalna priča kaže, generala i rođenog Brgučanina MILANA KLOBASA. Vlastitim sredstvima napravljen je vodovod koji crpi vodu iz lokalnog izvora, ali isti zahtijeva adekvatnu sanaciju jer je voda danas bakteriološki neispravna. U odnosu na razdoblje samoupravljanja, kada je zajednički interes bio prepoznat i kada su većinu stvari ljudi napravili dogovorno i putem samodoprinosu, danas velik problem nastaje već onda kada treba zamijeniti pumpu za vodu. O spomenicima se danas uglavnom brinu udruge antifašista, ali i lokalni stanovnici.

— Više nema generacije koja je držala do spomenika i sjećanja. Nije da mi ne držimo, ali je to danas drugačije. Stavimo i mi vijence, ali nema više onih koji su u njemačkim zločinima izgubili svoje bližnje. Školu je obnovila općina, a sada se ide u obnavljanje crkve. Od dvadesetak ljudi, većina nas je mlađih. I mi smo godinama vikendom dolazili u Brgudac i onda smo shvatili da nam se ne isplati plaćati podstanarstvo u gradu i da ćemo se ovamo preseliti. Do moje firme u Rijeci treba mi 40 minuta vožnje. Najbolje mi je zimi jer tada nema nikoga. Djece nema u selu – ne znam kako bi netko s djecom organizirao svoj ži-

vot ovdje i njihov odlazak u vrtić i školu. U Lanišću ima samo četvero djece do četvrtog razreda, dok ostali putuju u školu u Buzet. Ovdje ode jedna žarulja od rasvjete i onda moramo čekati da crkne još negdje kako bi je došli zamijeniti, jer nam kažu kako im se ne isplati dolaziti na Čičariju samo zbog jedne žarulje – objašnjava Saša Siteh, koji u svemu vidi pomake koji se dešavaju s novom načelnicom Lanišća ROBERTOM MEDICOM.

A tu dolazimo i do jedne specifičnosti ove općine. Na zadnjim izborima većina istarskih građana glasala je za IDS i Restart, dok su općine Lanišće i Sv. Petar u Šumi u kojoj je, kako kažu, 160 časnih sestara, većinski glasale za HDZ. Riječ je i o animozitetu koji desetljećima traje između Brgudca i Lanišća, a započeo je nepotrebnim ubojstvom svećenika MIROSLAVA BULEŠIĆA 1947. zbog odbijanja krštenja brgudačke partizanske djece. Bulešić je 2013. proglašen blaženikom, dok katoličkog svećenika u partizanima Šimu Milanovića, koji je ubijen 1943., Katolička crkva nikada nije priznala kao svoga, a kamoli učinila blaženikom.

Nacističkih i fašističkih zločina danas se odlično sjeća devedesetogodišnja NADA BRAJKOVIĆ, koja je 1944. imala četrnaest godina i koja je kasnije postala partizanski kurir za bolnicu Ljubicu.

— A je, svega se sjećam, i bombardamenta i kada su tu mitraljali. Tada ih je bilo osamnaest ubijenih, mahom žena i djece. Sjećam se i da smo bježali u šumu i tamo boravili po tri mjeseca jer smo se bojali da će nas poubijati. Znam da smo u šumi brali jako puno malina. Jedno jutro sadili smo krompir i moj otac je dobro primijetio da će biti bombardiranja, i odmah su pale prve bombe koje su ubile

A je, svega se sjećam, i bombardamenta i kada su tu mitraljali. Tada ih je bilo osamnaest ubijenih, mahom žena i djece – govori Nada Brajković i dodaje kako se i danas sjeća lica njemačkog pilota koji je u niskom letu na Brgudac ispustio smrtonosni teret

jednu djevojčicu koja je imala navršena tek tri mjeseca. Sjećam se da smo noću partizanima nosili hranu. Bilo je jako teško i puno naših Istrijana je stradalo. A to vaše pitanje o razlici između Lanišćana i Brgučana, pa da, potpuno smo drugačiji, oni su kajkavci, a mi smo čakavci – uz smijeh nam govori baka Nada.

Dodaje kako se i danas sjeća lica njemačkog pilota koji je u niskom letu ispustio smrtonosni teret na ovo selo. Nakon rata sa suprugom je živjela u Puli, da bi se u mirovini vratila natrag u Brgudac.

A to je jedno lijepo, ali netipično selo. Kao i većina drugih čičarijskih sela, godinama je ostalo zatvoreno prema vanjskim utjecajima, što je doprinijelo i njihovom nestanku. Danas na cijeloj teritoriji općine Lanišće živi tek 329 stanovnika, a općinski proračun iznosi 1,7 milijuna kuna. Riječ je o ekonomski i demografski devastiranom kraju kojem nadu daju tek povratak spomenutih mladih obitelji i potencijalni razvoj turizma. Iako daleko od razvijene Istre, nekretnine su ovdje na cijeni, što neće olakšati povratak, dapače, dodatno će ga zakomplicirati. O teškom životu Brgučana govori i jedini spomenik koji nije partizanski, a nalazi se izvan sela i na njemu piše: 'Do ove gorice ispraćali smo svoje najdraže kad su šli delat u tuđinu, kad su šli va sudačiju. Tu smo se pozdravili, tu se dosti suza prolilo, ali se boga i puno vina popilo.' ■

Nada Brajković 1944. je imala 14 godina

Era neodgovornosti

Izvorište neodgovornog ponašanja na međunarodnoj političkoj sceni nedvojbeno su Trumpove Sjedinjene Države. Sve američke optužbe na račun Rusije i Kine, a na red će kad-tad doći i EU, počivaju na tvrdnjama izrečenima bez predočenja ikakvih čvrstih dokaza

NAKON višegodišnjeg najavljanja britanski je parlament objavio rezultate 'neovisnog' istraživanja o utjecaju Rusije na politička zbivanja u Ujedinjenom Kraljevstvu. Ključni se zaključak svodi na sljedeće: 'To što su nam do sada govorili (a riječ je o britanskoj vladi i obavještajnim službama) kako nema dokaza da se Rusija miješala u naše izbore, nikako ne znači da tih dokaza nema. To samo znači da oni koji su to trebali učiniti, te dokaze nisu ni tražili.' Iz čega slijedi decidirana tvrdnja: Rusija se itekako miješa (la), pa i u referendum o tzv. Brexitu, a vlada je temeljito podcijenila opasnost toga miješanja.

Ima li za sve to ikakvih dokaza? Nema, jer tvrdnja kako dokazi sigurno postoje, ali ih se nije ni tražilo, nije ama baš nikakav dokaz. Da ne bi bilo zabune, utvrdimo gradivo: bilateralni odnosi Velike Britanije i jedne od najmoćnijih država svijeta – a Rusija to jest, mada primat u nošenju titule supersile imaju Sjedinjene Države – dovode se u pitanje samo zbog tvrdnje kako dokaza o ruskome miješanju u britanska politička zbivanja sigurno ima, ali, eto, nisu pronađeni. Ili drugim riječima: mada nemamo dokaza o vašem miješanju, mi znamo da se vi miješate, a to što dokaza nema, znači samo da ih se nije ni tražilo. Činilo nam se nužnim to prezentirati ovako opširno, naprosto da bi se shvatilo kako je svijet na početku 21. stoljeća ušao u eru neodgovornosti.

Objaviti takav izvještaj, s takvim tvrdnjama i zaključcima, smatralo bi se još ne tako davno ne samo neozbiljnim nego i krajnje neodgovornim, s potencijalno opasnim posljedicama. Dodamo li, međutim, tome činjenicu kako je izvještaj objavljen upravo uoči posjeta šefa američke diplomacije MIKEA POMPEA Londonu, stvar postaje jasnija, mada ne i manje opasna. Dapače, postaje još opasnija. Izvorište neodgovornog ponašanja na međunarodnoj, ali i na nacionalnoj političkoj sceni, nedvojbeno su TRUMPOVE Sjedinjene Države. Sve američke optužbe, najprije na račun Rusije, sada sve više Kine, ali na red će doći – nemojmo o tome imati nikakvih iluzija – i Evropska unija, počivaju na tvrdnjama izrečenima bez predočenja ikakvih čvrstih dokaza. 'Mi smatramo', 'naša obavještajna zajednica je uvjereni', 'ako nisu oni, a tko bi drugi', to su formulacije što se javnosti izluđenoj, ali i dezorijentiranoj prividom potpune informiranosti putem društvenih mreža, nude umjesto dokaza. U prijevodu: tako je kako mi kažemo, ne zato što imamo dokaze za svoje tvrdnje nego zato što to mi kažemo! U malo sofisticiranijoj verziji: naravno da imamo dokaze, ali ih u interesu nacionalne sigurnosti ne možemo objaviti, pa nam morate vjerovati na riječ.

Mike Pompeo i Donald Trump (Foto: Yuri Gripas/ABACA/PIXSELL)

Ista matrica upotrijebljena je kada je Britanija optuživala Rusiju zbog pokušaja atentata na bivšeg ruskog obavještajca SERGEJA SKRIPALA i njegovu kćer. Nikada nijedan čvrst dokaz nije predočen, u samoj medijsko-propagandnoj prezentaciji cijeloga slučaja bilo je niz u najmanju ruku čudnih i upitnih pojedinosti, Skripalovi (koji nisu umrli, mada se inicijalno tvrdilo kako su na umoru) misteriozno su nekamo nestali, ali se podatak da su ih ruski agenti po nalogu PUTINA pokušali ubiti bojnim otrovom danas koristi i provlači kroz publicistiku (ali i politiku!) kao dokazana činjenica. Pritom je, zbog te nedokazane priče, Britanija već tada zahladila svoje odnose s Rusijom, a Amerika uvela dodatne sankcije Rusiji (slijedila ju je, mada ne oduševljeno, i EU). Neodgovorno? U najmanju ruku. I neodgovorno i opasno.

Amerika vodi harangu protiv kineskog komunikacijskog diva Huawei. Svakome sposobnom za još iole logično zaključivanje razlog je jasan. Huawei je na svjetskom tržištu opasan konkurent Amerikancima. Pa ćemo, kažu vašingtonski stratezi, zaboraviti sve tlapnje o slobodnom tržištu, o konkurenciji koja potiče kvalitetu i tome slično, i posegnut ćemo za najjačim oružjem kako bismo konkurenta eliminirali – proglasit ćemo ga prijateljom za nacionalnu sigurnost, a usput ćemo lansirati i priče o štetnosti za zdravlje mreže 5G u kojoj upravo Huawei

ima značajnu ulogu. Tko ne nasjedne na jedno, nasjest će na drugo. Pa onda britanska vlada revidira raniju odluku i praktički izbaci Huawei s tržišta Ujedinjenog Kraljevstva, a Mike Pompeo po dolasku u London pohvali Britance zbog te odluke, upadajući u pravu frojdovsku zamku. Kaže on, bez da ga je itko pitao, kako je to odlična odluka koju Britanci nisu donijeli zato što je to Washington od njih tražio, nego zato što su pametni (!). I opet krajnje neodgovorno zaoštavanje odnosa s Kinom što ga Amerikanci nameću i saveznicima. A da će ono imati posljedice, vidi se po načinu na koji je Kina (promptno i recipročno) reagirala na američku odluku o zatvaranju kineskog konzulata u Houstonu: osim floskule o 'zaštiti američkog intelektualnog vlasništva', ni tu SAD nije ponudio nikakve konkretne razloge i dokaze.

Jednako tako, bez ikakvih dokaza, čak protivno notornim činjenicama koje ih demantiraju, Amerikanci su upeli sve sile da spriječe realiziranje projekta plinovoda Sjeverni tok 2 kojim bi ruski plin dolazio u Njemačku, ali i u Evropu, tvrdeći kako bi time bila zapečaćena energentska ovisnost Evrope o Rusiji. Brojke govore nešto drugo, ali koga briga za brojke. Amerikanci traže tržište za svoj ukapljeni plin (skuplji od ruskoga!) pa stoga konkurenta valja eliminirati. Bi

li time Evropa došla u energentsku ovisnost o Americi, to kao da nikoga ne zanima. Tu Washington igra na sve ili ništa i najavljuje sankcije za 120 evropskih tvrtki što rade na plinovodu, a to je već ekstremno neodgovorno i opasno. Ostaje da se vidi hoće li objektivno razjedinjena, a formalno ujedinjena Evropa imati snage oduprijeti se trgovcu iz Bijele kuće kojemu su iz unutarnjopolitičkih razloga, uoči izbora, potrebna krizna žarišta ne bi li se pokazao kao jak predsjednik. O tome je li neodgovorno (i užasno opasno) gurati dobar dio svijeta na kurs konfrontacije bilo s Rusijom, bilo s Kinom, a zbog (mogućeg) vlastitog uspjeha na izborima, suvišno je i razmišljati.

Kao što je gotovo suvišno baviti se 'trumpijadama' u kontekstu pandemije. Trump je krizu najprije podcjenjivao (baš kao i brazilski predsjednik BOLSONARO i britanski premijer JOHNSON), onda je uzeo na sebe da naciju upućuje što i kako da radi, sto tisuća mrtvih proglasio je unaprijed 'dobro obavljenim poslom', da bi sada 'mudro' proreкао kako će biti još lošije prije no što postane bolje, a nošenje maske kao zaštite od 'kineskog virusa', čemu se uporno opirao, proglasio 'patriotskim činom'. Pritom i dalje pregovara s farmaceutskim tvrtkama koje traže cjepivo protiv Covida-19, ne bi li ga osigurao za svoju zemlju (za ostatak svijeta, koga briga). I ne prekida agitiranje protiv Svjetske zdravstvene organizacije koja bi upravo u postojećim uvjetima trebala biti krovna organizacija za borbu protiv pandemije i za koordiniranje te borbe (kao što je svojedobno predlagao kineski predsjednik!). Neodgovorno? Bez i najmanje dvojbe.

A na domaćoj sceni, tek u naznakama, neodgovorno je hvaliti se uvjerljivom većinom ostvarenom na parlamentarnim izborima, pri čemu je relativni pobjednik tih izbora osvojio tek 16,7 posto glasova od ukupnog broja onih što ih obuhvaća biračko tijelo. Neodgovorno je odbijati suočiti se s rastućom plimom povijesnog revizionizma zbog koje ćemo imati nekoliko generacija odgojenih i 'obrazovanih' u neznanju o prošlosti vlastite zemlje. Neodgovorno je oslanjati se na režime poput ORBANOVOG i dobrohotno zaptvarati oči pred očitim pretenzijama njegove Mađarske prema dijelovima hrvatskog teritorija. Neodgovorno je odnose sa susjednom BiH svesti na odnose s Hrvatima u toj zemlji. Neodgovorno je ne priznavati promašaje iz prošlosti, tipa privatizacije i pretvorbe. Neodgovorno je, a u krajnjoj konzekvenci i opasno, nemati razrađenu dugoročnu viziju unutarnje i vanjske politike (i supstituirati je borbom za osvajanje i ostanak na vlasti). Jest, neodgovorno je, neozbiljno i opasno, ali barem po tome Hrvatska je dio svijeta u kojemu živimo. ■

Vučić sam na svijetu

Vučiću se nikad nakon izbora nije žurilo da u funkciju stavi parlament i vladu, a sada je u poziciji da mora odlučiti hoće li se naprednjaci osamiti na vlasti ili će je formirati sa SPS-om i SPAS-om, što bi pak značilo da opoziciju u parlamentu, makar formalnu, neće imati

SRPSKI parlament konstituirat će se sljedećeg tjedna, a vladu će izabrati u drugoj polovici kolovoza. Za dio srpske javnosti kilavo konstituiranje parlamenta i još kilavije formiranje vlade samo su dodatni dokazi da su VUČIĆEVI naprednjaci zatrli višestranačje i parlamentarizam u Srbiji. Srpska napredna stranka na izborima je osvojila dvotrećinsku većinu, a ipak će potrošiti skoro čitavo ljeto da zaokruži zakonodavnu i izvršnu vlast. Srpskim medijima nije promaklo da je HDZ nakon relativne izborne pobjede i s najtanjom mogućom parlamentarnom većinom to ekspresno obavio, iako su izbori u Hrvatskoj održani tjedan dana kasnije nego u Srbiji. No mediji istovremeno podsjećaju da se apsolutnom lideru naprednjaka Aleksandru Vučiću i u prošlosti nakon izbornih pobjeda nije žurilo da u funkciju stavi parlament i vladu. I do sada je postizborno razdoblje koristio da na tihoj vatri lagano peče ne samo potencijalne koalicijske partnere nego i stranačke suradnike koji se natječu za funkcije u vlasti. Vučić tim roštiljanjem partnera i suradnika održava i učvršćuje svoju osobnu političku moć u stranci i državi.

No ovaj put za njega su stvari postale složenije nego što su bile poslije svih dosadašnjih izbora. Apsurdno je pritom da se u složenijoj situaciji našao nakon najuvjerljivije naprednjačke izborne pobjede i osvajanja dvotrećinske parlamentarne većine. Ishod izbora Vučića je doveo u poziciju da mora odlučiti hoće li njegov SNS u parlamentu imati makar formalnu opoziciju ili će vladu i ovaj put formirati zajedno s DAČIĆEVIM socijalistima, zastupnicima nacionalnih manjina i novopridošlom parlamentarnom strankom SPAS, odnosno sa skoro svim parlamentarnim zastupnicima i njihovim stranačkim klubovima. Ako se odluči za potonju verziju, opoziciju u parlamentu neće imati.

Kako je spuštanjem izbornog praga neposredno prije izbora pokušao izbjeći situaciju u kojoj se sada našao, Vučić je očito svjestan svih mana totalne kontrole zakonodavne i izvršne vlasti koju mogu ostvariti njegovi naprednjaci. Opoziciju u parlamentu neće imati, ali će je imati izvan parlamenta, i to sve brojniju i raznorodniju jer se već počela širiti ne samo među izvanparlamentarnim opozicijskim strankama nego i među nevladinim organizacijama, društvenim pokretima, cehovskim udruženjima, skupinama nezadovoljnih građana... Ako pak vladu formira samo s predizbornim koalicijskim partnerima, u prvo vrijeme će u Dačićevom SPS-u i Šapićevom SPAS-u imati formalnu opoziciju, ali s vremenom će ih sve više gubiti kao partnere jer će se i oni radi političkog preživljavanja okretati na opozicijsku stranu, gdje će tražiti nove partnere za sljedeće

izborne utakmice, ali i podršku za odluke i politike suprotne onima koje će provoditi naprednjaci. U tom bi slučaju Vučićevi naprednjaci već na predsjedničkim izborima za dvije godine bitno okljaštrili svoj koalicijski potencijal i Vučić bi se kao njihov kandidat natjecao sam protiv svih. Ako se SNS odluči već sada osamiti na vlasti, dodatno će pogurati povezivanje i okrupnjavanje opozicijske scene, prvo one izvanparlamentarne, ali s vremenom i njezino makar djelomično povezivanje s parlamentarnom opozicijom koja to nije željela biti, ali bi odlukom naprednjaka bila izbačena iz vlasti i htjela – ne htjela morat će hodati opozicijskom stranom ulice.

U izbornoj noći, proglašavajući trijumfalnu izbornu pobjedu, Vučić je najavio da će pokušati u vladu uvrstiti i pojedine članove opozicijskih stranaka koje nisu uspjele preskočiti izborni prag. I do sada je prakticirao uključivanje nestranačkih pojedinaca i prebjega iz drugih stranaka u vladin kabinet, ali tom političkom kozmetikom nije uspio prodati priču o pluralnoj vlasti, štoviše, dodavao je dokaze o autoritarnom karakteru svoje vlasti jer je toliko moćan da može, kao nekad TUDMAN u HDZ-u, odlučivati i mimo volje i interesa svoje stranke i njezinih članova i čelnika. I to je vjerojatno jedan od krupnijih razloga zbog kojih Vučić sporovozno ide u formiranje parlamenta i vlade. U srpskim medijima skoro da i nema informacija o tome što se u SNS-u događa poslije izbora, iako im ne promiču ni najmanja iskrenja u

drugim političkim strankama, pa i u SPS-u i SPAS-u dok čekaju da Vučić odluči hoće li biti dio vlasti ili opozicija. I ono malo što se do javnosti iz SNS-a probije, poput zagovaranja dijela njegovih čelnika da sami, bez SPS-a i SPAS-a, formiraju vladu, može se tumačiti i kao Vučićovo trbuhozborenje i priprema terena za proglašavanje odluke koju je već donio. Slično je i s naprednjačkim licitiranjem kandidata za budućeg premijera i članove vlade jer malo tko može proći na te funkcije bez Vučićevog blagoslova.

No prošloga je tjedna medijsku pažnju privukla vijest da je Vučić u jeku konzultacija o konstituiranju parlamenta i izboru vlade obavio razgovor sa svojim prethodnikom na funkciji predsjednika stranke i države TOMISLAVOM NIKOLIĆEM. Moguće je da je taj razgovor bio rutinski, kao što tvrdi Nikolić, ali moguće je i da je Vučić u razgovoru s njim testirao neka od svojih rješenja kako bi izbjegao negativne unutarstranačke reakcije, jer u ovome trenutku veći politički lomovi u SNS-u mogli bi ugroziti njegovu vlast više nego sve ono što poduzima razmrvljena i razjedinjena opozicija. Nikolić je po svoj prilici još uvijek utjecajan među naprednjacima, pa Vučiću ne bi valjalo da se nade među nezadovoljnicima i povede ih u sukob s njim. Nezadovoljstvo u SNS-u koje

Opet je najavio povlačenje s dužnosti stranačkog predsjednika – Aleksandar Vučić (Foto: Miloš Tešić/ATA Images, PIXSELL)

bi eventualno zaživjelo u procesu formiranja vlasti ne može na kraće staze ugroziti Vučićevu poziciju, ali u dužem razdoblju može se izroditi u političke sukobe koji se masovnim strankama-pokretima, kakav je i SNS, najčešće o glavu obijaju na izborima. Vučićevo stalno odlaganje najavljenog povlačenja s funkcije predsjednika SNS-a sugerira da itekako pazi kad će i ako će nekome drugome prepustiti neposrednu kontrolu stranačke organizacije i hijerarhije, jer iz nje crpi glavnu svoju političku moć i kao predsjednik države, čije su ustavne ovlasti minorne u odnosu na moć i utjecaj koje sada stvarno ima u sustavu vlasti i svim njezinim institucijama.

Vučić je i ovih dana još jednom najavio povlačenje s dužnosti stranačkog predsjednika. Gotovo je sigurno da će se to dogoditi tek nakon što se uvjeri da slaganjem novog parlamenta i vlade nije izazvao veće pukotine u stranci i raspirio nezadovoljstvo među njezinim članovima, ali i u vrh stranke doveo odatne mu ljude. Kako je već uoči izbora najavio značajno pomlađivanje naprednjačkih ljudi u tijelima vlasti i brojnije kadrovske promjene u vladi i parlamentu, mora odlučiti tko će biti novi ljudi u vlasti, ali i zbrinuti one koji iz nje odlaze kako bi izbjegao da se njihovo nezadovoljstvo gomila u SNS-u. Njihovim zbrinjavanjem pokazao bi i da ne pušta olako ljude niz vodu kad mu više nisu potrebni. To mu je pak važno ako doista želi u izvršnu vlast privući sposobne nestranačke i ljude iz drugih stranaka, pogotovo sad kad se na primjeru liječnika iz zdravstvenog kriznog štaba za borbu protiv koronavirusa pokazalo da je suradnja s njim i više nego rizična jer i na njih navlači bijes i nezadovoljstvo koji su ponajprije usmjereni prema Vučiću i njegovu stilu vladanja.

Zbog svega toga, sporo formiranje parlamenta i vlade ovaj je put za Vučića i njegovu stranku puno složenije i zahtjevnije od vaganja je li politički isplativije nastaviti suradnju sa SPS-om ili ga poslati u opoziciju, pa nastaviti vladati sam i na ne tako daleke predsjedničke izbore ići s drastično politički prepolovljenim i sukobljenom društvom i biračkim tijelom. Rizik je tim veći zato što će se vlast do sljedećih izbora morati izboriti s epidemijom koronavirusa i posljedicama koje će ona ostaviti na ekonomiju zemlje, a tu su i pregovori o normalizaciji odnosa s Prištinom, pristupni pregovori s EU-om i mnoge druge prepreke o koje se vlast lako može saplesti. Pogotovo sada nakon što je najveći dio opozicije ostao izvan parlamenta i efikasnu političku borbu s Vučićevim naprednjacima može voditi samo na ulici, na kojoj i brojni građani nezadovoljni vlašću naprednjaka sve češće pokušavaju istjerati svoju političku pravdu. ■

INTERNACIONALA

Topljenje
planeta

Zbog katastrofalnih posljedica klimatskih promjena na Antarktici se topi najveći ledenjak, Sibir se bori s požarima, a znanstvenici upozoravaju na izumiranje polarnog medvjeda

PRVI put u povijesti znanstvenici su otkrili aktivno curenje metana s morskog dna na Antarktici. Budući da je metan staklenički plin koji grije planet mnogo više nego što to čini ugljični dioksid, riječ je o pojavi koja će utjecati na ubrzavanje procesa globalnog zagrijavanja. Rizik od mogućnosti curenja tog plina već dugo brine znanstvenike, koji su ranije ustanovili da ga pojedini mikroorganizmi konzumiraju i tako sprječavaju njegov odlazak u atmosferu. No kako se navodi u radu troje znanstvenika objavljenom prošlog tjedna u časopisu *The Royal Society*, to nije slučaj na Antarktici. 'Nemamo dobre vijesti. Mikrobima je tamo trebalo više od pet godina da se uopće počnu pojavljivati, a čak i tad je metan nastavio ubrzano curiti s dna', rekao je za *The Guardian* ANDREW THURBER, profesor sa Sveučilišta države Oregon koji je sudjelovao u istraživanju.

Ogromne količine metana nalaze se pod morskim ledom, a procjenjuje se da se na teritoriju Antartike nalazi četvrtina ukupnih prirodnih zalih tog plina. Američka svemirska agencija NASA je 2018. upozorila da na ubrzavanje procesa curenja utječe topljenje leda te da se takve pojave ranije nisu uzimale u obzir prilikom izrade klimatskih projekcija. 'Naši rezultati sugeriraju da se točnost budućih globalnih klimatskih projekcija može poboljšati računanjem vremena koje će mikrobnim zajednicama trebati da reagiraju na nove količine metana', zaključili su znanstvenici u časopisu *The Royal Society*.

Curenje metana s morskog dna u vodu oko Antartike ronici su prvi put uočili 2011. u Rossovom moru. Kako bi detaljnije proučili ovu pojavu, na isto mjesto su se vratili pet godina kasnije. Budući da se Rossovo more još uvijek nije značajnije zagrijalo, istraživači smatraju da na taj proces ovaj

put najvjerojatnije nije utjecalo globalno zagrijavanje. No ni tu hipotezu neće moći testirati u kratkom roku jer je njihov daljnji rad usporila pandemija koronavirusa.

Znanstvenici su ranije ovoga mjeseca upozorili i na opasnost od otapanja glečera Thwaites, koji se na zapadnom dijelu Antarktike proteže na površini od 120.000 kvadratnih kilometara. Početkom godine tim istraživača prvi je put uočio prisutnost tople vode u vitalnoj točki tog ledenjaka, koji mnogi nazivaju glečerom sudnjeg dana. Njegovim naglim otapanjem nivo svjetskih mora podigao bi se za više od pola metra, nakon čega bi se u ocean urušili i drugi ledenjaci zapadne Antarktike, pa bi nivo ubrzo porastao za dva do tri metra. Posljedice toga bi za mnoge obalne gradove bile katastrofalne. Posljednja mjerenja pokazala su da je temperatura mora na tom mjestu nešto već od nula Celzijevih stupnjeva, što je za dva stupnja toplije od prosječne temperature na tom dijelu. 'To je jako loša vijest jer na takvom području ledenjak neće moći opstati', rekao je DAVID HOLLAND, jedan od znanstvenika koji je proveo istraživanje.

Nivo mora nije se mijenjao dvije tisuće godina, odnosno sve do industrijske revolucije i pojačanog korištenja fosilnih goriva, što je utjecalo na porast emisije ugljičnog dioksida. Godišnja stopa porasta razine mora otprilike se udvostručila od 1990., a na tu pojavu utjecala je činjenica da se Antartika i Arktik zagrijavaju brže od ostatka svijeta. Na Arktiku su ove godine temperature dosegle rekordne razinu – u lipnju je u Sibiru zabilježeno 38 Celzijevih stupnjeva. Takve temperature izazvale su brojne požare, zbog čega su ruske vlasti u sedam regija morale proglasiti izvanredno stanje.

Ubrzano otapanje leda ostavlja utjecaj i na brojne životinjske vrste. Ukoliko se globalno zagrijavanje nastavi postojećim tempom, znanstvenici upozoravaju da bi polarni medvjedi mogli izumjeti do kraja ovog stoljeća. Otapanje morskog leda prisililo bi te životinje da se presele na kopno, gdje bi ostale bez dominantnog izvora hrane. Smanjenje

unos nutrijenata u kratkom razdoblju bi dovelo do drastičnog pada njihove reprodukcije i utjecalo na njihovo preživljavanje. 'Ako emisije stakleničkih plinova nastave rasti u skladu s dosadašnjom praksom, vrlo je mala šansa da polarni medvjedi opstanu bilo gdje u svijetu, osim možda na vrlo visokom Arktiku. Čak i ako emisije smanjimo na umjerenije razine, izgubit ćemo, nažalost, dio te populacije, posebno one koja obitava na samom jugu', upozorio je PETER K. MOLNAR, glavni autor studije koja je objavljena u časopisu *Nature Climate Change*.

■ Tamara Opačić

Stručnjak
za gušenje

USUSJEDNOJ Mađarskoj vlast premijera VIKTORA ORBÁNA i njegovi saveznici nastavljaju s gušenjem nezavisnih medija. Prošlog je tjedna tako troje vodećih urednika i preko 70 novinara vodećeg portala *Index.hu* dalo otkaz u znak prosvjeda zbog smjene glavnog urednika SZABOLCSA DULLA, zbog čega su i tisuće stanovnika Budimpešte izašle na ulice. Prema Dullu i njegovim kolegama, uprava tvrtke nastojala im je nametnuti novi poslovni model koji bi uredništvu ostavio vrlo malo kontrole što se tiče etičkih i profesionalnih standarda na portalu. Tom se planu Dull uporno opirao te je upućivao i javne poruke o žestokim pritiscima na *Index*.

U travnju je 50-postotni udio u tvrtki koja kontrolira *Index*ove prihode kupio MIKLÓS VASZILY. Riječ je o biznismenu bliskom Orbánu koji je već 2014. kupio jedan *online* medij koji je potom pretvoren u provladinu platformu. Lako je moguće da Orbánovi planovi neće stati na pacificiranju *Indexa*. Vlasnik druge preostale veće medijske grupe koja nije pod kontrolom vlasti – riječ je o 24hu – ZOLTÁN VARGA u intervjuu *Politici* požalio se da je Budimpešta pokrenula sustavu kampanju diskreditiranja njegove tvrtke. 'Izlaze članci o tome da ne plaćam poreze, da sam loša osoba, da loše plaćam zaposlenike. Miješaju se u moj privatni život, stalno sam na TV-u', kaže Varga, čiji *Central Media Group* doseže 7,5 milijuna ljudi svakog mjeseca.

Inače, 2016. je ugašen najveći opozicijski list *Népszabadság* i to nakon objave serije članaka o korupcijskim aferama bliskih Orbánovih suradnika. Potom je 2018. organizirano spajanje više od 400 medija u jedan konglomerat lojalan vlastima. Krajem 2019. Reporteri bez granica opisali su nivo kontrole medija od vlasti kao 'do sada neviđen u zemlji članici Europske unije'. Sama EU je u borbi protiv erozije pravne države i liberalnih sloboda u Mađarskoj i Poljskoj, raznim rezolucijama unatoč, do sada uglavnom iskazivala tek vlastitu bespomoćnost. Upitno je i hoće li biti išta od povezivanja financijske pomoći Unije za oporavak od krize uzrokovane pandemijom koronavirusa s održavanjem neovisnosti sudstva, medijskih i građanskih sloboda. Ukratko, lako je moguće da se mađarskim medijima spremaju još mračniji dani.

■ J. Bakotin

KRATKO I JASNO

Beograd će
biti osakaćen

Da li vas je iznenadila najava da će imena beogradskih ulica po gradovima iz nekađanje države biti promjenjena ako znamo da taj trend traje godinama?

Ova vlast me uvek iznenadi. Bez obzira na to što se od nje sve može očekivati, opet stane pamet kad krenu inicijative. Tačno je, imali smo mi razne masakre na imenima beogradskih ulica. Posle MILOŠEVIĆEVOG pada promenjeno je oko 900 imena, čime se prekrajala istorija Drugog svetskog rata. Najsmješnije je bilo što su uzeli i ulice generala Crvene armije, pa su onda to morali da vrata kad se PUTIN naljutio. Ali ovo je sada potpuno novo, jer je Beograd do sada odoleo i tokom 1990-ih i posle sačuvaov jugoslovenske toponime. Bili smo na to ponosni govoreći da je bar tu zadržao otvorenost i širinu. Kad, evo sad odjednom neko se setio da to smeta! Ovo čak nije ni nacionalizam. Jer nacionalizam ima svoju imperijalnu dimenziju, on hoće nove prostore, on se širi. Ovo je samoizolovanje, iskakanje iz sopstvene geografije i istorije. Neki kompleks niže vrednosti, zatvaranje. Ukratko – samodestrukcija.

Kako komentirate objašnjenje zamenika gradonačelnika Gorana Vesića da, ako već u tim gradovima nema beogradske ulice, onda nema potrebe da ni Beograd ima ulice koje nose imena tih gradova?

On je to čak nazvao reciprocitetom, kao da je u pitanju neka diplomatska taktika! Tipa – ako su mi oni odsekli prst, drugi ću odseći sam sebi. Često se ovde dešavalo da sebi nanese najveću štetu pokušavajući da drugima nešto smestite. Jer koga briga kako se zovu ulice u Beogradu. Niko se neće ni osvrnuti, ali će Beograd biti osakaćen, njegov pokušaj da bude veliki grad biće sasećen, a grad sveden na palanku koja ne vidi preko plota.

Projektom 'Ko je prvi počeo – istoričari protiv revizionizma' tražili ste da se ulice ne imenuju po zločincima. Da li je apel stigao do institucija?

Naravno da nije. Nismo mi ni mislili da hoće, ali je nama, istoričarima iz zemalja bivše Jugoslavije, bilo bitno da se oglasimo i da javno kažemo vlastima da znamo zašto se igraju istorijom, zašto je masakriraju čim im zatreba da podignu emocije, da građanima ponude strast umesto stvarnih rezultata. A ta igra istorijom je jako opasna, videli smo 1990-ih do čega je dovela.

■ Dejan Kožul

Vrsta pred izumiranjem
(Foto: Ulf Mauder/DPA/
PIXSELL)

Trump protiv gradova

Slanjem pripadnika militarizirane savezne policije na prosvjednike Trump potiče kaos i pokušava igrati na kartu proizvodnje neprijatelja, nadajući se da će tako preokrenuti opadajuću podršku građana

SUOČEN s deset do petnaestpostotnim zaostatom za JOEOM BIDENOM u anketama o preferencijama američkih birača na predsjedničkim izborima 3. studenoga, DONALD TRUMP povlači sve radikalnije poteze. Nakon što se prije desetak dana u intervjuu konzervativnoj TV kući Fox News odbio izjasniti hoće li prihvatiti izborne rezultate ukoliko pobijedi Biden – 'Ja ne gubim, to su lažne ankete. Vidjet ću što ću odlučiti', rekao je – američki je predsjednik poslao dodatne stotine pripadnika militarizirane savezne policije u Portland u Oregonu, gdje još uvijek traju prosvjedi vezani uz pokret Crni životi vrijeđe (Black Li-

ves Matter), za koje je povod bilo policijsko ubojstvo GEORGEA FLOYDA krajem svibnja. 'Savezni policajci u maskirnoj odjeći odvlače prosvjednike u zamagljene kombine ili ih tuku palicama, ispaljuju na njih suzavac ili granate za omamljivanje: najnovije slike Portlanda šokirale su naciju. Mnogi bi građani željeli vjerovati da se takvo nasilje događa samo u zemljama kao što je bio Čile pod PINOCHETOM, ali u stvarnosti su slike iz Portlanda u potpunosti američke', pisao je prije nekoliko dana Los Angeles Times. Brojni pripadnici policijskih snaga upotrijebljenih u Portlandu dio su granične policije, koja je prijašnjih godina čak slana u Irak i Afganistan. 'Granična policija već duže vremena nekontrolirano koristi svoju moć u mnogo većem opsegu no što većina građana sumnja. Upotreba specijalnih snaga u Portlandu trebala bi natjerati Kongres

Najnovije slike iz Portlanda šokirale su naciju (Foto: Caitlin Ochs/Reuters/PIXSELL)

da ograniči predugo tolerirano korištenje te moći', nastavlja list.

Trump, međutim, ima druge planove: najavio je *surge*, odnosno 'navalu' – riječ je o terminu koji se koristio u iračkom ratu – korištenja saveznih policijskih snaga, izravno prijeteći gradovima kao što su Chicago ili Albuquerque u kojima su na vlasti demokrati, navodno zbog toga što njima divlja 'rulja' te 'pate od nasilnih zločina'. U predsjednikovom rječniku se također sve češće pojavljuje sintagma 'lijevi anarhisti', koji su navodno krivi za sve nered. Osim toga, posljednjih je mjeseci intenzivirao sukob s Kinom.

Donald Trump, ukratko, potiče kaos te pokušava igrati na kartu zakona i reda – *law and order*, teorija urota i proizvodnje neprijatelja, nadajući se da će tako preokrenuti opadajuću podršku građana. Situacija, međutim, u samim Sjedinjenim Državama ne izgleda najbolje: broj preminulih od koronavirusa premašio je 150 tisuća, 30 milijuna Amerikanaca ostalo je bez posla, a pet milijuna bez zdravstvenog osiguranja. S 330 milijuna stanovnika SAD bilježi približno 60 tisuća novih slučajeva dnevno, dok Europska unija, koja broji 446 milijuna građana, ima jedva sedam tisuća dnevnih slučajeva. Trumpu se, ukratko, o glavu obija katastrofalno upravljanje krizom koronavirusa, a pritom su zemlju pogodile još dvije simultane krize: ona ekonomska koja sve više pogađa srednju klasu i masovni prosvjedi zbog policijskog nasilja.

Osim toga, nedavno su Trumpov bivši savjetnik JOHN BOLTON i njegova nećakinja MARY TRUMP objavili knjige u kojima ga prikazuju kao 'mentalno nesposobnog'. Pojedini anketni stručnjaci upozoravaju da Trumpa ne treba još otpisati: 2016. je New York Times čak i na sam dan izbora šanse HILLARY CLINTON procijenio na 85 posto. No suočen sa šansom poraza, Trump je možda spreman navijestiti rat i samoj Americi. 'Američki predsjednik koji negdje u svijetu pokreće rat kako bi pobijedio na izborima koje već drži izgubljenima – to je scenarij poznat posjetiteljima kina. No američki predsjednik koji, kako bi preokrenuo izbornu kampanju, prijeti ratom američkim gradovima? To je neviđeno', piše njemački Der Spiegel. Potom dodaje: 'Barem je tako bilo do sada.'

■ Jerko Bakotin

Vlada Kantona Sarajevo dala je podršku ovogodišnjoj Povorci (Foto: Aleksandar Knežević/HaloPix/PIXSELL)

obezvrjeđuju i tjeraju na još veću marginu. To ne smije biti slučaj jer ljudska prava moraju biti zagarantovana, a ne dovođena u pitanje svaki put kad se dogodi neki novi problem u društvu – rekla nam je LEJLA HUREMOVIĆ, članica organizacionog odbora druge bh. Povorke ponosa, i dodala da problem nisu nestali tokom epidemije.

— Nažalost, nasilje i diskriminacija su se povećali. Doživljavamo nasilje i nejednak tretman i u četiri zida, i na ulici, u javnim institucijama, u školama, u kaficima, te je izlazak na ulicu nužna potreba borbe. U zadnjih pet mjeseci, otkad je pandemija prisutna u našem društvu, svjedočimo nizu protesta i javnih događaja koji su održani. Smatramo da je i naše ustavom zagarantovano pravo na slobodu okupljanja legitimno i neophodno, imajući u vidu u kakvom okruženju i atmosferi žive LGBTIQ osobe u BiH – kazala je Huremović.

Aktuelna vlada Kantona Sarajevo dala je podršku ovogodišnjoj Povorci iako tu vladu čine i članovi Stranke demokratske akcije (SDA), koja se prošle godine protivila njenom održavanju. Tada su tvrdili da se tim okupljanjem 'produbljuje jaz između ljudi različitih shvaćanja'. Danas se pjeva druga pjesma. Međutim, važno je da podrška ne bude samo deklarativna. Analiza BIRN-a BiH je pokazala da su organizatori prošle godine morali snositi sve dodatne troškove osiguranja učesnika. U prijevodu, to je značilo dodatnih oko 60.000 konvertibilnih maraka samo za betonske barijere i metalne ograde. U istraživanju se ističe da je to dodatna diskriminacija, a kao potvrdu za tu tvrdnju navodi se da je dan ranije u Sarajevu održan skup protiv prve Povorke, a koji nije imao slične troškove. U tekstu se podsjećaju i na slučaj u Makedoniji, gdje je država snosila sve dodatne troškove organizacije, odnosno osiguranja.

BIRN BiH obratio se MUP-u Kantona Sarajevo kako bi saznao da li je organizatori mise za Bleiburg i protesta antifašista koji su održani u maju ove godine naloženo bilo kakvo dodatno osiguranje. Odgovor je negativan, a isti taj MUP je, navodi se u tekstu, odbio organizacionom odboru druge Povorke ponosa da pruži informaciju da li su za ovu godinu predviđene dodatne mjere. Trenutno je na snazi zabrana okupljanja sto i više ljudi, pa se neka masovnost ne može očekivati. Organizatori pozivaju sve da se pridržavaju epidemioloških mjera kao što su držanje fizičke distance i nošenje zaštitne opreme.

■ Dejan Kožul

PERSONA NON CROATA

Foto: YouTube

DŽEVAD PREKAZI, nekadašnji nogometaš Partizana i Hajduka, potpisao je Deklaraciju o regionalnoj solidarnosti. 'Uvijek sam 'za'. Osim toga, Jugoslavija je bila i ostala moja jedina domovina', rekao je Prekazi u intervjuu za Slobodnu Dalmaciju. 'Nažalost, te zemlje više nema, ali odnosi među ljudima mogu se svakako poboljšati. Treba raditi da se sutra, koristeći sve dopuštene načine, mladim ljudima u svim ovim državama poboljša život.'

■ T. O.

Nije život četiri zida

D RUGA po redu bosanskohercegovačka Povorka ponosa, ovoga puta pod sloganom 'Nije život četiri zida', održat će se 23. augusta u Sarajevu. Ako je ne spriječi epidemija korone, bit će to jedna od rijetkih povorka LGBTIQ osoba koja će se održati ove godine. U kom broju, to još ne znamo, ali u sarajevskom, odnosno bh. slučaju situacija sa pandemijom je bila dodatna motivacija da se ona održi.

— Ekstremne situacije poput pandemije upravo pokazuju koliko je pitanje prava LGBTIQ osoba sekundarno te kako se upravo kroz pandemiju i prava tih osoba dodatno

LANA DEBAN i LJUBICA LETINIĆ Sigurne smo da je Desnica svoj roman pisao slušajući ga

Desnica je bio i glazbenik i to se u njegovoj rečenici čuje, čuje se i na razini ulomka i tematskih cjelina i cijelog trajanja 'Proljeća Ivana Galeba'. I zato je taj roman, kao malo koji, zaslužio da bude prvi čitan naglas. Naročito smo ponosne zahvaljujući na prvom mjestu glumcu Zoranu Čubrilu koji je volio taj tekst i u svakom smislu pokazao da ga je dostojan

ČITANJE' audioknjiga na neki način slični vožnji bicikla 'bez ruku'. Bravuroznost se stječe vježbanjem. Dok su ruke zaposlene na primjer sjeckanjem luka na kuhinjskoj dasci, a oči suze, uši su zaposlene čuđenjem dječaka koji potajice, u mraku sobe, promatra strogog djeda u spavaćici dok moli pred bizantinskom ikonom, češkajući list jedne noge palcem druge. Tu i mnoge druge scene prisjećanja iz polifonijskog romana 'Proljeća Ivana Galeba' VLADANA DESNICE, tu 'tiraniju nehotične memorije' ostarjelog violinista Ivana Galeba u bolesničkoj postelji, dočarava nam glas glumca ZORANA ČUBRILA u najnovijem audioizdanju platforme Book&zvook čije su pokretačice i autorice novinarka i urednica LJUBICA LETINIĆ i dramatika ton-majstorica LANA DEBAN.

Nastojite li audioknjigama podilaziti prezaposlenim pa i lijenim čitateljima ili, na protiv, ohrabriti one koji više ne mogu gutati knjige kao nekad, poput starijih i slabovidnih čitatelja?

Htjele smo 'pòdici' svakome tko bi mogao pronaći zadovoljstvo u takvom načinu čitanja. Mnogi misle da je audioknjiga namijenje-

na slijepima, iznenade se kad shvate da nije samo to, često se oduševu, zanesu, postanu pasionirani slušači, uživaju u finesama tog žanra. To iskustvo slušanja knjiga na našem jeziku htjele smo podijeliti sa svim onim ljudima koje u tramvaju vidamo sa slušalicama na ušima, sa starijima, s malenima koji još ne mogu čitati sami, njihovim roditeljima koji od obaveza ne stižu čitati, pa s putnicima, rekreativcima ili hobbistima čije su ruke zauzete nekom rutinom. Pomislile smo da mladoj generaciji, koja je ionako stalno slušalicama vezana uz mobitele, ponudimo kvalitetan sadržaj kroz medij koji im je blizak, umjesto što ih optužujemo da su nezainteresirani za knjige, lijeni čitati. A zapravo smo sami odgovorni za njihovo hiperstimulirano okruženje u kojem se njihovi mozgovi razvijaju drugačije, ono nisu naučeni da usredotoče pažnju. Audioknjiga u tom smislu može biti korisna kao alat za treniranje koncentracije od malih nogu. Djeca vole slušati, ona predškolske dobi sposobna su usredotočeno poslušati audiopriču u trajanju do 20 minuta, dakle pratiti radnju od početka do kraja. Pritom još mogu raditi i nešto drugo, crtati ili slagati kocke. To je izvrstan trening za pamćenje i učenje. Napominjemo to često, audioknjige nisu zamjena za knjigu niti su među nas

došle da istisnu klasična tiskana izdanja, one su naprosto drugi način čitanja, specifični doživljaj knjige. One nemaju korice i bijele margine po kojima možete pisati bilješke, ni mirisa otisnutog papira, ali imaju neke inačice tih iskustava i neka druga iskustva, svojstvena samo carstvu uha.

Slušanje je delikatan čin

Dugogodišnje ste suradnice, posvećeni ce radija i njegovateljice njegovih žilavih formi, u obrani njegovih subverzivnih potencijala. Kako biste opisale tu svoju radobu, kao borbu protiv vjetrenjača ili kao 'igru staklenim perlama'?

Oboje. To da se igramo vjetrenjačama u naravi je našeg posla. Za te iščezavajuće posrednike, za zvukove ili glas, potreban je zrak. Bez njegovog gibanja ne bismo čuli kako zvuči drveće, pa ni vjetrenjače, kao što ni ljudskog glasa ne bi bilo bez izvornog daha. A to su već perle koje smo otkrile kad smo zakoračile u tada još analogni svijet radija. Od romantične ideje s njegovih početaka, preko zastrašujuće vizije tog medija kao sredstva kojim je HITLER po-

djarmio vlastitu naciju, i kasnijeg iskupljenja koje se ogleda u konkretnoj, a zatim i u elektroničkoj glazbi, pa i avangardnoj dramskoj produkciji 1970-ih i 1980-ih, mi smo crpile zanimanje za radijski mikro i makroraster. Shvatile smo, radeći za tu utvrdu vladajuće političke, medijske i javne norme, da joj najveće bogatstvo leži u arhivskim deponijima. Mi smo tamo otkrile uporište, referencu, slušale smo audioradove koji bude poštovanje prema njihovim autorima, smionom i rafiniranom korištenju izražajnih sredstava tog medija, na tim smo radovima izoštravale uho za kadriranje i finese koje je moguće izreći samo medijem zvuka. No svijet je otada značajno promijenjen i ubrzan, promijenio se i radio, trajno gušen teretom profitnog ili političkog interesa, on živi nošen inercijom tog previranja i automatizmom *playlista*. A tu su već dahovi sasvim iščezli. No mi smo s tom tradicijom ostale u trajnom dijalogu, nosimo je sa sobom i u ovakav projekt sofisticirane mobilne tehnologije.

Postoji duga tradicija audioknjiga za slijepe čitatelje. Vaša su se izdanja pak približila formi radijske drame. To je osobito došlo do izražaja u romanu Vla-

dana Desnice 'Proljeća Ivana Galeba', s posebno komponiranom glazbom Mara Marketa, 'drami' koja traje punih 17 sati, no slušatelj je nagrađen svakom njezinom minutom.

U ovaj projekt unijele smo sve svoje znanje koje smo stekle radeći dramsku i dokumentarnu radioprodukciju. Tih 20 godina bavile smo se adaptacijom teksta u medij zvuka i u tim smo pokušajima izbrusile svoju paletu radiofonjskih tehnika i upustile se u niz akustičkih eksperimenata. Tu smo naučile razumjeti i tretirati tekst tj. glas kao instrument, šumove kao glazbu, glazbu kao teksturu, a sav akustički prostor kao pozornicu. Zvuk je magičan, prostor mašte, zvuk je od sna – tako su govorili naši radiofonjski učitelji. Glasovi viču, šapuću, prijete, miluju, zavode, zapovijedaju, mole, oni su odraz unutrašnjosti, ljudskosti u njenom vrlo čistom obliku. U vezi tih glasova zanima nas svaki fonološki višak, ritam govora, izmjena slogova, intonacija, kadenca, melodija i akcent. Sada, sa svim tim čime smo ovladale u mediju zvuka, knjige radimo, valjda i nesvjesno, na način koji to sve anticipira. Stalo nam je da naše knjige dobro zvuče, kako to kaže i slogan, da budu akustički ugodne, jer je takvo slušanje delikatan i intiman čin. Čim ste pokrili svoje uši, vi ste se povukli iz svijeta. Kroz audioknjigu taj blizak odnos s ljudskim glasom dolazi snažno do izražaja. Taj goli glas koji iz neposredne blizine dodiruje membrane vašeg uha zapravo cijelo vrijeme balansira na finoj liniji sugestivnosti, bježeći od monotonije, a ostavljajući slušatelju prostora za vlastitu nadogradnju.

U Hrvatskoj ste probile led u ovom poslu. Jeste li imale neke uzore?

Prototip digitalne biblioteke audioknjiga za mobitele prije nas napravio je beogradski pisac i muzičar VLADIMIR ARSENIJEVIĆ, no taj je projekt bio prije svog vremena. Iz tog poduhvata preuzele smo nekoliko vrijednih naslova, KIŠEVU 'Grobnicu za Borisa Davidovića' u interpretaciji MIKIJA MANOJLOVIĆA i divan roman SRĐANA VALJAREVIĆA u očaravajućoj interpretaciji pokojnog NEBOJŠE GLOGOVCA. No audioknjiga kao zasebna forma već desetljećima ima svoju publiku. U zadnjih par godina taj segment izdavaštva na zapadu bilježi nagli rast zahvaljujući razvoju tehnologije koja je omogućila da audioknjige nosimo u džepu, da jednim klikom preuzmemo nekoliko sati audiozapisa u memoriju svog telefona i prepustimo se slušanju u bilo kojem trenutku. Aplikacije za slušanje pamte gdje smo stali, omogućuju da unosimo bilješke, da ubrzamo ili usporimo reprodukciju, da slušamo u *offline* modu itd. Dakle, slušanje knjiga je postalo komforno, a s manjkom smo vremena shvatili da vrijeme koje smo gubili, npr. u prijevozu do posla, možemo iskoristiti, da ono može postati ugodno. Kako audioknjige na hrvatskom jeziku nemaju mjesto na svjetskim servisima, morale smo izgraditi platformu na kojoj bi ih se moglo slušati, izgraditi sustav za njihovu distribuciju. Podršku za taj koncept dobile smo u Ministarstvu kulture, pa smo s tim i vlastitim sredstvima, u suradnji s tvrtkom Undabot, izgradile Book&zvook.

Veličina Radio Zagreba

Ljubice, vaša dugogodišnja novinarska i urednička karijera ovjenčana je s nekoliko važnih nagrada. Pa ipak, one nisu bile dovoljne za prepoznavanje vaših inovativnih radijskih iskoraka u vlastitoj kući – u 'revizionističkoj reformaciji' 2016. ukinu-

te su i vaše zapažene emisije na Trećem programu Hrvatskog radija. Je li se u toj paralizirajućoj atmosferi rodio zametak ideje o platformi Book&zvook?

Hvala vam na tom pitanju. To je bilo najružnije razdoblje u mom profesionalnom životu. Dijelim osjećaj neugode sa svima koji su doživjeli degradaciju s motivom prazne ideološke i političke osvete. Nisam bila jedina, to je česta praksa. Došla sam na Treći program 2008., sita majušnog novinarstva javnog radija, zrela da se okušam u uredničkim konceptima na marginama HRT-a, koje sam zatim razvijala zdušno. Motivirala me snažno činjenica što sam ušla u redakciju na čijim su kolegijima još sjedili GIGA GRAČAN, SNJEŠKA KNEŽEVIĆ, LJILJANA FILIPOVIĆ i DANIJEL DRAGOJEVIĆ. Mogu reći da sam na Trećem programu usavršila pismo, jezik i dijalekte toga što se zove radio. Promjenom vlasti 2016. promijenila se i koncepcija Trećeg jer je percipiran kao neotitoistička utvrda, što je bila besmislica. Ukinuti su svi ciklusi koje sam uređivala, tom su zgodom ukinute i emisije KATARINE LUKETIĆ, BORISA POSTNIKOVA i HAJRUDINA HROMADŽIĆA. Meni nije teško padalo što me nova garnitura ne vidi u svom timu, ali jest to što sam stagnirala i imala stigmju jugoslavenskog fanatika koji je i zaslužio da šuti. No baš je u to vrijeme oživljavao moj alternativni radijski život. S kustoskim kolektivom BLOK ostvarila sam mnoga fm emitiranja putem antene koju smo instalirali na krovu njihove galerije na Trešnjevci, s drugom Skribonauti provodila sam radionice u kaznionici, gdje smo interni zatvorski razglas pretvarali u stanicu za emitiranje programa koji su proizvodili sami zatvorenici. U to vrijeme, eto, meni je bilo lakše napraviti radio u zatvoru nego na svom radnom mjestu. Znala sam da moram izmisliti novi posao. Lana i ja blisko surađujemo od 2008., kad smo za Treći program zajedno uređivale ciklus o fenomenu čujnog, izgradile smo međusobno estetsko i ljudsko povjerenje, u međuvremenu postale majke, pa smo s tom svojom djecom i mi još malo očvrstnule i narasle. I shvatile da bi im trebalo snimiti lekturu. Sagledale smo sve okolnosti i ohrabrine se za novu etapu puta. Ideja nam nikad nije manjkalo.

Lana, koliko se vaše radijsko iskustvo vrhunske ton-majstorice moglo razigrati na platformi Book&zvook? Što može mikrofon, a ne može kamera?

Zvuk je na neki način oduvijek bio oko mene, od djetinjstva kad smo brat i ja razmatrali tatine magnetofonske vrpce po dnevnom boravku do umjetničke akademije u Bostonu gdje sam otkrila odsjek zvuka i paralelno se bavila zvukom, fotografijom, videom i instalacijom. Tamo sam o zvuku naučila razmišljati kao o plastičnom mediju koji se može podvrgnuti postupcima iz drugih umjetničkih disciplina. Naučila sam da to što me zanima ima ime i povijest, otkrila sam mnoge umjetnike, od JOHNA CAGEA nadalje. Ta znanja bila su inspirativna, kao i tonski studio u kojem je bilo moguće igrati se medijem do krajnjih granica i profesor koji su poticali kreativnost i eksperiment. Po povratku u Zagreb imala sam sreće na radiju zateći generaciju ton-majstora i redatelja zaslužnih za ono po čemu je Radio Zagreb bio prepoznatljiv, međunarodno priznat i nagrađivan. DELKA LAMBAŠA, KREŠIMIR OSMAN, MLADEN RUTIĆ i VITO GOSPODNETIĆ stvarali su jezikom radiofonije u studijima koji su tada još mirisali na analogiju, montirali magnetofonsku vrpcu škarama i ljepilom. Iako nam današnja digitalna tehnologija nudi beskrajne mogućnosti u manipulaciji zvukom, važno je to iskustvo dodira s vrpcom, osjećaj zvuka pod prstima i oslanjanje na sluh. Od svojih sam radijskih roditelja naučila da mi u suštini manipulirajući zvukom, manipuliramo ljudskom podsviješću. Na radiju je zahvaljujući urednici KATJI ŠIMUNIĆ započela i moja suradnja s DAMIROM BARTOLOM INDOŠEM i TANJOM VRVILO u kojoj smo kroz ciklus 'Šahtofonija' imali priliku performans uvesti u prostor radiofonije i obrnuto, baviti se binauralnim zvukom i sklapati nove zvučne konstrukcije. Book&zvook sublimacija je tih iskustava, a opet i novi izazov. I tu se izražavam u zvuku, no audioknjiga zasebna je forma sa svojim zakonitostima i mogućnostima. Tu je, naravno, i novi aspekt poduzetništva, nova tehnologija, izgradnja aplikacije, izgradnja nečeg novog.

Prvi put surađivale ste s VSNM-om Grada Zagreba na Čopićevoj 'Ježevoj kućici'. Nedavno objavljeno izdanje u produkciji Transonice, audioknjiga 'Proljeća Ivana Galeba', vrhunski je roman koji nisu imale prilike čitati brojne generacije stasale nakon devedesetih. Taj žanrovski rijedak primjer romana-eseja u hrvatskoj i srpskoj književnosti secira suvremene i svevremene teme i usto zvuči suvremeno! Upravo vaše audioizdanje Desnicu predstavlja kao prvoklasnog suvremenog pisca.

Mi smo u Srpskom narodnom vijeću i Vijeću srpske nacionalne manjine Grada Zagreba pronašle izuzetnog partnera i presretne smo što smo s njima dobile priliku uvesti u digitalno doba dvije monumentalne, a zanemarene književne figure našeg jezika, iz ne tako davnog, ali ipak iz prošlog stoljeća, kao prva izdanja naše edicije klasika za djecu i odrasle. Briga o ritmu i zvuku jezika u 'Ježevoj kućici' je gotovo samorazumljiva jer je u stihu i rimi, lako je vidljiva, tako prirodna, da nam se skoro čini da je to jezik sam, a ne BRANKO ČOPIĆ, pa smo skloni zanemariti koliko je on velik pisac. Slična pažnja usmjerena na zvuk i ritam pisma ogleđa se i u polifonijskom romanu Vladana Desnice. Tu je knjigu on pisao dvadeset godina ne zato da bi promijenio uvjerenja vlastitog lika, već zato da bi oblikovao skladan zvuk svake njegove misli. Desnica je bio i glazbenik i to se u njegovoj rečenici čuje, čuje se i na razini ulomka i tematskih cjelina i cijelog trajanja. Sigurne smo da je on svoj roman pisao slušajući ga. I zato je taj roman, kao malo koji, zaslužio da bude prvi čitan naglas. Osim toga, vrijedi čuti bogat jezik tog teksta koji ne spada ni u svoje ni u ovo naše vrijeme, jer pripada svim vremenima i zato zvuči suvremeno, kao i iskustveni luk i eruditski uvid Ivana Galeba. Mi smo naročito ponosne na ovo izdanje zahvaljujući na prvom mjestu glumcu Zoranu Čubrilu koji je volio taj tekst i u svakom smislu pokazao da ga je dostojan. Rad na 'Proljećima' iscrpio nas je strahovito, ali je svaka minuta posvećena toj knjizi bila predivna. I odvojile smo se od nje s težinom kojom se odvajamo od svega što je lijepo, ali zadovoljne jer je prepuštamo drugima. ■

Gdje je nestala Jugoslavija?

Kao da je ono što se događalo u SFRJ istovremeno beskonačno udaljeno, a opet i prisutno i aktualno. Problem možemo formulirati i ovako: ako se raspala jedna država, je li se raspalo i društvo koje je ona činila, u svim svojim segmentima?

POČELO je s nekoliko, a sada već mnogo institucija pravi svoje archive jugoslavenske humanistike. Zavisno od struke, skupljaju se društvenoznanstvena, filozofska i slična djela i prave digitalne archive knjiga i časopisa, pa čak i novinske periodike. Interes za proučavanjem Jugoslavije, naročito one socijalističke, prošao je put klatna. Od brisanja i bacanja građe s jedne strane do ponovnog ispisivanja i skupljanja s druge. To nas odavno više ne čudi, jer nam sve govori kako će ovaj 'zagrobni' život Jugoslavije potrajati i nadživjeti sada živuće generacije i njihove interese. Jer, imamo se čega 'sjećati'.

Na djelu je, govoreći jezikom psihologije, za mnoge trauma i nošenje s njom. Ona se generacijski prenosi, preoblikuje, ali još nije na vidiku njezin nestanak. Proces se može, manje psihološki, a više sistemski, opisati i kao svojevrsno *odjeljivanje događanja povijesti*. Kao da je ono što se događalo u SFRJ istovremeno beskonačno udaljeno, a opet i prisutno i aktualno. Problem možemo formulirati i ovako: ako se raspala jedna država, je li se raspalo i društvo koje je ona činila, u svim svojim segmentima? Očito da ne, jer 'kraj komunizma' ili 'mračni raspad', kako je o tome pisao francuski filozof ALAIN BADIOU, predstavlja nedogađaj. Puka činjenica da su prestale postojati mnoge evropske države koje su sebe zvale socijalističkima još ne predstavlja apsolutni poraz ideje socijalizma. No to jest izgubljena bitka. Jedna etapa za koju smo odgovorni, ako i nismo krivi, kako je svoju poziciju opisao jugoslavenski sociolog RASTKO MOČNIK.

Dijalektičko je pitanje koliko mi koji smo živjeli u Jugoslaviji možemo govoriti o dva raspada. Jedan bi bio onaj socijalističkog uređenja države i društva. A drugi, koji je odmah ušao u prvi plan i pomeo pitanje epohalnog uređenja, jest raspad jedne višenacionalne zajednice. Pitanje je koliko se ta dva raspada mogu odvajati, a da se pritom ne čini veliko nasilje nad historijskim činjenicama. Jer mi možemo kao Srbi, Hrvati, Slovenci itd. pitati, kako to brojni autori danas i čine, kako su ti narodi prošli u socijalističkoj Jugoslaviji. No pitanje je govorimo li mi pod istim imenom o istim narodima. Točnije, kako im pristupamo. Da li identitetski, kao etničkoj zajednici koja ima svoj jezik, pismo, vjeru, tradiciju, kulturnu autonomiju itd., a te vrijednosti vred-

nujemo kao primarne s obzirom na političke ideologije kao sekundarne? Pa je onda u tom slučaju bitnije je li netko Srbin ili Hrvat od toga ima li konzervativnu, socijalističku ili fašističku ideologiju. Ratna svakodnevica 1990-ih daje za pravo zastupnicima ove teze, jer je često nacionalno 'izjašnjavanje' bilo pitanje života i smrti, dok za političke ideologije naoko nitko nije pitao. Ili barem ne odmah. Ili barem one nisu odmah nepomirljivo dijelile društvo. No je li tome bilo baš tako? Jesu li 'dani ponosa i slave', kako govori npr. hrvatska domovinska ideologija, uistinu bila vremena velikog jedinstva, pozitivne euforije? Ukratko, nedostižnog uzora vremena 'kada se nismo dijelili' ako smo bili pripadnici iste etnije?

Očito je da dva raspada o kojima govorimo možemo samo mehanički dijeliti jedan od drugoga, dok su u stvarnosti oni bili itekako povezani. Nisu samo nacije ispoljavale želju da postanu 'samobitnima'. I klase su imale nešto za reći. Tako je zaboravljeni 'klasik' ZLATKO ČANJUGA autor politološkog teksta u kojemu se razrađuje TUĐMANOVA doktrina o društvu staleža. Za nju je karakteristično da tvrdi kako je naše društvo hijerarhijski ustrojeno. I to pretkapitalistički, iako se spominju poslodavci i radnici, ali uz mnoge druge proizvoljno nabrojane staleže. I sve to navodno ne dira u njegovu beskonfliktnu cjelinu. Svatko ima svoje određeno mjesto u društvu

i neka dinamika mijenjanja te fiksno određene pozicije nije poželjna, pa čak ni zamisliva. Točnije, nju su zamišljali marksisti, koji su društvo uvijek doživljavali kao rascijepljeno, podijeljeno po logici rada na gospodare i slugu, točnije na buržuje i proletere, čiji odnos je dinamičan i može se mijenjati. Pojedinaac može na razne načine napustiti svoju klasu. Zato je marksizam glavna neprijateljska ideologija ovoj 'hrvatskoj', koja u sebi ima realizirani pojam društvene pomirbe. Interesantno je da se takva natražnjačka ideologija 'obogotvorenja' nacije događala u trenutku kada je nacionalna politika, u kontekstu neoliberalne globalizacije, epohalno gubila na značenju. I tu je sadržan paradoks nacionalističke kontrarevolucije, da ona nastupa u trenutku kada počinje velika razgradnja nacija.

POSTOJALI su već takvi trenuci u povijesti, već je MARX pisao o njima, kada nastupa šarada starih uniformi, obnovljenih svijetlih tradicija itd., a stvari se jedno društvo u sebi raspada. Ostajući bez materijalne osnove svoje samoreprodukcije, koju uništava, takvo društvo nudi nacionalizam kao jedinu 'zamjensku ideologiju' za one stvarne, koje i dalje određuju našu epohu kao kapitalističku. A te ideologije su konzervativizam, liberalizam i fašizam na

Izgubljena je bitka, ali to ne znači apsolutni poraz ideje socijalizma

jednoj, građanskoj strani. I socijalizam, odnosno komunizam i anarhizam na drugoj, radničkoj. Zbog toga za nas i danas vrijedi da mi na razaranje Jugoslavije gledamo zavisno od širih ideoloških 'naočala' koje nosimo. A sve te epohalne ideologije, uz sve promjene kroz koje je kapitalističko društvo u zadnjim decenijama prošlo, puno su šire od 'srpstva', 'hrvatstva', 'slovenstva' itd. Zato kada se pitamo kako gledati na razaranje Jugoslavije, mi se ustvari pitamo i iz koje ideološke pozicije vidimo taj događaj. On je za nas, rekli smo, 'mračni raspad', kontrarevolucija koja je pokušala opovrgnuti revoluciju koja joj je prethodila. Jer za nas nisu sve ideologije iste. I nisu na jednak način rođene, odnosno umrle. Vjerojatno bi najtočnije bilo reći kako one u kapitalističkom društvu ciklički slabe i obnavljaju se. Tako da ne možemo reći kako je njihovo pojavljivanje i nestajanje jednokratni čin.

Tako sada devedesete godine možemo pokušati shvatiti ne samo kao vrijeme nacionalizma, već i kao vrijeme specifičnog pokušaja obnove kapitalizma. Jer kapitalizam smo u ovom krajevima već imali, i to u više državnih formacija. No ono što je povijesno novo u zadnjem pokušaju njegove restauracije jest to da je državno uveden, takoreći dekretiran, bez da je postojala buržoazija u pravom smislu te riječi. Točnije, postojali su oni, nazovimo ih neprecizno jugoslavenskom srednjom klasom, koji su buržoazijom, od sveg srca, željeli postati, a ta je želja kao fantazija o dioničarstvu ili o nečem puno gore i špekulativnom zahvatila i dio radničke klase, no sredstva za proizvodnju oni nisu imali. Zato je država, sudnim procesom 'pretvorbe', na pravi alchemijski način pretvorila društveno u državno vlasništvo. Ali ne s namjerom da zadrži vlasništvo nad većim dijelom proizvodnje. Već da nastupi kao protokapitalist, onaj tko će u procesu stvaranja kapital-odnosa u svim sferama društva, kao 'nuspojavu' stvoriti i novu buržoaziju, za koju čuva društveno bogatstvo, da bi joj ga onda u procesu privatizacije predala. No za bajku o 'kapitalizmu u jednoj zemlji' nedostajao je svjetsko-povijesni kontekst. Glupost Tuđmanova i drugih postsocijalističkih sistema bila je u uvjerenju kako će zapad mirno gledati kako on stvara svojih 200 familija kojima će predati proizvodnju, a onda možda i državu, na upravljanje. Istina je da je zapad nudio šok-terapiju, privatizaciju i slobodno tržište kao panaceju, univerzalni lijek za sve. Uostalom, on je to, naročito u angloameričkim uzor-zemljama, već primijenio na sebe. No ono što nije rekao svojim novim poslušnim klijentima jest da mu 'domaće buržoazije' neće dugo trebati, osim kao nužnih, ali nestajućih posrednika. Domaća lumpenburžoazija koja je bila sposobna samo za lumpenrazvoj, tj. za rentijersko razaranje firmi i špekulativnu privredu, zamijenjena je nakon 1990-ih kompradorskom. A to znači onom koja je za neki postotak u poslovima posredovala između stvarnih velikih vlasnika u centrima kapitalne moći i proizvođača u nas. I politička kasta gurala se u tu klasu. Svi su htjeli, i još uvijek žele, neku rentu, udio u nekretninama ili, ako baš mora, u proizvodnji. No ni to se nije pokazalo dugoročnije održivom strategijom, jer globalna buržoazija u formiranju sve više gubi nacionalna obilježja, ali se grupira u centrima moći, te sve manje treba svoje lokalne predstavnike. Ona počinje vladati direktno. A mi možemo birati svoje predstavnike u parlamentu da se svađaju kako uopće sačuvati gradove i sela od propasti, zapuštenosti i napuštenosti. A za proizvodnju u smislu privrede ima tko će se brinuti. Tko će otvarati i zatvarati pogone, kako već odgovara firmi 'poslovnoj politici', kao da se ona ne koordinira u centrima kapitalne moći, koji sele proizvodnje, ali ne i upravljanje, po globalnom, kako im taj tren odgovara. ■

MAKSIMIR
I MIROGOJ

Vučić, ne Ardern

PIŠE Sinan Gudžević

Kad se radi o peticijama, potpisao bih jednu, odmah, lakoruko i slasno, ako bi se pojavila. Potpisao bih peticiju za oduzimanje zvanja počasne građanke Novog Pazara premijerki Novog Zelanda Jacindi Ardern. Potpisao bih da joj se zvanje oduzme, jer nema ona šta da biva u društvu sa Vučićem

DOBIO sam u dva dana nekoliko poziva da potpišem peticiju za oduzimanjem titule počasnog građanina Novog Pazara predsjedniku Srbije ALEKSANDRU VUČIĆU.

Neću da potpišem! Molim buduće pozivače, ako ih bude, da mi poziv ne šalju. Kad se radi o peticijama, potpisao bih jednu, odmah, lakoruko i slasno, ako bi se pojavila. Potpisao bih peticiju za oduzimanje zvanja počasne građanke Novog Pazara premijerki Novog Zelanda JACINDI ARDERN. Ona je za one koji ne znaju, isto počasna građanka Novog Pazara, evo se danas na njen 40. rođendan navršilo 15 mjeseci od njenog proglašenja. Potpisao bih da joj se zvanje oduzme, jer nema ona šta da biva u društvu sa Vučićem. Kad je Ardern postala počasnom građankom, gradonačelnik Pazara NIHAT BIŠEVAC kazao je kako je ona 'šireći toleranciju i razumevanje mnogim liderima dala primer kako se u jednoj zemlji poštuju građanska prava i kako se u nemilim događajima pokazuje saosećajnost i zaštita žrtava'. Znam, Nihate, da su tvoje riječi iskrene, znam i tebe, Nihate, od djetinjstva te znam, i znam tvoju plemenitost, ali Jacindi nije mjesto uz Vučića.

Nije nikako, ne ide. Znam, ona je stavila mahramu na glavu kad je otišla da iskaže saučešće muslimanima grada Christchurcha, nakon što je onaj zločinac ubio njih pedeset za vrijeme namaza džume. Ta mahrama je njoj donijela i zlatni ključ grada Pazara. Ta mahrama joj je donijela i ključeve mnogih kuća i srca po šarenom svijetu. No znaš i sam da nisu baš svi po svijetu odobrili tu mahramu na njenoj mormonskoj glavi. Feministice nisu nikako. Te potlačenost žene, te simbol neravnopravnosti, to pa to i sve to. Osjetljiv sam na šamije i mahrame ženske, rastao sam u zajednici koja ih je nosila. Potlačenost žene je zahtjevnija tema, mahramom na glavi premijerke Novog Zelanda ona se nije ni povećala ni gurnula pod čilim.

Premijerka Novog Zelanda, a počasna građanka Novog Pazara načinila je jedan video snimak u kojem je u dva minuta uspjela nabrojati sve što je kao predsjednica vlade postigla za dvije godine. Taj je video dostupan na internetu. Premijerka u tome snimku govori brzo, kao najbolji južnoamerički reporteri, ne baš egzaltirano kao VÍCTOR HUGO MORALES, kad ono opisuje drugi MARADONIN gol Engleskoj u Meksiku, ali joj je količina riječi u jedinici vremena velika, kao u kakva opuštenog rappera, no opet jasno, a tačno. I tačno. Vodeći računa o tome da ne uzima vrijeme slušaocu i gledaocu, ona, specijalista za umijeće komunikacije, u ta je dva minuta uglavila kolosalan katalog mjera, akcija, boljitaka, izdvajanja za zdravlje, za školstvo i sve ono što se može zvati društvenim napretkom. Pri tome govorenju iz njena lica izbija odgovornost za ono što kazuje. I radost pri kazivanju istine zrači iz njenoga lica. Svijete, ovo je učinila moja vlada za dvije godine pod mojim rukovođenjem, učinila je za ovu našu zemlju na Pacifiku. Sve je to provjerljivo, ni u jedan podatak nema sumnje. Njena vlada je suzbila i ovu virusnu epidemiju. I niko na širokom svijetu ne vrti sumnjičavo glavom na riječi laborističke političarke, koja je, neka bude i to rečeno, istupila iz mormonske crkve zbog homofobije koju ova zagovara.

Jacinda Ardern je otišla na sljedeću džumu poslije zločina u kojem je ubijeno, agencije

su javile, najmanje pedeset muslimana u džamiji u gradu Christchurch. Tada je imala 38 godina. Glavu je pokrila mahramom, e da bude sa vjernicima za vrijeme njihove molitve u parku. Kao predsjednica vlade, tih dana je otvorila jednu sjednicu riječima na arapskom: *es-selamu alejkum*. Nije ona time prešla na islam, ali su muslimani Novog Zelanda dobili poruku da imaju njenu podršku i saučešće. Oni koji se širom svijeta nazivaju ljudi dobre volje primili su ovakav postupak premijerke s velikim odobravanjem.

Aleksandar Vučić je imao 25 godina kada je u svojstvu poslanika u Skupštini Savezne Republike Jugoslavije, za govornicom izjavio da će Srbi za jednog ubijenog Srbina ubiti stotinu muslimana. Pri tome, taj jedan hipotetički ubijeni Srbin, ne mora ni biti

nesuvislije ide svakako njegova najnovija izjava od prije nekoliko dana, prema kojoj je u junu i julu ove godine u Novom Pazaru umrlo manje ljudi nego u istim mjesecima prošle godine, i to za cijelih 16 posto. Objasnio je i zašto: ljudi se ove godine više paze! I ne samo u Pazaru, kaže da je u cijeloj Srbiji smrtnost ove godine manja nego prošle godine. Pri tome, počasnom građaninu nije ni u petu došlo da spomene brojke, da spomene izvor za te brojke. I čega se to ljudi paze, pa manje umiru? Da nije možda smrti, prečasnog počasni građanine Pazara? Njegovo lakonsko objašnjenje je posao za par malo žešćih instituta. On govori o procentima za juli ove godine kao da smo u pola avgusta, a jula ima još cijela četvrtina mjeseca. Pazarci koji podatke o smrtnosti pouzdano znaju, pre-

Jacinda Ardern, premijerka Novog Zelanda, na saučešću muslimanima u Christchurchu, marta 2019. (Foto: Screenshot)

ubijen muslimanskom rukom, ne, već ta kazna čeka stotinu muslimana, ako i jedan Srbin pogine od nekog metka ili bombe ispaljenih rukom pripadnika tzv. međunarodne zajednice. Prijetnju je tadašnji član Srpske radikalne stranke Vučić uputio međunarodnoj zajednici. Valjalo bi reći da je današnji počasni građanin Novog Pazara to izrekao 20. jula 1995, devetog dana nakon sablasnog zločina koji je na muslimanskim zarobljenicima počinila srpska vojska u Srebrenici.

DVADESET godina kasnije on će, sada već na funkciji predsjednika vlade Srbije, dobiti povelju počasnog građanina Novog Pazara. Valja se držati istine: Aleksandar Vučić nije tražio da bude počasni građanin Pazara, grada u kojem muslimanska zajednica čini možda i tri četvrtine stanovništva. Vučić se nije prijavio na konkurs za počasnog građanina, nije aplicirao, ništa od toga ni ne postoji, njemu je počasno građanstvo dodijeljeno. Oni koji su mu ga dali i danas su na vlasti u Pazaru. Onda su tvrdili da mu to zvanje daju za njegove zasluge što je za 'kratko vreme urađeno mnogo konkretnih stvari u infrastrukturi'.

Malo je prostora da se navede šta je sve ovih godina izlazilo iz ograde zubne premijera pa predsjednika Srbije Vučića. Srbija, lider u regionu, Srbija pobijedila virus corona, Srbija, zemlja s najvećim privrednim rastom u Evropi, samo je mali katalog narcističke poremećenosti političarske ličnosti. U naj-

neraženi su. Tonu u zemlju od srama, bježe masovno u Goliju planinu, u sela, na Ribaričko jezero. Ali javno, nijedan ljekar, nijedan statističar, nijedan službenik kome su ti podaci dostupni ne diže glas. Jedan, koga sam pitao, rekao mi je da je ovo vrijeme kao ono iz pitanja i odgovora Radio Jerevana. I dao mi primjer: Pitanje za Radio Jerevan: 'Čuo sam da se kod nas više ne proizvode kreveti u onim količinama kakve su bile ranije. Je ti to istina?' Radio Jerevan odgovara: 'U principu da. A zašto bi se proizvodilo? Inteligencija spava na ružama, aktivisti se odmaraju na svojim lovorikama, radnici, seljaci i vojnici budni čuvaju mir, klasni neprijatelj ne spava, a ostatak sjedi.'

Čini se da ne spava ni Vučić, počasni građanin Novog Pazara. On je neprekidno, toliko neprekidno da se to može zaokružiti na vazda, to jest stalno, na televiziji, svaki čas krene u katalogiziranje svojih državnodruštvenih poduhvata, zasluga i uspjeha. Ali njegovi katalozi se ne provjeravaju, oni se uzimaju aksiomski, te najbolji u regiji, te bolji od Njemačke, te bolnica u Pazaru takva da joj ravne nema u vascijeloj ujedinjenoj Njemačkoj, te nikoga majka nije rodila da umije tako efikasno otvarati autoputeve, pogone itd., riječju nikad niko nigdje kao on. Još da ga samo dahije sandžačke i dahije beogradske ostave na miru.

Eto, uz njega takvog, samog na svijetu, nije mjesto Jacindi Ardern. ■

Ždanov nije hteo da naše jedinice učestvuju u borbama za oslobođenje Beograda

‘Tek kad je Ždanov na svojoj koži uvideo da je otpor Nemaca mnogo jači nego što je pretpostavljao, složio se da u borbi učestvuju i naše jedinice’, napisao je Koča Popović 1948., kad su se zaoštrili odnosi sa SSSR-om. Novosti u tri nastavka donose izbor iz pisane ostavštine ovog intelektualca i partizanskog generala, koja je dio Legata Koče Popovića i Leposave Perović pohranjenog u Istorijskom arhivu Grada Beograda, a odnosi se na događaje poput završetka Drugog svjetskog rata, sukoba sa SSSR-om i smjene srpskih liberala

KONSTANTIN KOČA POPOVIĆ legendarna je pojava Narodnooslobodilačke borbe i socijalističkog razdoblja jugoslavenske povijesti. Malo je njih koji su svojom biografijom usporedili s Kočom Popovićem. Rođen je 1908. u bogatoj beogradskoj obitelji, s četiri godine s njome se seli u Švicarsku, školuje se kod dominikanaca. Prvo je naučio čitati i pisati francuski, tek kasnije srpski. Kočina je biografija mnogima dobro poznata. Školovao se u Parizu, bio je darovit književnik, zajedno s MARKOM RISTIĆEM pripadnik beogradskog nadrealističkog kruga. Mlad je shvatio da književnošću neće promijeniti svijet, ali komunističkim djelovanjem bi, možda, i mogao. Književnost je stavio u drugi plan, revolucionarnu djelatnost u prvi. U Komunističku partiju Jugoslavije primljen je 1933. Sudionik je Španjolskog građanskog rata, u republikanskoj vojsci stekao je čin poručnika i ratno iskustvo koje će koristiti u Drugom svjetskom ratu. Sudjelovao je i u sukobu na književnoj ljevici boreći se za partijsku liniju, zajedno s MILOVANOM Đilasom i EDVARDOM KARDELJOM, a protiv MIROSLAVA KRLEŽE. No za razliku od ostalih pravovjernih partijskih kritičara Krleže, on mu nije zaniijekao književnu vrijednost i važnost.

Ratnu je slavu iskovao u Drugom svjetskom ratu. Bio je zapovjednik Posavskog partizanskog odreda, zatim prvi zapovjednik Prve proleterske brigade, pa Prve proleterske divizije, pa Prvog proleterskog korpusa, potom je bio načelnik Glavnog štaba za Srbiju, a kraj rata, kao general, dočekao je na mjestu zapovjednika Druge armije. Poslije rata nastavlja vojnu karijeru, nakon pokušaja bijega ARSE JOVANOVIĆA u Sovjetski Savez 1948. godine postaje načelnik Generalštaba, a 1953. taj intelektualac i ratnik postaje ministar vanjskih poslova. I kao što su ga mnogi smatrali najboljim TITOVIM generalom, tako ga mnogi smatraju i najboljim Titovim ministrom vanjskih poslova. Na funkciji je ostao 12 godina. Nakon pada RANKOVIĆA postao je potpredsjednik federacije, a posljednja politička dužnost bila mu je ona člana Predsjedništva SFRJ. Ostavku je dao i u političku mirovinu otišao u jesen 1972. godine, nakon sloma srpskih liberala.

Od svih jugoslavenskih komunista Popović je vjerojatno bio najbliže idealu komunista-internacionalista. Pozornost javnosti ponovno je privukao koncem osamdesetih. Godine 1988. objavljeni su njegovi ratni zapisi ‘Beleške uz ratovanje’, a sljedeće je ALEKSANDAR NENADOVIĆ objavio ‘Razgovore s Kočom’. Popović pozornost javnosti privlači i nedvosmislenom osudom SLOBODANA MILOŠEVIĆA i njegove politike. O Miloševiću je govorio kao o ‘pacovu’ zbog kojega ćemo ‘biti u krvi do kolena’. Mrski su mu bili nacionalisti, kako Milošević tako i TUĐMAN (smatrao je da je Milošević svojom nacionalističkom politikom omogućio uspjeh Franje Tuđmana i HDZ-a na izborima u Hrvatskoj 1990. godine). Nije volio ni DOBRICU ČOSIĆA za kojega je zaključio da je ‘Srbenda’. Za sebe je govorio da nije Srbenda, da je Srbin po rođenju, a inače Jugoslaven. Umro je u Beogradu 20. listopada 1992., točno na 48. obljetnicu oslobođenja toga grada u Drugom svjetskom ratu. Koča Popović u mladosti je bio književnik i ratnik, u zrelim godinama političar i diplomat, a u starosti čovjek razočaran u sistem koji je stvarao i u koji je, po svemu sudeći, ipak i dalje vjerovao.

Koča Popović i njegova druga, nevjenčana supruga LEPOSAVA LEPA PEROVIĆ Istorijskom arhivu Grada Beograda ostavili su velik legat. Više od 60 arhivskih kutija Kočine ostavštine, više od 40 kutija ostavštine Lepe Perović, gotovo 8.000 knjiga, osobne stvari,

Tito i Koča Popović za vrijeme bitke na Sutjesci, 1943. (Foto: Wikimedia)

fotografije. Tek je mali dio te ostavštine bio objavljen prije proljeća 2005. godine, kad je postala dostupna javnosti. Taj mali dio odnosi se na Drugi svjetski rat i objavljen je u Kočinih 'Beleškama uz ratovanje'. Potpisnik ovih redaka je prije 15 godina nekoliko dana u Istorijskom arhivu Grada Beograda istraživao ostavštinu Legata Koča Popović – Lepa Perović. Istražen je tek dio kutija Kočine ostavštine, točnije one čiji se sadržaj odnosi na razdoblja u kojima su se zbivali važni i dramatični događaji, poput završetka Drugog svjetskog rata, sukoba sa SSSR-om, burnih vanjskopolitičkih zbivanja sredinom pedesetih godina (Beogradska i Moskovska deklaracija, mađarska i sveska kriza), razdoblja srpskih liberala i drugo. Spletom okolnosti, gotovo ništa od istraženog u ovih 15 godina nije objavljeno, tek jedan nevelik članak u 'Vjesniku' u proljeće 2005. godine.

U osobnim bilješkama Koče Popovića mnogo toga nema, ali štošta ima. Primjerice, njegove zabilješke vođene krajem rata ne govore mnogo. Nema bilješki koje se odnose na razdoblje neposredno nakon završetka rata, a što bi zbog onoga što se u domaćoj javnosti uobičajeno naziva pojmom 'Bleiburg i križni put' i zločina počinjenih neposredno nakon rata bilo zanimljivo. No zato njegove osobne bilješke otkrivaju zašto je u listopadu 1972. godine, na sastanku na kojem je Tito srušio liberalno vodstvo Srbije, Koča Popović, iako je to vodstvo simpatizirao i podržavao, šutio. Tajnu njegove šutnje krije iscrpan zapis nastao dan prije početka tog višednevnog sastanka nakon kojega je dao

ostavku i povukao se iz politike. Popović je bilješke zapisivao u blokove malog formata. Pisao je sitnim rukopisom, često na francuskom jeziku, a mnoge su bilješke popraćene crtežima, uglavnom ženskih glava.

Iz njegovih bilješki nastalih pri kraju rata (to su jedine bilješke objavljene prije 2005. godine u 'Beleškama uz ratovanje') jasno je da stanje u tadašnjoj Jugoslavenskoj armiji nije bilo ni izbliza onakvo kakvim

Za prelazak Drine u veljači 1945. Popović lapidarno bilježi 'neorganizovan – strah od Bosne – mnogo dezertera (streljanje)'. Ne navodi brojke, ali piše da su 'gubici osetni, čak veći nego nepr.(ijateljski). Gubici uticali na moral; nastala izvesna apatija, pa i kod rukovodilaca'

se uobičajeno predstavljalo. Nasuprot raširenoj slici o borbenoj i visokomotiviranoj vojsci, bilješke Koče Popovića otkrivaju niz problema s kojima se on kao zapovjednik Druge armije suočavao. Disciplina je bila problematična, odnos prema oružju aljkav, a ni motivacija, barem povremeno i barem u dijelu jedinica, nije bila na osobito visokoj razini. U bilješci od 13. ožujka 1945. godine Popović piše da se disciplina sporo učvršćuje. Potrebno je provesti 'vojničke mere, bezuslovno potčinjavanje'. Da mnogo toga nije bilo organizirano na zadovoljavajućoj razini jasno je i iz njegovih rečenica u kojima piše da je 'obavezno stvoriti odgovornost prema oružju, protiv familijarnosti na dužnosti'. U nastavku spominje 'propisno pozdravljanje i raportiranje. Naš vojnik ne voli anarhiju i samo treba probuditi postojeće tradicije'. Problemi nisu postojali samo na razini vojnika, postojali su i na razini zapovjednika i to, čini se, na visokoj razini. Komandant Druge armije spominje 'nedovoljnu pripremu operacija i nedovoljnu upornost'.

DA je problema bilo i da Popović u ožujku nije bez razloga takve pojave bilježio jasno je pročitati li se nešto ranija bilješka od 22. veljače. Tada je bio u istočnoj Bosni i to je vrijeme prelaska Drine. Za taj prelazak Drine Popović lapidarno bilježi 'neorganizovan – strah od Bosne – mnogo dezertera (streljanje)'. Iz tih nekoliko riječi zaključuje se da prelazak Drine nije dobro vojno planiran ni izveden, da psihološka priprema nije bila zadovoljavajuća, a nije se oklijevalo primijeniti ni najteže disciplinske mjere – strijeljanje

dezertera. Takva priprema operacija, u kombinaciji s energičnim otporom neprijatelja, rezultirala je velikim gubicima. Popović ne navodi brojke, ali piše da su 'gubici osetni, čak veći nego nepr.(ijateljski). Gubici uticali na moral; nastala izvesna apatija, pa i kod rukovodilaca', a kod tih rukovodilaca vojno znanje je 'vrlo malo'. Suočavao se i s logističkim i tehničkim poteškoćama jer 'vojnici ne primaju oružje – p. m. (puškomitraljezi) ne djeluju (od 12 – 10 ne djelujuje)'.

Veljača i prodor u istočnu Bosnu očito su bili tegobni za Jugoslavensku armiju. Ne samo zbog velikih napora nego i zbog toga što se sve odvijalo 'bez urednog snabdevanja'. Dapače, 'bez uredne evakuacije ranjenika. Uopšte bez dovoljno transportnih sredstava, artilj.(erija) sva prebačena na konjsku vuču, no i tu velike teškoće zbog velikog procenta uginulih konja (nedostatak stočne hrane), nedostatak municije, veza slaba'.

Poseban problem bilo je neiskustvo vojnika. Narodnooslobodilačka vojska prodrila je u kasno ljeto i ranu jesen u Srbiju nakon teških borbi. Bila je to strateška odluka, a za nju su postojala najmanje dva razloga. Jedan je spajanje sa sovjetskom Crvenom armijom i zajedničko izvođenje operacija oslobodjenja Srbije, u kojima je Crvena armija dala velik doprinos. Drugi je razlog stanovništvo Srbije. Naime, nakon sloma ustanka u Srbiji u jesen 1941. godine ona je bila relativno mirna, a to znači da je u njoj bilo mnogo mladića koji nisu bili mobilizirani ili se nisu priključili nijednoj od brojnih međusobno zaraćenih vojski. Taj ljudski potencijal bio je za partizane iznimno važan. Da bi ostvarili političke, ali i teritorijalne ciljeve, bila im je potrebna velika vojska, mnogo veća

Za jugoslavenske je komuniste raskid sa SSSR-om i Staljinom drugo herojsko razdoblje. Ono prvo, razdoblje rata i NOB-a, bilo je ključno za stvaranje države, ovo drugo bilo je ključno za emancipaciju partije, posljedično i države

nego što je bila do tada, a jedina koja je mogla dati velik broj vojnika bila je Srbija. Zapadno od nje, posebno u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj, golem broj ljudi bio je uključen u različite vojske i jedva da se još koga moglo mobilizirati. Posljedica toga je masovna mobilizacija u Srbiji u kasnu jesen 1944. i početkom 1945. godine, ali većina mobiliziranih nije prošla zadovoljavajuću vojnu obuku. Osim toga, partizani mijenjaju način ratovanja. Dotadašnji primarno partizanski, gerilski način ratovanja zamjenjuje klasični frontovski način za koji niiskusne jedinice, borci i zapovjednici nisu bili dovoljno spremni. Posljedica svega toga bili su veliki gubici, posebno na Srijemskom frontu. U to doba, koncem veljače 1945. godine, glavni u Popovićeve Druge armije činile su manjeiskusne divizije iz Srbije.

Na sve se to u bilješkama osvrnuo Koča Popović. U već spomenutoj analizi od 22. veljače, u odjeljku 'stanje u našim jedinicama' bilježi da su sve pretrpjele velike gubitke, a 'gotovo bez ikakvog iskustva morale (su) biti bačene u teške borbe'. Mladići su doista nepripravni poslani u borbu. 'Vojnici ne poznaju oružje, ne znaju da nišane, česti zastoj autom. (atskog) oružja (zašto?)', piše Popović i malo dalje dodaje 'mogli su se borci naučiti da nišane'.

I rukovodioci su trpjeli velike gubitke, a oni mladi nisu dobili dovoljnu pomoć starijih. Popović je prigovorio i zbog 'odsustva političkog rada'. Nije spomenuo političkog komesara, ali jasno je da je ta kritika izrečena na račun političkog komesara Druge armije BLAŽA LOMPARA. Posljedica svega toga su 'delim. (ična) apatija, delim. (ično) opadanje morala i borbenosti, gubljenje svake perspektive', a i disciplina je slaba.

Bio je sudionik Španjolskog građanskog rata, a ratnu je slavu iskovao u Drugom svjetskom ratu – Koča Popović (Foto: Wikimedia)

Mnogima uopće nije bilo jasno zašto se u početkom 1945. godine bore protiv Nijemaca. Karakterističan i iz vizure običnog, nedavno mobiliziranog vojnika logičan stav je glasio: 'Zašto se tući protiv Nemaca kada odlaze iz naše zemlje?'

DRUGO proučavano razdoblje u Istorijском arhivu Grada Beograda odnosilo se na 1948. i rezoluciju Informbira. S obzirom na važnost tih događaja za jugoslavenske komuniste, Koča Popović je o tome ostavio neočekivano malo zapisa. Za jugoslavenske komuniste Drugi svjetski rat i Narodnooslobodilačka borba koja je prerasla u socijalističku revoluciju bili su ishodišna točka njihove vlasti, a za vlast im je ključna bila državna nezavisnost. No sve do raskida sa Sovjetskim Savezom 1948. Jugoslavija je bila najvjerniji sljedbenik STALJINOVOG i staljinističkog SSSR-a. Jugoslavija je bila izrazito staljinizirana zemlja, takav je bio stil vladavine KPJ i u tome je daleko odmaknula u usporedbi s drugim zemljama koje su postale ili su, poput Čehoslovačke, tek postajale potpuno sovjetiziranim zemljama. Za jugoslavenske je komuniste raskid sa Sovjetskim Savezom i Staljinom drugo herojsko razdoblje. Ono prvo bilo je ključno za stvaranje države, ovo drugo bilo je ključno za emancipaciju partije, posljedično i države. Nakon posjeta Milovana Đilasa, Edvarda Kardelja i VLADIMIRA BAKARIĆA Moskvi u veljači 1948. godine bilo je jasno da mnogo toga u odnosima dviju država i partija nije u redu. Staljin je ponizio jugoslavensku delegaciju iskoristivši protiv nje jugoslavenske vanjskopolitičke ambicije vezane uz moguću balkansku federaciju, sla-

nje vojske u Albaniju i ulogu jugoslavenskih komunista u grčkom građanskom ratu i svemu tome pridodao nekoordinaciju vanjske politike sa sovjetskom vanjskom politikom. Koncem veljače Sovjetski Savez pojačao je pritisak na Jugoslaviju i odbio je produžiti trgovinski ugovor. O odnosima dviju država

Popović se osvrnuo i na oslobodilačku ulogu Crvene armije u Jugoslaviji i na to što o tome govore 'novopečeni teoretičari' gotovo svih partija zemalja narodne demokratije'. Očito ga itekako smeta što partije koje jedva da su se borile u Drugom svjetskom ratu lekcije drže KPJ, koja se iskalila u ratu

va i partija Politbiro CK KPJ raspravljao je na tajnoj sjednici 1. ožujka i tada je prvi put postavljeno pitanje politike SSSR-a i nastajućih 'ideoloških razmimoilaženja'. Politbiro je na toj sjednici zaključio da politika prema Sovjetskom Savezu ostaje ista, ali i 'da smo dužni da bdijemo nad interesima naše zemlje'. Za tajnu sjednicu Politbira ubrzo je saznala sovjetska ambasada u Beogradu. Član Politbira SRETEN Žujović CRNI o svemu je obavijestio ambasadora LAVRENTIJEVA. Žujović je zbog svog priklanjanja sovjetima i suradnje s njima završio u zatvoru, iz kojega je pušten 1950. i potom djelomično rehabilitiran, čak je nakon pada Aleksandra Rankovića 1966. ponovno bio primljen u Partiju. Sljedeći važni datumi bili su 18. i 19. ožujka 1948. – u samo dva dana Sovjetski Savez je iz Jugoslavije povukao sve svoje, i civilne i vojne, instruktore.

Popović je ostavio zapis o tome. Njega je 18. ožujka u 14 sati posjetio BARKIV, zadužen za vojne instruktore. I 'zadržao se 15 minuta. Saopštio mi da po nared. (enju) ministra – odlaze. Rekao mi i koja je zvanična formulacija za to: neljubazni odnosi prema sovj. (etskim) savjetnicima, što čini njihovo dalje zadržavanje ovde necelishodnim. U razgovoru rekao je da se očividno radi o drugim, dubljim razlozima'. Tih 15 minuta bilo je sasvim dovoljno da Popović i Barkiv popričaju i o politički manje važnim, ali životno ne tako nevažnim pitanjima. Barkiv je zamolio Popovića da njegovu vilu ustupe SIDOROVIČU (sovjetskom vojnom atašeu u Jugoslaviji), a kazao je i da 'misli da ne treba nikakav ispraćaj'.

Popović je 20. kolovoza 1948. napisao zabilješku 'iz razgovora sa P' (pri čemu nije jasno tko je P). U drugoj točki te bilješke otkriva da su ozbiljne razlike između Sovjeta i Jugoslavena postojale još za vrijeme rata i to u pitanju vođenja velikih i ključnih vojnih operacija. Popović piše da 'gen. (eral) Ždanov nije hteo da naše jedinice učestvuju u borbama za oslobođenje Beograda. Njega se politička strana cele stvari nije uopšte ticala, on uopšte nije bio u stanju da ju razume... Tek kad je Ždanov na svojoj koži uvideo da je otpor Nemaca mnogo jači nego što je pretpostavljao, složio se da u borbi učestvuju i naše jedinice'.

Sudjelovanje Crvene armije u borbama za oslobođenje Jugoslavije bila je važna točka sukoba Tito – Staljin. Sovjetska strana udarala je tamo gdje su jugoslavenski komunisti bili najponosniji – na njihov ratni put. Sovjeti su ratovanje jugoslavenskih komunista od 1941. do 1945. omalovažavali, oduzimali mu svaku važnost, a u tome su im sekundirale ostale komunističke partije okupljene u Informbira, čija je ratna biografija bila često jedva spomena vrijedna u usporedbi s ratnom biografijom KPJ. Osim toga, Moskva je jugoslavenskim komunistima spočitavala da negiraju oslobodilačku ulogu Crvene armije u Jugoslaviji. U trećoj točki bilješke Popović se osvrnuo na tu ulogu Crvene armije u Jugoslaviji i na to što o tome govore 'novopečeni teoretičari' gotovo svih partija zemalja narodne demokratije'. O njima Popović piše da 'oni oslobodilačku ulogu Crvene armije ističu naknadno, kada se to već desilo. A mi smo je isticali za vreme borbe, svojom borbom. Oni je ističu sada, naknadno rečima. A mi smo je isticali onda, u borbi, na delu. Pa koje od ovoga dvoga predstavlja veće priznanje Crvenoj armiji?' Očito ga itekako smeta što partije koje jedva da su se borile u Drugom svjetskom ratu lekcije drže KPJ, koja se iskalila u ratu.

'Mi smo dokazali onda, na delu, za vreme borbe, pa i u vreme kada je Crvena armija bila u teškom položaju, da verujemo u nju – jasno, zato što smo verovali u SSSR (nečitko) u oslobodilačku ulogu njegove armije... Oni nam kažu: da, vi ste mogli to i to da postignete tada i tada zato što je Crvena armija prethodno postigla to i to tada i tada... Je li to tačno? Tačno je. A u čemu je onda razlika između njih i nas? U tome što smo mi to tvrdili i iz toga izvukli praktične konzekvence onda, a što to oni tvrde sada, pošto u svoje vreme nisu izvukli iz svog tadašnjeg stava nikakve praktične konzekvence. To je jedno. Drugo oni ne vide da ovakvim negiranjem sami sebi skaču u usta. Jer, ako se svi naši uspjesi imaju tumačiti na bazi uspeha Crvene armije – što je potpuno pravilno – zašto to nije onda važilo i za njih?' pisao je Koča Popović. ■
(Nastavlja se)

Večeslav Holjevac i Koča Popović u oslobođenom Zagrebu, 11. svibnja 1945.

TV RAŠETANJE

Bandićeva
laguna

PIŠE Boris Rašeta

Za poplavu u Zagrebu Milan Bandić opet je optužio – građane! Umjesto da se ‘razboli’ i povuče, on i dalje stoji kano klisurina i prkosi, izazivajući sve neotesanijim izjavama gnjev Zagrepčana koji ovakvog vlastodršca, elementarnu nepogodu, dožive jednom u stoljeću

Ćirilica / Otvoreno,
Happy TV / HRT,
22. srpnja, 22:00

U pretprošlim Novostima napisali smo da bi pojedinim gostima ‘Ćirilice’ bolje odgovarao kauč nego fotelja, ali u ovoj emisiji kauč bi dobro došao svima osim Pink Panterice OLIVERE Ćirković, jedine normalne osobe u studiju koji je sačinjavao klub Srba na steroidima, među kojima je najšaviji – DRAGOSLAV BOKAN – rekao da bi, postoji li pakao, službeni jezik u njemu zacijelo bio hrvatski. MILOMIR MARIĆ ni da trepne, premda je to retorika na razini ‘Der Stürmera’, antisemitskog glasila JULIUSA STREICHERA. Neka nam na ovome mjestu bude dozvoljeno primijetiti da je recimo NIKOLA TESLA upotrebljavao riječi tipa ‘glede’, ‘nu’, ‘opazke’, ‘tvornice’, ‘kotači’ itd., koristio je dakle ‘jezik pakla’ (pogledati: ‘Tesla – prepiska sa rodbinom’), a na tom je jeziku ARSEN DEDIĆ napisao sve svoje pjesme. No i da nije, takvim narativima nije mjesto u civiliziranim medijima. Put u pakao popločan je – Marić to zna kao i mi – takvim ‘odjecima i reagovanjima’... Tamam kad se dohvatiš daljinskog, prebaciš s Happy TV-a na HRT, dočeka te ‘Otvoreno’, čijoj gošći, novopečenoj saborskoj zastupnici, ne bismo preporučivali kauč (zato što je žena), no nismo imali volje predugo gledati tu verbalnu logoreju sastavljenu od ustrajno ponavljanih laži, očitih zabluda i priprostog šovinizma. Daljinski u ruke i Treći, ili Klasik, ili History, kako bi se izbjeglo samotrovanje!

Umjesto gnjeva ovdje je korisnija analiza. Taj tip gostiju nacionalnih debatnih formata, viktimiziranih kompulzivno fokusiranih na prošlost, bilo bi pogrešno opisati kao žrtve Drugoga svjetskog rata. No bilo bi još pogrešnije izostaviti ih s tog popisa, jer oni to jesu. U tom smislu prikladnije bi im bilo gostovanje u ‘tv kalendaru’, ‘Povijesti četvrtkom’ i sličnim emisijama. Njihovi diskursi truju javni prostor gurajući ove narode u sferu patologije. Povijesću pritrujući narodi propadaju, dok kapital, uglavnom strani – suvremen do bola – uzima sve što vrijedi. Potom se isti ovi urednici pitaju zašto propadamo, a odgovor je jednostavan: zato, brate, što namećete takve teme i takve goste! Ne možeš uspijevati u 2020., a živjeti u 1940-ima. Okrenite se svome vremenu i temama koje život znače (a ne smrt) i ne dajte spodobama etera jer će otebi budućnost našoj djeci onako kako ju je generacija naših očeva, prešućivanjem, otela nama.

Pavle Pavlović,
Klasik TV,
23. srpnja, 01:00

Kad čovjek gleda kritičke jugoslavenske filmove iz 1970-ih i 1980-ih, kroz glavu mu prolazi samo jedno pitanje: Pa što se, dovraga, tu uopće promijenilo? ‘Pavle Pavlović’ (sjajnog, lepršavog srpskog režisera PURIŠE ĐORĐEVIĆA) prikazuje svemoć upravljača

u socijalizmu, farsičnost samoupravljanja, transsistemsku koruptivnost ljudi i režima. Pavle Pavlović, kritički raspoložen radnik (BEKIM FEHMU), na televiziji prozove direktora koji o trošku poduzeća gradi vilu; firma Pavlu ponudi stan kako bi povukao izjavu i on na taj ugovor s vragom pristane. Kako to obično biva, vrag nešto kasnije dolazi po svoje. Premda je film kritika sustava slijeva (predmet opservacije je birokracija koja buja gazeći sve pred sobom), on zapravo dokazuje teze najopasnijeg jugoslavenskog disidenta, MILOVANA Đilasa, koji je točno dva desetljeća prije otkrio postojanje ‘nove klase’ koja je u socijalizmu zamijenila buržoaziju. To su rutinirani upravljači ‘društvenom imovinom’ (ideje naše, benzin vaš) koji u svojim rukama imaju moć pomoću koje za sebe prisvajaju društveno bogatstvo, ali za razliku od klasičnih kapitalista, nemaju poduzetnički rizik. U jeziku socijalizma to se zvalo ‘otuđena sila’. Ta ista ‘nova klasa’ i danas vlada Hrvatskom – oni ne daju javna poduzeća, Podravku i tisuću drugih jer tu leži moć, šansa za zapošljavanje stranačkih ljudi, prijatelja, simpatizera, klijenata, tu su blagajne. A sve je to začeto u socijalizmu, samo je sada legitimacija dobila nacionalni predznak. Da na HRT-u ne prevladavaju mozgovi jedne dimenzije, pustili bi – u svojoj antisocijalističkoj groznici – ciklus filmova SAŠE PETROVIĆA, ŽIKE PAVLOVIĆA, KREŠE GOLIKA, FADILA HADŽIĆA, NIKOLE BABIĆA, PURIŠE ĐORĐEVIĆA i drugih kritički orijentiranih autora, pa ogadili djeci bivši sistem i državu njihovim vlastitim uracima (surovijim i boljim od ičega što je kasnije nastalo). No kad bi postojao vremeplov, komunisti bi svojoj djeci mogli prikazati slike današnje postsocijalističke stvarnosti (Srbije, Hrvatske, BiH, Makedonije, Crne Gore) i reći: Evo, djeco, to su male, kriminalne, mafijaške, korumpirane kompradorske države čiji predsjednici ne mogu dalje od ograde Bijele kuće, stanovništvo im izumire, industriju su uništili, a telekome i banke rasprodali... Jeste li se za to borili?

RTL Danas,
24. srpnja, 18:30

DAMIRA GREGORET dobro je, uzorno, vodila polemikan intervju s DAVOROM BOŽINOVICEM. Bila je uporna u nastojanju da dobije odgovor na centralno pitanje: Može li svaki građanin Hrvatske, poput DARIJA HREBAKA (liberala kojemu je epidemiologinja odredila samoizolaciju, a KRUNOSLAV CAPAK omogućio da ode u Sabor kako bi glasao za vladinu većinu koja ima točno 76 ruku pa nijedna ne smije nedostajati), nazvati dotičnoga i reći – halo, mogu li malo van iz samoizolacije? ‘Ne bih rekao da je Capak napravio nešto drugo od onoga što se u takvim situacijama radi. Čest je slučaj pomoraca koji se jave epidemiološkom zavodu i traže testiranje jer hoće napustiti Hrvatsku. Capak je samo dao mišljenje što to u praksi znači. Gospodin Hrebak kao negativan u tom trenutku nije zarazan. Hre-

U Zagrebu svaki jači pljusak izazove potop (Foto: Luka Stanzl/PIXSELL)

bak se ponovno testirao, ponovno je negativan’, tvrdio je Božinović, no Gregoret je bila uporna pokušavajući doznati može li to učiniti bilo tko. ‘Ako ima razlog, može se obratiti epidemiološkom zavodu i testirati se. Ne možete predvidjeti sve životne situacije’, rekao je Božinović nakon duljeg natjeravanja s voditeljicom, čija upornost nikad nije prelazila u dosadnu sebljubivu agresivnost, što je mjera oko koje bi svatko trebao nastojati, čak i unatoč činjenici da živimo u zemlji u kojoj političari nisu poznati kao fanatici istine. Mnogi lažu čim zinu, neki lažu i kad šute, jedni zaobilaze istinu iz koristoljublja, drugi iz užitka, laž je njihov habitat, pa ih treba natjeravati, ali je ipak važno da sve skupa ne ispadne kao razmetanje novinara, dizanje spomenika vlastitoj borbenosti i sl.

N1 uživo,
27. srpnja, 08:20

Svi su za sve krivi, jedino on nikad ni za što. On je međutim uvijek za sve zaslužan, nikad nitko drugi. Nakon pretvaranja Ilice u lagunu, MILAN BANDIĆ za poplavu je opet optužio – građane! ‘Ljudi su u potrazi za egzistencijom i pretvaranjem suterena i podruma u stambeni prostor napravili sebi medvjedu uslugu. I kada dođe do velikih poplava i kiša, ti sutereni i podrumi koji su ljudi sami gradili poplave, ali ćemo svejedno vidjeti što možemo napraviti’, rekao je pa nastavio: ‘Ja ne mogu dijeliti pare kako se sjetim i pomagati kako se sjetim. Mislim da se radi o minimalnim štetama.’ Milan Bandić dvostruki je optuženik Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta – uglavnom zato što je dijelio pare kako se sjetio. Šteta je minimalna iz njegova, milijunaškog rakursa, ali golema onima koji žive od plaće. Svoju je imovinu – a ona je milijunska – prepisao na suprugu i kćer. Umjesto da se ‘razboli’ i povuče, prekasno, ali još uvijek nekako na vrijeme, on i dalje stoji kano klisurina i prkosi, izazivajući sve neotesanijim izjavama gnjev Zagrepčana koji ovakvog vlastodršca, elementarnu nepogodu, dožive jednom u stoljeću. ■

100 godina Erica Rohmera, ciklus na Trećem programu HTV-a

'Zelena zraka' nagrađena je Zlatnim lavom i nizom drugih nagrada

PIŠE Damir Radić

Nenametljivi velikan

Rohmer inzistira na običnosti jer ga ponajprije zanimaju svakodnevni dijelovi života tzv. običnih ljudi

OPSEŽAN ciklus filmova velikana francuske i svjetske kinematografije ERICA ROHMERNA na HTV-u 3 svakako je jedan od kulturnih događaja godine. Rohmer, najstariji od novovalovaca, najveći je dio svog opusa organizirao u tri ciklusa: prvi je nazvao 'Moralne priče' i realizirao ga između 1962. i 1972. s kreativnim vrhuncima u filmovima 'Moja noć kod Maud' (1969.) i 'Claireino koljeno' (1970.), drugi 'Komedije i izreke' između 1980. i 1987. s najvišim dometinama u filmovima 'Pauline na plaži' (1982.) i 'Zelena zraka' (1986.), te treći, najkraći, 'Priče četiriju godišnjih doba' između 1990. i 1998. Ono što odlikuje veliku većinu Rohmerovih radova jest, kako je svojedobno sročio BRUNO KRAGIĆ, zaokupljenost 'tenzijom želje i njezina potiskivanja', što podupiru narativne strukture 'u kojima važno mjesto imaju digresije svjetovnih iskušenja i 'prazna mjesta' odnosno trenuci šutnje i samoće kojima se sugerira mogućnost samospoznaje'.

Također, Rohmer je izraziti realist, ali one vrste koja ne teži izražajnijim stilskim postupcima; njegov realizam nije 'poetski' niti je naturalističan, ili u najmanju ruku nije 'sočna' varijanta tih mogućnosti, nego je krajnje 'običan'. Rohmer, moglo bi se reći, inzistira na običnosti jer ga ponajprije zanimaju svakodnevni, 'nedogađajni' dijelovi života tzv. običnih ljudi koji su gotovo beziznimno, čak i kad su izrazito fizički privlačni, lišeni glamura, a ako imaju karizmu, onda je ona diskretna. 'Običnost' je tako dominantna njegovih likova (i ambijenata), no to nipošto ne znači da su oni nužno prosječni, upravo suprotno, svojim (eksplicitnim verbalnim) propitivanjem raznih tema umno su vrlo aktivni, a emotivno senzibilni. Njegov je pak stil ekonomičan, s preljevom suptilnosti, ali suptilnosti koja ne skreće pozornost na sebe eteričnošću ili drugačijim 'profinjenim' stilizacijama, nego jednostavno nenametljivo postoji.

Jedan od vrhunskih primjera Rohmerove poetike jest nedavno prikazana 'Zelena zraka', 1986. nagrađena Zlatnim lavom i nizom drugih nagrada. Snimljen na 16mm vrpcu s malom ekipom suradnika i većinom s naturščicima, uradak u središte postavlja lik mlade Parižanke (MARIE RIVIÈRE) koja ljetne praznike dočekuje sama, ne znajući kamo da ide i s kim. Razgovori s prijateljicama, odlazak na vikend u provinciju s jednom od njih i razgovorno druženje s ugodnim ljudima, no i relativno brz povratak u Pariz, pa odlazak u planine kod bivšeg dečka kojeg ni ne susreće nego se odmah vraća kući, zatim odlazak na more i upoznavanje s novom prijateljicom te nezadovoljstvo ponudom prilikom za druženje s muškarcima, novi povratak – ono je što čini njeno ljeto, a ključni trenutak zbiva se kad u blizini plaže slučajno (slučajnost je bitan element Rohmerova svijeta) načuje razgovor skupine starijih ljudi o rijetkom prirodnom fenomenu pojave zelene zrake prilikom zalaska Sunca na moru. Kao djevojačko koljeno za protagonista 'Claireina koljena', zelena zraka će za protagonisticu eponimnog filma biti simbol sublimnog, ali u ovom slučaju i potencijalno metafizičkog, a svakako nečeg lijepog što vraća vjeru u smisao egzistencije. Pritom Rohmer taj motiv plasira nenametljivo, ničim ne remeteći nego tek blago oplemenjujući ultimativno realistički kontekst svog djela. A realizam pak ostvaruje bez fiksnog plana – npr. dugi, improvizirani razgovori prate se uglavnom dugim kadrovima s povremeno pokretnom kamerom, ali kad mu zatreba, Rohmer bez problema pravi rez i scenu nastavlja kratkim kadrovima, whitmanovski ne dozvoljavajući formi da određuje sadržaj (diktat forme prakticiraju mnogi poklonici dugog kadra danas), nego uspostavlja 'spontan', otvoren odnos između njih. Doista, 'Zelena zraka' fascinantly demonstrira autentičnu poetiku realizma jednog od velikih klasika filmske povijesti. ■

Olja Savičević Ivančević: Divlje i tvoje

(Fraktura, Zaprešić 2020.)

Olja Savičević Ivančević
Divlje i tvoje

FRAKTURA

Zbirka nosi jasan feministički naboj

PIŠE Marko Pogačar

Čitati žene!

UBIBLIOGRAFIJI OLJE SAVIČEVIĆ IVANČEVIĆ, sada već prilično opsežnoj, otpočeta se u relativno pravilnom ritmu izmjenjuju pjesničke i prozne knjige. Tako je, nakon uspješnog romana 'Pjevač u noći' – ne računajući nekoliko u međuvremenu objavljenih slikovnica – na red došla zbirka zavodljivog, istovremeno otvorenog i tajanstvenog naslova 'Divlje i tvoje'. U posljednje tri pjesničke knjige, uključujući heteronimni 'Puzzlerojc', autorica je skrojila specifični 'podžanr' – prepoznatljivi, uglavnom kraći prozni fragment koji integrira lirsku refleksiju, konfesionalne vedute i obiteljsku genealogiju – kojim je baratala veoma suvereno, što je rezultiralo i time da se spomenute knjige čitaju kao svojevrsna labavo uvezana trilogija. Sada je prvi put, stavimo li u zagrade rane, tinejdžerske pjesme, pred nama svezak dosljedno ispisan stihom.

Četrdeset pet pjesama doneseno je u jednom bloku, izvedbeno ujednačeno (kratak stih, selektivno korištenje interpunkcije, veliko slovo na početku retka) te naslovljeno redom upečatljivim, često tezičnim naslovima. Motivski se autorica kreće manje-više u prethodno zacrtanim koordinatama, razvijajući dalje, istražujući i nadopisujući vlastite kućne teme – pogotovo od 'Kućnih pravila' naovamo. Potonje je, ugrubo, moguće razložiti na nekoliko jezgri. Prva i temeljna ona je eksplicite ispisana ili između redaka provučena himna svojim neposredno prošlima kao i onima koji su još uvijek tu; tihi, svake pompe lišeni spomenik koji protagonistica podiže onim izmorenim, snažnim ženama i brkatim, šutljivim muškarcima koji nam prethode i njihovom vremenu, koje nam sve brže izmiče. Ono je potopljeno u sepiju, ali ona nije pjesnički pasatistička. Paradigmatički se sažima u dužoj pjesmi 'Pošten posao'. Lik oca predstavlja središnju, vidljivu ili nevidljivu os ovih pjesama, primjerice u tekstu 'Kuhanje graha', a prijelaz s oca na vlastitog sina izveden je posebno dirljivo.

Blisko je uvezan niz odrastanja lirske junakinje i reci posvećeni izgubljenim ratnim godinama, kao i ljudima koji su ih učinili takvim. Pjesmama poput 'Perunike' ili 'Beskrajno ljeto' defiliraju male mržnje, objesni susjedi, spržena predgrađa, izbjeglice i nešto velike smrti. Njima izravno kontriraju eksplicitne ljubavne pjesme, bez obzira na to bila ta lju-

bav svedena na neko apstraktno ili konkretno dvoje ('Ljubavnici, kao i obično'), rasuta kroz preverovsku baladu ('Ljubavi nema u velikom gradu') ili antropomorfizirana u šarmantnoj paraboli ('LJ'). Zbirka nosi i jasan feministički naboj. Mimo strateški odlično postavljenih žalaca poput 'Ne čitaš žene', usmjerene na književni patrijarhat, izbija njen feminizam mahom odozdo, ponekad od tamo gdje ga na prvi pogled ne očekujemo. Raste iz tradicije snažnih žena iz pozadine koje pokreću vidljivi svijet, ali i onih brkatih muškaraca, koji odbijaju igrati uobičajenu ulogu: izrabljivačka se shema načine iznutra, njezinim vlastitim sredstvima. Feminizam ove knjige ipak je prije svega u djeci; jednako u sinovima i kćerima, posvete i poslanice kojima predstavljaju još jedan jasno uokviren motivski niz.

Izravnost, jednostavnost te taksativna struktura izlaganja koje dominiraju sveskom rezultiraju dvojakim učinkom. S jedne strane postignuta je komunikativnost i prijemčivost izraza, te uspješno posredovan vibratni, opipljivi vitalizam koji se probija i kroz pjesme koje ga naizgled uopće ne obećavaju. S druge može se steći dojam svojevrsne infantilizacije, pretjeranog otvaranja karata čitatelju; iznošenje pjesme pred njega na pladnju, bez da osjeti da mu pružaju ikakav otpor, čime mu se na neki način oduzima onaj čitateljski užitak u otključavanju. Autorici je bez sumnje (ujedno vjerujem i bez kalkulacije) uspjele poeziju pretvoriti u kanal kojim će njezina nježna i snažna vizija svijeta stići do kruga čitatelja koji je danas kod nas teško zamisliv, no ponekad nauštrb samih pjesničkih postupaka, onog za pjesništvo specifičnog, pa i same metafore. Primjerice pjesmi 'Dvadeset i drugo stoljeće' mogao bi ovaj čitatelj, slažući se s njezinim duhom, elanom i političkom oštricom, potpisati bezmalo svaki redak, ali njezin pjesnički način mu izmiče.

Ove će pjesme svakako imati svoju publiku i dobro je, gotovo nužno da je imaju, a neki njihovi reci i naslovi mogli bi prerasti u one tihe no ipak glasne pjesničke refrene, moguće mantre i lozinke sitnoga ali čvrstog otpora. Nizu vrlo dobrih pjesama (poput 'Vijek', 'Mlada pjesnikinja odgovara na pitanje odakle crpi inspiraciju', 'Dječak spava', 'Pohvala žarkom trenutku' i drugih) unatoč, niže potpisani se čitatelj ipak priklanja sadašnjim autoričinim – pjesničkim kao i proznim – knjigama. ■

PREPORUKE: GLAZBA

Phoebe Bridgers:
Punisher

(Dead Oceans, 2020.)

Drugi samostalni studijski album mlade kantautorice PHOEBE BRIDGERS, poznate i po suradnjama s LUCY DACUS i JULIEN BAKER u Boygenius te CONOROM OBRESTOM u Better Oblivion Community Center, impresivna je kolekcija atmosferskih folk pjesama. 'Punisher' zvuči kao da je nesvesno raden da popratu ovu godinu jer njegova zavaravajuća sporost i stihovi fokusirani na svakodnevne detalje kao da skrivaju pužicu napadaj panike. Za razliku od većine

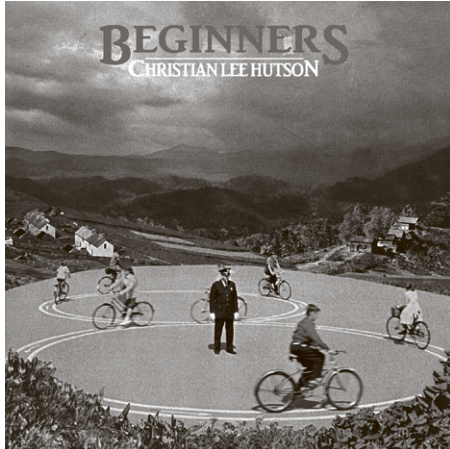

na folk naslonjenih kantautora, Bridgers ovdje jako puno polaže na produkciju i dizajn zvuka. Pjesme su jednostavne strukturu, ali bogate teksturalnim detaljima, aranžerskim i instrumentalnim umecima koji komplimentiraju tematiku i proširuju njihovu atmosferu. 'Punisher' je prekrasna, suptilna i iznad svega melankolična ploča koja na trenutke podsjeća na pažljivo suzdržanu tugu jednog od njezinih kantautorskih heroja, neprežaljenog ELLIOTTA SMITHA. Baš kao i on ili kolegice i kolega iz spomenutih projekata, Bridgers stvara izrazito lijepu i ugodnu atmosferu. To istovremeno ne znači i lagano slušanje jer apsolutno svaka sekunda zrači ogromnim, premda pažljivo balansiranim emocionalnim nabojem.

Christian Lee
Hutson: *Beginners*

(Anti, 2020.)

Kantautor CHRISTIAN LEE HUTSON izdao je dva slabo zapažena samostalna albuma početkom desetih. Krajem desetljeća je ponovno izronio kao koautor, producent i instrumentalist na albumima spomenutih projekata Boygenius i Better Oblivion Community Center čija je Phoebe Bridgers i producirala ovaj album. Prva stvar koju ćete zapaziti kod 'Beginners' je neobična sličnost Hutsonova glasa s onim PAULA SIMONA. No pjesme na 'Beginners' daleko su od poletnosti Simonovih najpoznatijih radova. Prije bi ih se zbog izvrsnih gudačkih aranžmana NATHANIELA WALCOTTA iz Bright Eyes moglo opisati kao kombinaciju kasnih The Beatles i SUFJANA STEVENS. Sve navedeno ne znači da Hutson ne posjeduje vlastiti autorski rukopis. Dapače, ove reference više opisuju atmosferu i estetiku negoli očigledno duboko osobnu tematiku

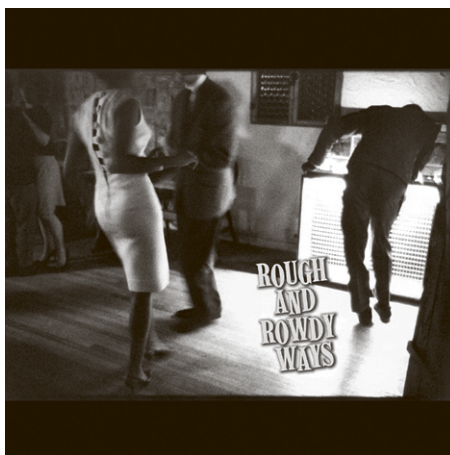

samih pjesama. Ispod svih tih delikatnih, ali bogatih i očigledno promišljenih aranžmana kriju se lijepa *fingerpicking* gitara i niz stihova koji nude kroniku malih životnih situacija. 'Beginners' nije tip albuma koji će ikome promijeniti život, no tim je zapravo životniji. Mali album o malim stvarima za male živote. Taman.

Bob Dylan:
*Rough and Rowdy
Ways*

(Columbia, 2020.)

Baš kad se učinilo da će BOB DYLAN karijeru završiti bez još jednog albuma originalnog materijala, ukazao se 'Rough and Rowdy Ways', njegov prvi album autorskih pjesama još od 2012. U međuvremenu je izdao tri albuma obrada pjesama koje je u pedesetima proslavio FRANK SINATRA i taj potez je

imao dozu suptilnog metahumora. Kao da je Dylan itekako svjestan kakvu reputaciju ima njegov glas, pogotovo u novije vrijeme, pa je tim činom poručio da namjerno obrađuje pjesme koje je proslavio baš legendarni Glas. Na 'Rough and Rowdy Ways' taj moment metahumora nije nestao, dapače, možda je još naglašeniji. Nije, naravno, prvi put da Dylanove pjesme sadrže brojne reference na književnost, glazbu, film ili povijesne događaje, no ovdje se snažnije osjeti da autor kroz crni humor važe vlastitu povijesnu ulogu. Za divno čudo, album nikad ne skreće u nesvesni egotrip, nego funkcionira, pogotovo u briljantnoj sedamnaestminutnoj 'Murder Most Foul', kao svojevrsni rekvijem za popularnu kulturu dvadesetog stoljeća. S obzirom na sva aktualna događanja, čini se da taj čin simboličkog opraštanja jedne od najvećih figura *baby boom* generacije od njezinog kulturnog utjecaja nije mogao stići u bolje vrijeme.

■ Karlo Rafaneli

IGOR MIRKOVIĆ
Želimo da se neka mala
čarolija ipak dogodi

Motovun Film Festival ove se godine rasprišio na nekoliko strana. Što za vas znači novo promišljanje i realiziranje kulturnih događaja poput MFF-a 2020.?

Sve radimo s idejom da je važno da festivala bude. Jednako kao što se moramo ponašati odgovorno i paziti na sebe i druge, moramo se truditi da kao društvo iz ove nevolje izađemo u dobrom mentalnom stanju. Tu vidimo važnu ulogu kulture. *Show must go on*, život ne smije stati, zato smo uvažili savjete epidemiologa i okrenuli koncept naglavce. Još početkom krize, kad smo danima smišljali što nam je činiti, zaključili smo da na nas čeka jedrenje po olujnom moru i da moramo biti spremni na sva moguća prilagodavanja u hodu. Tako smo odlučili da će naš program ove godine putovati.

Koliko je organizacijski, ali i financijski bilo izazovno preokrojiti program?

Prošle smo godine imali najveću oluju ikada – a festival radim od prvog dana i pamtim ih sve. Nad Istrom je te noći sijevnulo nekoliko tisuća munja, vjeter je prijetio da nam sruši platna, grad je nekoliko minuta bio u potpunom mraku, bez struje. Unatoč svemu, uspjeli smo održati svjetsku premijeru filma 'Tusta'. Priključili smo se na agregat, obrisali stolice i krenuli po kiši. Nakon manje od pola sata kiša se smirila i sve se to pretvorilo u jednu od najemotivnijih projekcija ikad – upravo zato jer je njezino održavanje visilo o niti. Želim vjerovati da i s aktualnom nevoljom možemo napraviti isto. Morali smo program prevrtati sto puta, naravno da to košta i živaca i energije. Ali mi smo ovo od početka doživjeli kao neku vrstu 'natrag u garažu' izazova, kao situaciju u kojoj s devastiranim budžetom moramo napraviti da se neka mala čarolija ipak dogodi.

Karavana MFF običi će podosta mjesta i u Istarskoj županiji. Gdje će se sve filmovi moći pogledati?

KVADRAT

Film JASMILE ŽBANIĆ 'Quo vadis, Aida?' o genocidu u Srebrenici uvršten je u glavni natjecateljski program ovogodišnjeg Venecijanskog festivala. Osamnaest izabranih filmova borit će se za Zlatnog lava početkom septembra.

■ B. P.

Foto: Deblokada

Foto: Željko Lukunić/PIXSELL

Ideja je da festival krene iz Motovuna, putuje Istru, nastavi Hrvatskom i završi u Zagrebu. Bit ćemo u Vrsaru, Svetvinčentu, Grožnjanu, Vodnjanu, Balama, Rovinju, Poreču, Tinjanu, Kaštelir Labincima, Bujama i Buzetu, zatim u Rijeci, Šibeniku, Karlovcu, Splitu, Dubrovniku. Veliko bi finale trebalo biti u Zagrebu u Laubi od 27. kolovoza do 6. rujna. Tu ćemo prikazati sve filmove (15 dugih i 24 kratka), dodijeliti nagrade i potruditi se da to po svemu bude dostojan završetak festivala.

Što biste izdvojili od ovogodišnjih naslova?

Festival otvaramo pretpremijerom krasnog filma 'Tereza 37', po scenariju LANE BARIĆ, koja ujedno igra i glavnu ulogu, a redatelj je DANILO ŠERBEDŽIJA. Tu je najpoznatiji film 'Asistentica' australske redateljice KITTY GREEN, ultimativni film *Me Too* ere. Snažne i originalne priče stižu nam i iz susjedstva – iz Srbije nam dolazi najnagrađivaniji film sezone 'Ajvar' ANAMARIE ROSSI, te 'Moj jutarnji smeh' MARKA ĐORĐEVIĆA, a iz Bugarske višestruko nagrađivani 'U krugu' STEFANA KOMANDAREVA. Želim skrenuti pozornost na našu kratkometražnu selekciju, čiji će pobjednik i ove godine konkurirati za godišnju nagradu Europske filmske akademije.

■ Anja Kožul

DOVRE STA- DOBRE CIA- RE NOVINE RE NOVINE

Poštovani čitatelji,
pozivamo Vas da se pretplatite
na Novosti.

Pretplata za Hrvatsku za mjesec dana
iznosi 32 kune, za 2 mjeseca 64, za 3
mjeseca 96 kuna, a za 6 mjeseci 192
kune. Za godinu dana pretplata iznosi
384 kune.

Molimo da uplatu obavite na:
IBAN HR8423600001101506511
U rubriku Poziv na broj upišite svoj OIB.

Pretplata za inozemstvo iznosi za
mjesec dana 64 kn, za dva mjeseca 128,
za tri 192, za 6 mjeseci 384, a za godinu
dana 768 kuna po važećem srednjem
tečaju Hrvatske narodne banke.

Molimo da uplatu obavite na:
IBAN HR8423600001101506511
SWIFT: ZABAHR2X

Molimo da uplatnicu ili fotokopiju uplatnice obavezno
pošaljete na adresu NOVOSTI, Gajeva 7, 10000 Zagreb,
ili na tel/fax: 01 4811-281

ili na e-mail: info@portalnovosti.com

**NOVOSTI
НОВОСТИ**